

„A Mindenható, akinek képére és hasonlatosságára lettünk teremtve, nem fogja-e felülvizsgálni ezt a hit-kegyelem reláción alapuló üdvösséget, és – átértékelve a dolgokat, korunk hasonlatosságára – nem vezeti-e be a pályázat általi megigazulás üdvöt?”
Égtájéoló ▶ 3. oldal

„Félreértjük a reformáció üzenetét, ha lényegét a tiltakozásban ragadjuk meg. A latin szónak korántsem volt mindig ilyen tagadó jelentése! A »pro-testo« eredetileg a valami melletti tanúszkodást jelentette.”
Minden keresztény protestáns ▶ 9. oldal

„Magam azt mondom – a családi múltamban tapasztalt történet alapján (is) –: az őszi hullás előtti faleveleket nem lenne természetes ragasztóval odaerősíteni az ágakhoz. Az élet természetes, jó rendje az életből való kilépés, az Isten hazahívó szavaira való engedelmes rábólintás.”
Az esti kérdés ▶ 10. oldal

Lutherék asztalánál ▶ 7. oldal
A reformáció kultúrája Wittenberg ünnepi hétköznapijaiban ▶ 8–9. oldal
Erasmus és Luther vitájához ▶ 11. oldal
Német és szlovák oldal ▶ 5., 6. oldal
Az „evangelikus” Gárdonyi ▶ 15. oldal

HORVÁTH-BOLLA ZSUZSANNA FELVÉTELEI

Lutherfeszt Balatonszárszón

▶ Sörkóstolóval egybekötött irodalmi esttel vette kezdetét október 23-án Balatonszárszón az első Lutherfeszt. A vasárnapig tartó rendezvényorozat csúcspontja szombaton volt, amikor az Evangelikus Konferencia- és Missziói Otthonban sor került a Luther válogatott műveit közreadó könyvsorozat legújabb kötetének, az *Asztali beszélgetéseknek* a bemutatójára is.

A magyarhertelendi Kapucinus söröződe sörével ismerkedhettek meg az első napon a fesztivál résztvevői, akik a sörök kóstolása között *Kaprielian Alexa* színművész felolvasásait hallgathatták meg.

Péntek reggel Kovács Áron, az alkalom lelkiatyja és egyik szervezője a kánai menyegző története alapján hirdette az ígét. Délelőtt sörözősre került sor *Németh Antallal*, a Hedon söröződe mesterével, aki már több hazai és külföldi sörversenyen előkelő helyezést ért el termékeivel. Alternatív programként a gyerekeket arcfestés és kreatív foglalkozás várta.

Délután *Némethné Tóth Szilvia* tartott élménybeszámolót az El Camino zarándokútról. A lelkigondozó korábban a pécsi gyermekonkológián dolgozott, és a karjai között elhunyt gyerekek miatt érezte azt, hogy neki

végig kell mennie az úton... Utána *Közeghy Miklós* ókortörténész, egyetemi docens avatta be az érdeklődőket abba, vajon mit ettek és ittak a Biblia korának emberei a Szentföldön.

A szombati fesztiválnapon *Végh Szabolcs*, a missziói otthon intéz-

ményvezetője és a szervezésben neki segítő Kovács Áron lelkész köszöntötte az érdeklődőket. Az ünnepelés a *Semper Reformari* című zenés darabbal indult. A szolnoki evangélikus gyülekezet tagjai Luther Márton élettörténetét adták elő *Győri Péter Benjámin* esperes-lelkész vezetésével (*képeinken*).

Ügyszintén délelőtt mutatták be az *Asztali beszélgetések* című kötetet. *Kendeh K. Péternek*, a Luther Kiadó vezetőjének felkonferálása után *Margócsy István* irodalomtörténész, kritikus méltatta a kiadványt.

▶ Folytatás a 7. oldalon

Reformáció havát záró vasárnapi istentisztelet

A téli időszámítás kezdete egyrészt több pihenésre adott lehetőséget, másrészt csak meteorológiai vagy naptári értelemben utal a télre, hiszen a keresztény egység (és azon belül különösen a protestáns együttműködés) terén az együttes emlékezések után – reményünk szerint – nem téli álom következik...

Közlekedési nehézségek, betegség-hullámok, terminusütközések okoztak némi izgalmat október 26-án a szervezők és az Óbudai Metodista Gyülekezet mint házigazda számára. Ez azonban a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa (MEÖT) által vasárnap 17 órára meghirdetett reformációi istentisztelet légrétegen már nem volt észlelhető.

Papp János baptista egyházelnök, a MEÖT alelnöke az *Ószövetség* utolsó verseiről (Mal 3,22–24) prédikált. Megemlítette a nemzedéki feszültségeket, a tapasztaltabbak felelősségét, az egyházak pozícióvesztését. Szerinte ma Luther az apák számítógépén, az anyák munkasztalán, az ifjak ajtaján jelentené meg tételeit.

A közösség – mint a reformáció havi záróalkalmak általában – múlt vasárnap sem csak a közös igehallgatásban fejeződött ki, hanem az úrvacsora vételében is.

A metodista liturgia elemei sok esetben egyeznek az evangélikusokkal, több helyen azonban tartalmilag vagy szóhasználatban eltérnek attól. A házigazdák lelkésze (egyben az egy-

ház szuperintendense), *Csernák István* vezette alkalmon a kenyér megtörésében, a kehely megáldásában az igehirdetőn kívül a Magyarországi Evangélikus Egyház képviseletében *dr. Lackner Pál*, illetve *dr. Fischl Vilmos*, az ökumenikus tanács főtájkára vett részt. (A Magyarországi Református Egyházat *dr. Huszár Pál* főgondnok, a zsinat világi elnöke és *dr. Nagy Sándor* korábbi kerületi főgondnok képviselte.)

A MEÖT szervezésében a hónap végérvényes zárására a reformáció emléknapján, október 31-én 17 órakor a faszori evangélikus templom melletti Reformációi emlékparkban került sor.

■ L. P.

Tiszta forrás

■ DR. HAFENSCHER KÁROLY

Tegnap éjjel szepet álmodtam. Tavasz volt. A szellő nemcsak lágyan, de már érezhetően langyosan fújdogált. Budán sétáltam az egyik hegy oldalában – talán a Gellérthegy vagy a Várhegy lehetett? Már nem csak a legkorábbi virágok nyíltak. Már elfelejtettük a hóvirágot és az ibolyát, sőt elnyílt a jácint és a nárcisz is. Talán az orgonabokrok átható illata lengedezte körül a hegyoldalt. A keskeny út kiszélesedett, s egy elsőre nem túl jelentősnek látszó, kicsiny, kerteszerű parkba érkeztem. Néhány pad vette körül a közepén álló, sziklaszerű követ s az oldalán lévő csobogót. Több volt mint díszkút: kicsiny, hideg, de jóízű, iható forrás. Felette ott állt a felirat: 1517–2017 – ötszáz éve reformáció.

Vidáman ébredtem. Mintha már valóban ihattam volna a forrás vizéből.

Az álom mozaikképe valóságkockákból állt össze – most is, mint mindig. Történt ugyanis, hogy a Magyarország kormányja által létrehozott Reformáció Emlékbizottság kulturális munkacsoportja azt fogalmazta meg: ne építsünk drága pénzért kőből vagy nemesfémből egy újabb figurális – például a reformátorok alakjait megmintázó – reformáció-emlékművet az ötszáz éves jubileum alkalmából Budapesten. Inkább készüljön valami egyszerű, ami pusztá létevel, jelképszerűvel prédikál. Nem önmagát hirdeti, hanem a visszatérést a tisztához; jelképezze a megújulást, az újrakezdést, a feltöltekezést, az erőgyűjtést, minden (földi) vándor szolgálatát. Mi más alkalmasabb erre, mint egy iható, tiszta vizű kút vagy forrás?

Hiszem, vallom, dolgozunk rajta, hogy az álom valósággá legyen. Tudom, ez csupán kicsiny szelete annak a nagy készülődésnek, amellyel szeretnénk a reformáció értékeit nem csupán újra felfedezni, esetleg leporolni, netán a folyamatosság jegyében kiegészíteni, hanem meg is mutatni bizonytalanokodó protestánsoknak, identitásukban megmégbiccnő evangélikusoknak, az olykor gyanakodva figyelő katolikus testvéreinknek, de a szélesebb közönségnek is: az egész társadalomnak. Ennek a szekularizált, sokszor saját hibáján kívül ismerethiányban szenvedő, értékeiben újra útkereső, sokféle, csillogó-villogó, de valójában látszatértékekkel konfrontálódó társadalomnak. Megmutatni azt, amit mi kaptunk – micsoda kiváltság a reformáció örököseinek lenni! –, de amit arra kaptunk, hogy szétosszuk, másokat gazdagítsunk, segítsünk vele. Van, bőven van mondanivalója a reformációnak 2014-ben: „belül” is, „kívül” is.

Szólunk kell arról, hogy mit jelent részesévé, sőt érintettjévé válni az ötszáz éve tartó folyamatnak, azaz a megújulás valós lehetőségének. Jelzést kell adni, hogy mindaz, ami a gazdasági életben, a családi vonatkozásban, a munka etikájában a reformációban történt, az nemcsak érdekes fél évezred után is, hanem aktuális is! El kell mondani, hogy mindaz, amit reformátor őseink mondtak, tettek, vagy utat mutatva elének éltek, járható út lehet a 21. században.

Az örökség kötelez, de azt sem feledhetjük, hogy az egész világ számára érvényes, értékes. Háttérben ott van a legnagyobb felismerés Isten és az ember kapcsolatáról, a Krisztusban kapott kegyelemről, a hit egyedül üdvözítő voltáról, a Szentírás életet (és életre) vezető mondanivalójáról.

Nem ezt a háttérrel kell reklámozniunk a társadalom széles körében. Ez nekünk szól, keresztény embereknek, Isten gyermekeinek, Krisztus népének.

Igen, a mi titkunk Jézus Krisztus maga, aki a reformációban újra a középpontba került.

A mi dolgunk, hogy szívünkkel az evangéliumon csüngve, életünk minden percében Krisztust hordozva és tartva mindenek középpontjának, úgy éljünk, hogy az feltűnjön az utat kereső embereknek.

Vajon az egyháztól távoli embereknek mi jut eszükbe a protestantizmusról? Kulturális értékek, a könyvnyomtatás, gazdaságelméletek, néhány szokatlan, fehérre meszelt templom, esetleg monumentális Luther-szobrok? Vagy az, hogy vannak olyan emberek, akik nem csupán nevében, de életükben is hordozzák a megújulást, az örömhír-orientáltságot, a befogadó nyitottságot? Azaz van bennük valami vonzó, valami pozitív kisugárzás, valami érdeklődésre méltó. Netán érdemes keresni a titkukat.

Igen, a mi titkunk Jézus Krisztus maga, aki a reformációban újra a középpontba került. Aki miatt érdemes ötszáz év után ünnepelni. A vele való találkozás, a hozzá való viszony rendezése az a páratlan nagy esemény, amelyet az egyház ünnepel, de remélhetőleg úgy, hogy közben nem frontális támadással, hanem a hitelesség missziójával mutatja meg fél évezred kincseit.

Maga az emlékezés is folyamat. Rése ennek az egyházunkban már évek óta – programokkal, eseményekkel, tematikus felvetésekkel és nagyszerű könyvkiadásokkal – zajló emlékbizottsági munka. Rése a református testvéregyház *Kálvin-évek* sorozata, amely fél évtizeden át tartott, és most ért véget. Rése ennek a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának programsorozata, az *Oktober a reformáció hónapja*.

Az a koordináló, kanalizáló, motiváló, ötleteket adó munka, amelyet a Reformáció Emlékbizottság végez – meggyőződésem, minden igyekezetem szerint –, segítséget nyújthat ahhoz, hogy egyház és társadalom egyaránt megújulhasson.

Az egyházi évben kétszer piros az ol-tárterítő és a stóla: pünkösdkor és a reformáció ünnepén. Nem véletlen: ha ma s ebben a hosszú, ünnepre készülő folyamatban nem könyörgünk Szentlélekért, akkor a reformáció elmarad.

A szerző egyházunk zsinatának lelkészi elnöke, a kormányzati Reformáció Emlékbizottság miniszteri biztosa

Oratio œcumenica

[Lelkész:] Szentlélek Isten! Gyermeki bizalommal keressük pártfogásodat, és irtalmas szeretetedbe kapaszkodva visszük most eléd kérésünket.

[Lektor:] Kérünk, formálj bennünket kegyelmeddel a te akarodot szerint, hogy minden emberi erőtlenségünk ellenére is a keresztségünkben kapott elhívásunkhoz méltó étellel tehessünk bizonyoságot szeretetedről. Jézus Krisztusért kérünk...

[Gyülekezet:] *Urunk, hallgass meg minket!*

[Lektor:] Őrizd meg egyházadat, hogy tanítványaid közössége lámpásként mindenkor a te világosságoddal ragyogjon! Szenteld meg gyülekezteinket, hogy hozzád vonzzák a téged keresőket! Jézus Krisztusért kérünk...

[Gyülekezet:] *Urunk, hallgass meg minket!*

[Lektor:] Könyörgünk a teremtett világért. Adj bölcsességet, és nevelj mértékletességre bennünket, hogy ne visszaéljünk ajándékaiddal, hanem megőrizhessük azokat gyermekeink számára is sokszínűségükben és gazdagságukban. Jézus Krisztusért kérünk...

[Gyülekezet:] *Urunk, hallgass meg minket!*

[Lektor:] Könyörgünk az országért is. Vezetőinknek adj bölcsességet és józanságot, hogy a sokuk által vallott benned való hit és keresztyén értékrend ne csak szavak maradjanak. Jézus Krisztusért kérünk...

[Gyülekezet:] *Urunk, hallgass meg minket!*

[Lektor:] Könyörgünk a családoért. Add, hogy a benned megtapasztalt szeretet és békeség hassa át otthonainkat! A szülők élete hozzád vonzza a gyermekeket és a fiatalokat! Jézus Krisztusért kérünk...

[Gyülekezet:] *Urunk, hallgass meg minket!*

[Lektor:] Könyörgünk a nélkülözökhöz, a szenvedőkhöz, a betegséggel küzdőkhöz és mindazokhoz, akik a te hazahívó szavadtól várják megkönnyebbülésüket. Őrizd angyalaid vigyázzanak ránk, és vezessenek életünk minden napján. Jézus Krisztusért kérünk...

[Gyülekezet:] *Urunk, hallgass meg minket!*

[Lelkész:] Köszönjük, Atyánk, hogy gondot viselsz rólunk. Kérünk, add, hogy gondviselő kegyelmedet hálás gyermekek szeretettel viszonzozzuk a te szent Fiaidért, az Úr Jézus Krisztusért.

[Gyülekezet:] *Amen.*

SEMPER REFORMANDA

„Üdvözöllek. Mintha annyira bővölködnék itt, hogy akiket te gazdababként nem tudsz eltartani, azokat én szegény létemre eltarthatnám! Hiszen a télen, ha a pestis közbe nem lép, harminchatan leszünk itt, vagy talán negyvenen is, ha mind megérkeznek, akiknek jöttét jelezted. Úgy látom, már átitatott téged a hagyományos erfurti kishitűség, mintha Isten képes volna rá, hogy ne táplálja a hálátlanokat is, és ne védje meg azokat, akik nem kérnek oltalmából.”

▶ *Luther levele Johannes Langnak (Erfurtba), 1516. október közepe (Csepregi Zoltán fordítása)*

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁN 20. VASÁRNAP – 1PT 1,13–16

Szentek legyetek!

„Szentek legyetek, mert én szent vagyok!” Istennek ez a népéhez intézett felszólítása a *Lévíták könyvében* négy alkalommal is elhangzik (3Móz 11,44; 3Móz 19,2; 3Móz 20,7; 3Móz 20,26). Mégis egyedül 3Móz 20,26-ban találunk a kiválasztásra és az Istenhez való tartozásra történő hivatkozással: „Legyetek előttem szentek, mert én, az Úr szent vagyok, és elkülönítettelek benneteket a népektől, hogy az enyém legyetek.” Ennek fényében meglehetősen egyoldalú az a gépiesen ismételtetett, „protestáns típusú” magyarázat, hogy a szentség nem más, mint az Isten számára való elkülönítettség. Annál is inkább, mert az Istennek való elkülönítettség ezen a helyen sem a szentség tartalmát jelöli, hanem a szentségre való felszólítás indoka.

A népnek azért kell szentnek lennie, mert Isten magának különítette el. Az ószövetségi nép számára a többi néptől való elkülönítettség – más szóval kiválasztottság – Isten ajándéka volt. A szentség viszont Istennek a népével szemben támasztott követelménye, amelyet a nép nemritkán tehernek, rá nehezedő súlyos ígának érzett. Az ajándéknak az ajándék fejében támasztott követelménytől való meg nem különböztetése semmiképpen sem vall bölcsességre.

Hogy Isten szentségre szóló felhívásának az ószövetségi nép milyen mértékben tudott, illetve nem tudott eleget tenni, az Péter apostol mondanivalója szempontjából közömbös. Péter nem azért hivatkozik az *Ószövetségre*, hogy a zsidóságot elmarasztalja, hanem mert a fokozás szándéka vezeti: ha Isten már az

ószövetségi néptől is szigorúan megkövetelte a szentséget, akkor mennyivel inkább megköveteli újszövetségi néptől, amelynek Krisztusban a tökéletes szentség példáját is megmutatta.

Mert miben is áll a Krisztusban kinyilatkoztatott szentség? Péter erre a levél folytatásában adja meg a választ: „...milyen dicsőség az, ha kitaratóan tűritek a hibátok miatt kapott verést? Ellenben ha kitaratóan cselekszitek a jót, és tűritek érte a szenvedést, az kedves az Isten szemében. Hiszen erre hívtattok el, mivel Krisztus is szenvedett értetek, és példát hagyott rátok, hogy az ő nyomdokait kövessétek: ő nem tett bűnt, álnokság sem hagyta el a száját, mikor gyalázták, nem viszonozta a gyalázást; amikor szenvedett, nem fenyegetőzött, hanem rábízta ezt arra, aki igazságosan ítél.” (1Pt 2,20–23)

Mert Krisztus – bármennyire provokálták is – utolsó leheletéig kísértésként utasította el, és tartózkodott tőle, hogy olyasmit tegyen vagy mondjon, ami összeegyeztethetetlen a szent Istennel való tökéletes egységével. A kivégzés lebonyolításáért felelős római százados ezért állapíthatta meg joggal: „Bizony, Isten Fia volt ez” (Mt 27,54), illetve: „Ez az ember valóban igaz volt” (Lk 23,47). Akár ezt is mondhatta volna: „Ez az ember valóban szent volt” – hiszen annak elismerése, hogy Isten Fia és igaz, kimondatlanul magában foglalja annak elismerését is, hogy egy a szent Istennel.

Péter tehát megtanulta, hogy Krisztus szentségét a keresztyén gyalázataiban, a keresztyén gyalázata alatt kell meglátnia. Nem mástól, mint

Mesterétől tanulta ezt, aki szenvedése óráiban maradéktalanul megélte és megvalósította mindazt, amit a *Hegyi beszédben* követői lelkére kötött: „Mert mondom nektek, ha a ti igazságotok messze felül nem múlja az írástudókéét és farizeusokéét, akkor semmiképpen sem mentek be a mennyek országába. (...) Hallottátok, hogy megmondatott: Szemet szemért, fogat fogért. Én pedig azt mondom nektek, hogy ne szálljatok szembe a gonosszal, hanem annak, aki arcul üt jobb felől, tartsd oda másik arcodat is. Ha valaki pereskedni akar veled, és el akarja venni az alsóruhád, engedd át neki a felsőt is. Ha pedig valaki egy mérföldnyi útra kényszerít, menj el vele kettőre. (...) Hallottátok, hogy megmondatott: Szeresd felebarátodat, és gyűlöld ellenségedet. Én pedig azt mondom nektek: Szeresd ellenségeiteket, és imádkozzatok azokért, akik üldöznek titeket, hogy legyetek mennyei Atyátoknak fiai, aki felhozza napját gonoszokra és jókra, és esőt ad igazaknak és hamisaknak. Mert ha azokat szeretitek, akik titeket szeretnek, mi a jutalmatok? Nem ugyanezt teszik-e a vámszedők is? És ha csak atyátokfiaiat köszöntitek, mennyivel tesznek többet másoknál? Nem ugyanezt teszik-e a pogányok is? Ti azért legyetek tökéletesek, mint ahogy mennyei Atyátok tökéletes.” (Mt 5,20.38–41.43–48)

„Szentek legyetek, mert én szent vagyok!” – Péter apostol semmi mást, csakis ezt a szentséget követeli az új szövetég néptől! A világ szemében és a világi módon gondolkodó hívők szemében ez persze minden, csak nem szentség. Valljuk meg, hogy az

A VASÁRNAP IGÉJE

elmúlt ötszáz esztendőben kialakult emberi tradíciókat követő kultúrprotestánsokként nekünk is egész más elképzeléseink vannak a szentségről. Talán nem olyan giccsesek, mint a középkor festőinek és szobrászainak, hiszen mi nem keresünk fényes glóriát a szentek feje fölött vagy földöntúli mosolyt az arcukon. Mégis sokkal „spirituálisabb” elképzelésünk van a szentségről, mint amit a keresztyén valóságában elrejtve a szent Isten kinyilatkoztat. Ezért Péter apostol intelmére figyelve ideje lenne belátnunk, hogy ez hamis spiritualitás. Éppen olyan hamis, mint az a *Luthertől* teljesen idegen, úgy mond „protestáns” felfogás, hogy a szentségnek nincs etikai tartalma, az csupán Isten számára való elkülönítettséget jelent.

Bár a Krisztusban való hit kétségtelenül Isten számára különít el bennünket a kárhozatot érdemlő bűnösök sorában, de ez az elkülönítettség az apostol szerint nem kis követelményt támaszt: „mivel ő, a Szent hívott el titeket – magatok is szentek legyetek egész magatartásotokban”. A magatartásbeli szentség pedig nem más, mint az a világ elől rejtett szentség, amely Krisztusnak a passió során tanúsított magatartásában nyilvánult meg, és amelyet csak a hit képes szentségként felismerni és követni.

■ VÉGHÉLYI ANTAL

Imádkozzunk! Istenünk, ajándékozd nekünk a te szentségedet, amely a világ előtt nem szerez tisztességet, előtéd mégis általa lehetünk Szent Fiaid képét hordozó gyermekeiddé. Amen.

Uram, újítsd egyházadat, teremtsd újjá az életet!

▶ **Reformáció ünnepén és halottak napjának közeledtével most nem az imádságról írunk, hanem – ahogyan korábbi cikkünk segítségével is – együtt próbálunk imádkozni. Sok mindent tudunk az egyházújítás ünnepéről, és gyakoroljuk a temetőjárás megemlékező szokását október-november fordulóján. Jó lenne mindkettőt imádságos lelkülettel átélni. Ehhez válhat – láthatatlan szálon összekapcsolódva – együttes imádságunkká az alábbi könyörgés.**

Uram, mindig megragadnak a nagy ünnepek. A karácsonyi öröm, a húsvéti evangélium, a pünkösti lendület. A jeles napok árnyékában nagy kísértés, hogy nem vesszük észre a kisebb ünnepeket, és nem mélyülünk el bennük. Idén szeretnék jobban odafigyelni ezekre. Segíts ebben, Uram!

Az ősz nemcsak a gyümölcsöket, a termést takarítja be éléstárunkba, hanem tartogat olyan pillanatokot és időszakokat, amelyekkel a fogyó világosságban és a növekvő sötétségben te adsz lehetőséget arra, hogy csendesebbé váljunk, felfelé és befelé figyeljünk. Felfelé terád és befelé, hogy meglássuk, mit szeretnél bennünk, a szívünkben és lelkünkben elvégezni. Adj nekünk nyitottságot, akadálymentes figyelmet rád, aki kész vagy megújítani engem, minket, egyházadat.

Uram, bár sokat tanítottál már életünk folyamán arra, hogy mi minden történt az üdvösségünkért, s hogyan formáltad a történelmet azért, hogy végül javunkra váljék, sokszor mégsem vesszük észre, hogy nagy események mögött te állandóan kézben tartasz és alakítgatsz minket.

A reformáció nagy eseményeit évről évre felidézünk és megünnepeljük, de az ünnepi programok és na-

pok múltával eltűnik az a tudat is, hogy te szüntelen újítod a világot, egyházadat s benne egyenként minket. Szeretnék formálód, újító kezeid közt maradni, ezért kérünk, újítsd meg Szemlelkeddel egyházadat s benne minket mindannyiunkat.

Ha nem erősödik és épül naponként a hitünk, akkor leépülünk, megkövesedünk, kihullanak kezünkől a tőled kapott ajándékok, s visszakerülünk a tőled távoli élet zsákutcájába. Akkor újra csak máról holnapra fogunk élni, akkor csupán a világban fogunk boldogságot keresni, akkor kizárólag a túlélésre törekszünk még azzal is, ha ezt szépen, hangulatosan és látszólag emberhez méltóan próbáljuk berendezni. Megpróbálunk megfelelni emberi mércéknek, de az élet igazi titkát és a lét kiteljesedését nem tudjuk elérni. Pedig te többre teremtettél minket. Éppen egyház-újító csodádban, a reformációban mutattad meg nekünk, hogy minden azon múlik, Jézus Krisztusban megismerünk-e téged, és felismerjük-e benned az élet egyedüli útját.

Éppen a reformációban tártad elénk, hogy az egyedül használható iránytű a Szentírás, amely megadja számunkra az emberhez egyedül méltó örök élet koordinátáit. De azt is nyilvánvalóvá tetted, hogy az út jár-

ható, a célhoz nem magunknak kell odaerölködni magunkat, hanem hittel kegyelmedre bízva életünket juthatunk el a veled való élet földi és mennyei ajándékához. Áldott légy az élet, a megújulás, az újrakezdet, a jó út és a távlatos lét ajándékáért!

Kérünk hát, ne engedd, hogy más hangokra, látszatmegoldást kínáló ötletekre, csábító programokra figyelve elszakadjunk tőled. Adj nekünk lehetőséget, időt, bátorságot, hogy naponként visszatérjünk hozzád. Tartsd úgy teremtő, áldó és mentő kezedet, hogy újra meg újra belekapaszkodhassunk. Add, hogy munkánkban észrevegyük a tőled kapott hivatást. Láttasd meg velünk, hogy a családjunkban te ajándékozol meg örömmel, felelősséggel, lehetőséggel, áldásokkal.

Köszönjük, hogy a kultúrában, művészetekben, tudományban olyan értékeket lelhetünk, amelyek rád figyelve áldássá válhatnak számunkra s rajtunk keresztül sokaknak. Köszönjük, hogy engedsz szabadon gondolkodni, s hogy veled ráérezhetünk a hozzád kötött szabadságunk biztonságos voltára. A közeledben való szabadság nem hordozza az elévülés veszélyét, ellenkezőleg, felszabadít arra, hogy tegyük mindazt a jót, ami kedves neked, egyensúlyt ad nekünk, és segít másoknak.

Újítsd meg egyházadat és életünket úgy, hogy ismét Krisztus lehessen a középpontban, hisz így kerülnek a helyükre a dolgok bennünk és körülöttünk.

A megújult élet azonban nem csak időre szól, hiszen felvillantottad halandó gyermekeid előtt az örökkévalóság reményességét. Uram, te Ezékiel

RÉGI-ÚJ LITURGIKUS SAROK

profétának olyat engedél látni, amit mi, halandók ámulattal olvasunk, mert elképzelhetetlen, hogy a földbe visszatért por, az élettelen csontok újra éljenek. Ámulattal olvasunk arról az Igében, hogy amikor a Lélek fúj, akkor valóságos új élet támad.

Most a temetőt járva látjuk, hogy az életből csupán emlék marad. Mi hisszük, hogy te újjáteremtő emlékezettedben hordozod azokat, akik már nincsenek. Ne engedd, hogy a Szentírásból idegen tévtanítások adjanak olcsó, de becsapós vigasztalást gyászunkban.

Szembesíts minket azzal a szinte elviselhetetlen ténnyel, hogy a halállal vége mindennek. Vége testnek és léleknek egyaránt. A halál teljes elmúlás. De add tudtunkra naponként, hogy a te egyetlen életlehetőséget el ne szalasszuk rossz döntéseinkkel vagy azzal, hogy elszakadva tőled háttal fordítunk neked.

Hitet adj, Urunk, irántad való feltétlen bizalmat, hogy rád bízva életünk, meg tudjunk újulni, és készüdhessünk a kiteljesedő életre. Amen.

■ HAFENSCHER KÁROLY

Akadálymentes indulás

Lelkésszé avatták Varga Diána teológust

► Egyháztörténeti jelentőségű eseménynek nevezte Szemerei János püspök Varga Diána ordinációját október 25-én Pusztavámon. Ő ugyanis az első látássérült teológus, aki egyházunkban lelkészi szolgálatba lépett. A lelkészavatási liturgiában Bácskai Károly, az Evangélikus Hittudományi Egyetem adjunktusa és Ribárszki Ákos helyi lelkész működött közre.

A SZERZŐ FELVÉTELE

A lelkészjelölt nagyon találóan Ézsaiás próféta szavait választotta indulása mottójául: „*En megyek előtted, a rögzös utat elegyengetem, az ercajtókat betöröm, és a vaszárakat leverem.*” (Ézs 45,2)

A Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület püspöke igehirdetésében arra hívta fel a figyelmet, hogy az akadálymentesítés fontos feladat egyházunkban is. „Templomainkban is vannak akadályok, amelyek fogyatékkal élő embertársainkat gátolják abban, hogy Isten igéjét hallgathassák” – mutatott rá Szemerei János, majd az evangélium lényegéről, az isteni akadálymentesítésről beszélt. Hangsúlyozta: Jézus azért jött, hogy elhárítsa az útból a legnagyobb akadályt, a bűnt és halált, azért, hogy általa Istennel találkozhasunk. Ennek az üzenetnek lesz hírnöke a most felavatott szolgálattevő is.

Az alkalom bővelkedett meghatározható pillanatokban. Ilyen volt Diána esküvétele, az istentisztelet végén mondott személyes imádsága vagy nagymamájá-

nak – aki egykor nagy szerepet játszott a hit útján való elindulásában – köszöntő szavai. Igazán bensőséges légkörben zaj-

Varga Diána születése óta vak. Mórton nőtt fel, a mórpusztavámi gyülekezet tagja, később kántora. Hitbéli elindulásában nagy szerepet játszottak a nagymamájától hallott bibliai történetek. Iskoláit Budapesten és Mórton végezte. A gyülekezeti énekek kísérését a főtábori kántorképző intézetben sajátította el. 2005-ben adta át egész életét Istennek. 2006-ban felvételt nyert az Evangélikus Hittudományi Egyetem teológus-lelkész szakára. Hatodéves gyakorlatát Orosházán töltötte, Ribár János mentor mellett. Ezt követően két éven keresztül a győri Evangélikus Szeregetházban végzett lelkigondozói feladatokat. Lelkésszé avatása után Bükön kezdte meg szolgálatát, Simon Réka lelkész mellett.

lott az úrvacsoraosztás is, hiszen a résztvevőknek meg kellett érinteniük a lelkész kezét, hogy átvehessék tőle az ostyát.

Az ünnepi közgyűlésen sokan köszöntötték a frissen felszentelt lelkészt. Többek között Szarka István fejr-komáromi esperes és Molnár István egyházmegyei felügyelő, Ribár János nyugalmazott orosházi lelkész, a lelkész egykori mentora.

A teológia részéről nemcsak Bácskai Károly szólott, hanem az egyetem szintén látássérült oktatója, Bódi Emese is, aki személyesen is sokat segített Diána szolgálata való felkészülésében. A mórpusztavámi egyházközösség nevében Ribárszki Ákos lelkész a pusztavámi templomot ábrázoló, kitapintható üvegfestményt adott át új kollégájának. Móricz Ákosné felügyelő és a gyülekezet fiataljai pedig rövid műsorral köszöntötték.

■ ADÁMI MÁRIA

A Varga Diánával készült interjú megtekinthető a <http://youtu.be/YHNC5doSs4> linken

Hittel és reménységgel

Dr. Zsednai Józsefné Várpalota 46. evangélikus lelkésze

► „Erős vár a mi Istenünk” – mondja a 46. zsoltár címe, amely a palotai vár tövében igencsak beszédes... Az itteni evangélikus templomhoz 1805-ben épített toronyból kétszer is az Isten házába hívogatott a harang. A délutáni ünnepi istentiszteleten Polgárdi Sándor esperes dr. Zsednai Józsefnét iktatta hivatalába, történetesen az egyházközösség 46. lelkészeként.

A vakító októberi napsütésben érkező hívek több száz fős csoportja zsúfolásig megtöltötte az 1780-ban felszentelt lutheránus hajlékot. A Veszprémi Egyházmegye lelkészi vezetője a bibliaolvasó Útmutató aznapi igeverse (1Thessz 1,5a) alapján szólott a lelkészi szolgálat drága kincséről: az evangéliumról. Polgárdi Sándor – az új parókus felé fordulva – megjegyezte: „A várpalotai evangélikusok is azért vártak sóvárogva ide téged, mert evangéliumot szeretnének hallani.”

Miután a gyülekezet énekara Szabó Etelka kántor vezényletével megszólaltatta Heinrich Schütz egyik kórusművét, és az esperes hivatalosan is beiktatta szolgálatába a Várpalotai Evangélikus Egy-

házközösség megválasztott új lelkészét, dr. Zsednai Józsefné Jel 3,8 alapján vallott arról az útról, amelyen huszonöt év után ismét a várpalotai közösség ajtaját tárta ki számára az Úr. A helyi eklésia ugyanis – Németh Ferenc 1988-ban bekövetkezett halála után – segédlelkészként már megismerhette Herdliczka Évát...

Az istentiszteletet követő közgyűlésen a Tolna-Baranyai Evangélikus Egyházmegye részéről Szabó Vilmos Béla esperes, majd Füller Mihály tengelic lelkész köszöntötte a beiktatott pásztor. Jelen voltak az évfolyamtársak, valamint a református és a katolikus egyház képviselői is.

Várpalota polgármestere, Talabér Márta abbéli reményét

FOTÓ: PINTÉR LÁSZLÓ

fejezte ki, hogy a városvezetés az evangélikus gyülekezettel karöltve sokat tehet a település lakóiért. Dr. Huszár Pál, a Dunántúli Református Egyházkerület főgondnoka, a Magyarországi Református Egyház Zsinatának világi elnöke le-velben köszöntötte a beiktatott lelkésznőt. A gyülekezet korábbi lelkészei – Pintér Mihály és Tóth Attila – szintén ily módon üdvözölték a gyülekezetet.

■ BORBÁS ZOLTÁN

Zsednai Józsefné Debrecenben született és nőtt fel. Gyermekkorától részt vett az evangélikus gyülekezet alkalmán. Érettségi után egy évig Nyíregyházán dolgozott az Élim Evangélikus Egészségügyi Gyermekotthonban. Az itt töltött idő alatt érlelődött meg benne a döntés a lelkészi szolgálat vállalásáról. Teológusként több éven át szívesen vett részt a gyenesdiási országos ifjúsági konferenciák lebonyolításában. 1988-ban dr. Nagy Gyula püspök avatta lelkésszé Kelenföldön. Györkönyi szolgálata idején pasztorálpaszichológiai lelkigondozó képesítést szerzett, és családterápiás tanulásokat is folytatott. A Tolna-Baranyai Egyházmegye zsinati küldöttként képviselte. Hittanosai rendszeres résztvevői voltak a hittanversenyek országos döntőinek, és néhányszor dobogós helyezéseket is sikerült elérniük. Parókus lelkészként az ösküi három és a györkönyi huszonkét év után Várpalota a harmadik szolgálati helye.

Korok, korszakok, pályázatok

A tudomány, no meg a mindenható közgondolkodás a történelmi korok, korszakokat a politikai, társadalmi, ideológiai vagy éppen fontos gazdasági jelenségek alapján nevesíti. Így beszélhetünk a római hódításokról vagy a hellenizmus koráról, a Frank Birodalom vagy a kereszties hadjáratok korszakáról, reneszánszról, humanizmusról, a reformáció termékeny időszakáról, azután pedig szép sorjában az ipari forradalomról, a felvilágosodásról, a 20. század világgéseiéről, a posztmodern ezredfordulóról és egyebekről.

Azon gondolkodtam, hogy minek is nevezhetném ezt a mi mai korszakunkat, melyben élünk, mozgunk. Mi a legjellemzőbb vonás, történet, társadalmi jelenség, gyakorlat, amely meghatározza életünket, időhöz, térhez rögzített ittlétünket?

Nos, ha rajtam állna, ha én lehetnék korunk híres névadója, akkor én a nagy és végtelen pályázatok hőskorának nevezném el közép-európai 21. századelőnk. Nemcsak azért, mert jól hangzik, és mert ilyen korszak még nem létezett – remélem, nem is fog –, de azért is, mert nálunk, ebben a fölöttébb boldog térségben mindezek előtt, mindennek felett, mielőtt bármi értelmes, hasznos dolog történnék, boldog-boldogtalan pályázik. Ahogyan a szakzsargonban mondják, „projektet” ír, sok-sok oldal papírt, elektronikus felületet telefirkál, fantáziáját, innovativitását szabadon engedve pályázik, pályázik, mert enélkül már a fű sem nő.

Mára a nagy szlogen így hangzik: „pályázok, tehát vagyok”. Pályázik a kormány, a minisztérium, az önkormányzat, a vállalkozó, a földműves, az állattenyésztő, a trafikos, a kocsmáros, a bártulajdonos, a tűzoltó, az éjjeliőr, a „vadakat terelő juhász”, a koldus és a

királyfi, minden és mindenki, ami és aki él és mozog.

Természetesen ebből a sorból nem maradhat ki a társadalom nagy tartópillére, az egyház sem. Korszakerővé – hűen a *semper reformanda* elvéhez – csak akkor leszünk, ha kono- kul követjük történelmünk sodrását, a korszak nagy kihívását, és magunk is EU-konformmá válunk. Így pedig, mielőtt még bármi lett volna vagy lehetne, a teremtő ige első szava – „legyen projekt” – hangzik el, és indulhat az új világteremtés.

Hogy ezek a pályázatok tényleges szükségletekről, igényről szólnak-e, vagy sem, vagy éppen egy személytelen bürokrata íróasztali észjárásától vagy észjáratlanságától függenek, az itt teljesen mindegy. Mert nem is feltétlenül az eredmény, a cél, a hasznosság, az ésszerűség, az igény a fontos, hanem sokkal inkább a tény, hogy pályázunk. Ez lett mára sokak számára a legmeghatározóbb időtöltés, karrier, életpálya vagy netán szabadidős, rekreációs tevékenység.

Nemzetközi verseny is zajlik a pályázati támogatások felhasználásának arányát illetően, ezért aztán versenyéhes, szép hazánk apraja-nagyja beledott apait-anyait, hogy dobogós helyre kerüljünk.

Pályázatorületünkről láttam néhány hete egy érdekes tévériportot, amely azt mutatta be, hogy világévi moldvai, olténiai falvak szemfüles polgármesterei micsoda sikertörténetek részesei lettek fáradságtalan ügybuzgóságukban.

Az egyik történetben egy nyugat-afrikaihoz hasonló infrastruktúrával rendelkező moldvai falucska *européer* polgármestere gondolt egy nagyot, és vadiúj laptopján szemlét tartott a pályázati kiírások piacán – ez ugyan csak némi segítséggel sikerült neki, mi-

vel ő személy szerint nem volt annyira e-mail függő, hogy be tudta volna kapcsolni a gépet, de ez ilyen helyzetben teljesen mellékes epizód. Tehát kis segítséggel, járulékos írás-olvasás tudással fűszerezve megtalálta azt a valamit (csodát), amire falujának legégetőbb szüksége volt.

A faluról annyit, hogy egyetlen személygépkocsi sem volt itt, kerékpár sem, motorbicikli sem, jachtról, helikopterről nem is beszélve. Merthogy a faluban egyszerűen nem volt út, csak valami földes ösvény, amely esős időben csak tankkal volt járható. Ennek megfelelően nem volt a faluban sem vezetékes víz, sem csatornázás, villanyáram is csak hébe-hóba. A legnépszerűbb jármű – izléstől, időtől, pénztárcától és temperamentumtól függően – a szamár, illetve ló vagy szarvasmarha vontatta járgány volt.

Nem szeretném tovább sorolni, hogy mi minden nem létezett e mesebeli falucskaiban, ahol a középkor óta nem mozdult az idő; a lényeg, hogy a megfelelő ember a megfelelő történelmi korszakban a megfelelő helyen volt.

Pályázott, nyert és megvalósított! Hogy mit? Ez a lényeg! Négy kilométeres, aszfaltozott bicikliutat végig a falu földútjának a kellős közepén. Sok-sok tízezer euróért. Az se baj, hogy a kutyának sem kellett, azóta sem kell – ám a sártenger közepén ott fényeskedik a 21. század győzelme, a pályázat mindenhatósága, az egyetlen út, a bicikliút.

Ehhez hasonló falu-*saga* – több tucat másik mellett – egy másik eset, amely egy bizonyos evolúciós szinten rekedt településről szól, ahol folyó víz-zet csak a patakban, vezetékes vizet pedig a tévé szappanoperáiban láttak. Itt is akadt egy pályázó, aki nem mást, mint nyilvános eurokonform il-

lemhelyet, magyarán közcéct épímodott alattalóinak, akiknél ez ott-on rendszerint három leközvelet lécből vagy – tavasztól őszig – a kertvégi kukoricásból áll.

Ha nem volna igaz, az ember azt hinné, valami mese ez Abszurdisztánban. A baj csak annyi, hogy nem mese. Ott ékeskedik a falu közepén – ami a libalegelő – egy nagy, idomtalan, eurokonform közcéccé, használaton kívüli állapotban, mert ugye se vezetékes víz, se csatorna. Minden, ami benne történik, az ott is marad – kivéve magát az épületet, amelyet azóta tégláról téglára hordogatnak haza kitaróan a boldog pályázók.

Egyházunkban is hasonló módon látom a jövő nagy megoldásait. Építünk, hát pályázunk; javítgatnánk: pályázunk; szerveznénk ezt-azt: semmi az egész, pályázunk; egyet gondolunk, pályázunk. Pályázunk, pályázunk, pályázunk... gyártjuk a papírokat, kapjuk a papírokat, küldjük a papírokat – s közben elméláztatunk fogyasztó mutató statisztikáinkon, kiüresedő diplomáinkon.

És olyan kedves, amikor érkezik sok-sok papírozás után a felemelő, várva várt válasz: „Gratulálunk, az Önök pályázatát X pályázatot elfogadta, pályázatuk megfelel a kiírási követelményeknek. Sajnos forráshiány miatt egyelőre (meghatározhatatlan ideig) nem tudjuk az igényelt összeget folyósítani.” Szép ez így, de mi kitaróan, kono- kul máris írjuk a következő pályázatot.

Eppen arra gondoltam: mi lenne, ha teológiai eszmélődésünk – megfelelő pályázás következtében – egy kicsit reflektálna a *Pályázatkorszak* kihívásaira. Nehogy készületlenül érjen minket az a nap és az az óra. Volt már ontológiai teológia, volt a cselekedetek (üdvösségre beadott pályázatának értékelését beláthatatlan ideig elhalasztottuk.”

ÉGTÁJOLÓ

reformációra – kegyelemteológiánk, volt már teológiája a felvilágosodásnak, felszabadulásnak, feminizmusnak, modernnek, posztmodernnek. Most miért ne lehetne teológiája a pályázatnak, amolyan „Theology of Projects”?

Lehetne főiskolán tanítani, róla konferenciákat, szemináriumokat szervezni, tartani, és mindezekre – természetesen – lehetne pályázni.

Felmerülhet a kérdés, hogy lassan a Mindenható, akinek képére és hasonlatosságára lettünk teremtve, nem fogja-e felülvizsgálni ezt a hit-kegyelem reláció alapuló üdvösséget, és – ártékelve a dolgokat, korunk hasonlatosságára – nem vezeti-e be a pályázat általi megigazulás üdvánat.

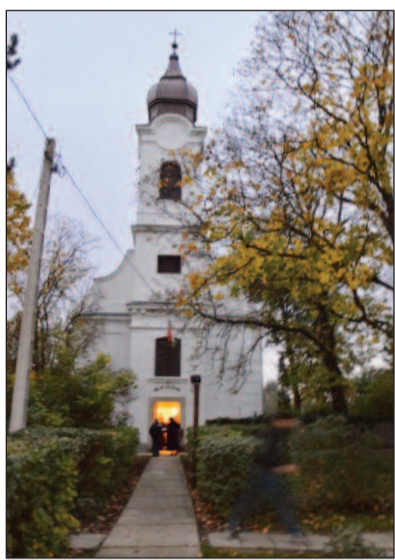
Akkor jöhet a nagy meglepetés, a felkészületlen pályázatunkra kapott mennyei válasz: „Sajnos formai okok miatt az Ön üdvösségre beadott pályázatának értékelését beláthatatlan ideig elhalasztottuk.”

Adorjani Dezső Zoltán püspök Romániai Evangélikus-Lutheránus Egyház

Megszépült a tordasi lutheránus templom

▶ Templomuk teljes külső felújításáért adtak hálát a tordasi egyházközség tagjai az október 26-án, vasárnap délután tartott ünnepi istentiszteleten. Az alkalmon Szemerei János, a Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület püspöke hirdette isten igéjét. A liturgiában Szarka István fejér-komáromi esperes és Süller Zsolt helyi lelkész működött közre.

ADÁMI MÁRIA FELVÉTELEI

zösségeiben. Emlékeztetett Isten munkálkodására, melynek nemcsak a megszállt épület a tanúja, hanem a benne ülők arcán is tetten érhető. Végezetül hangsúlyozta: „Új kezdetre van szükség, hogy a megújult templomban megújuljanak az életek is.”

Az istentiszteletet követő közgyűlésen Süller Zsolt röviden összefoglalta a gyülekezet háromszáz éves történetét, és beszámolt a most befejezett munkálatokról. Elmondta, hogy a teljes külső renoválás, a tető és a torony rendbetétele nagyrészt pályázati támogatásból, illetve az egyházkerület és az egyházmegye által nyújtott segítségből és a hívek felajánlásaiból valósulhatott meg.

Köszöntőt mondott Molnár István, a Fejér-Komáromi Egyházmegye felügyelője, Kádár Ferenc gyúrói református lelkész, Schröder Gyula martonvásári római katolikus plébános, címzetes esperes, Kiss László székesfehérvári felügyelő, az elvégzett felújítás műszaki ellenőre, valamint Mészáros Tamás egyházkerületi felügyelő.

A hálaadó ünnepség a helyi általános iskolában tartott szeretetvendégséggel zárult.

■ AM

A gyülekezeti kórus énekkel köszöntötte a résztvevőket. Azután a gyerekek segítségével apró mustármagokkal díszített ígés lapokat osztottak szét, hogy a magocskák mindenkit emlékeztessenek arra, mennyire fontos a külső megújulás mellett a belső, hitbeli növekedés is...

A meghívón szereplő ige, Zsolt 37,5 alapján tartott prédikációjában Szemerei János püspök felidézte azokat az éveket, amikor megkezdte lelkesi szolgálatát a tordasi és gyúrói kö-

HIRDETÉS

ÚJ SZÉCHENYI TERV

Épületenergetikai korszerűsítés az Evangélikus Hittudományi Egyetemen

Az Evangélikus Hittudományi Egyetem több mint 190 millió forintot nyert az Új Széchenyi terv Környezet és energia operatív programjában. A támogatás lehetővé tette az Evangélikus Hittudományi Egyetem épületeiben a fűtési és használatimelegvíz-rendszer korszerűsítését, napkollektoros rendszer kialakítását, napelemek felszerelését, az utólagos külső hőszigetelést.

Az épületek energetikai tényezői már nem feleltek meg a kor elvárásainak, a fűtési és használatimelegvíz-rendszerek, a nyílászárók és fényforrások mára elavulttá váltak.

A most befejeződött projekt keretében napelemes rendszert építettek ki, a fűtési és a használatimelegvíz-rendszert teljesen felújították, napkollektorokkal segítve a működését. Sor került a homlokzat utólagos külső hőszigetelésére, valamint a nyílászárók cseréjére is. A régi világítótesteket új, energiatakarékos darabokra cserélték.

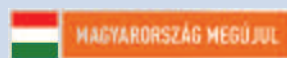
A projekt elsődleges célcsoportja az EHE valamennyi dolgozója és diákja. A projekt környezeti hatásterülete azonban nemcsak az érintett ingatlanra terjed ki, hanem az elérni kívánt indikátorértékekkel közvetve az egész ország energiaellátásának biztonságát és versenyképességét javítja, a környezeti állapot megőrzését érdemben szolgálja.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Regionális Fejlesztési Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Evangélikus Hittudományi Egyetem
1141 Budapest, Rózsavölgyi köz 3.

teol.lutheran.hu
ujszechenyiterv.gov.hu

„Csak téged dicsérlek”

Tizenkét kórus mintegy kétszázötven énekkarosa gyűlt össze az idei regionális énekkari találkozóra Vanyarcra október 26-án, vasárnap délután. A hagyományosan a reformáció napját megelőző vasárnapi seregszemlére Pest megye északi, illetve Nógrád megye déli részének gyülekezetei hivatalosak, kiegészülve az Aszódi Evangélikus Gimnázium kórusával. Az egy lelkesítő képviselő térség énekkarosai újra átérték a közös éneklésben rejlő erőt és a megélt közösségekben feltáruló krisztusi örömet.

„Gyógyíts meg, Uram, akkor meggyógyulok, szabadíts meg, akkor megszabadulok, csak téged dicsérlek” – e prófétai mondat (Jer 17,14) alapján szólt Isten igéje a házigazda lelkész tolmácsolásában. Csak az Isten Krisztusban elvégzett munkája teljes és maradandó. Az éneklés

is a gyógyulás és szabadulás helyévé válhat a Lélek által. A közös éneklés ugyanakkor tanúságtétel arról a Gyógyítóról és Szabadítóról,

akihez tartozik az életünk, csak ő méltó a dicséretre – emelte ki az igehirdető.

■ SZABÓ ANDRÁS felvétele

Húszéves a váci Evangélikus Egyházi Óvoda

Nagyszabású programsorozattal ünnepelték meg október 17–19-én Vácott az Evangélikus Egyházi Óvoda húszéves jubileumát. Pénteken a piarista gimnázium dísztermében Gyülekezetben az óvoda – 20 évesek lettünk! címmel családi délutánt tartottak, melyen a kicsinyek zenés, verses, táncos bemutatóval kedveskedtek szüleiknek, illetve a népes vendégseregnek.

Egykori óvodások is szép számmal ellátogattak az intézménybe, hogy együtt nosztalgiazzanak a kezdetekről. A családi nap Döbrentey Ildikó és Levente Péter műsorával, valamint esti áhítattal zárult.

Október 19-én, vasárnap a váci evangélikus templomban dr. Fabiny Tamás püspök szolgálatával hálaadó istentiszteletet tartottak – a litur-

giában Detre János helyi lelkész és Kocsár-Kozma Anett beosztott lelkész segítette. Az Északi Egyházkerület lelkészi vezetője 1Sám 3 alapján emlékezett meg a váci evangélikus óvoda két évtizedéről, a kezdeti nehézségekről, a kitartásról. Istennek hálát adva kérte az intézmény további működéséhez az erőt, szeretetet, türelmet. Az istentisztelet záró részében került sor az óvodavezető (Karacs Péterné) és két óvodapedagógus (Barna Katalin, Králik Sándorné) iktatására, eskütételére.

Az istentisztelet után szentelték fel a Váci Evangélikus Egyházközség fenntartásában működő intézmény újonnan emelt Erzsébet utcai épületrészt, majd díszközgyűlést tartottak.

Az egyházközség nevében Detre János lelkész köszöntötte a vendégeket és adta közre beszámolóját. A közgyűlésen – többek között – köszöntőt mondott a finnországi testvérgyülekezet küldöttségének képviselője Heli Alaja egyháztanácsnok is.

SEREG KRISZTIÁN FELVÉTELE

KOVACS ISTVÁN FELVÉTELEI

Megvalósult álom

Húsz év távlatából visszatekintve nagy utat tett meg a Váci Evangélikus Egyházközség, amíg az óvoda jelenlegi állapotába eljutott. Óvodát alapítani is nehéz volt a katolikus városban, de lépést tartani a növekvő gyermeklétszámmal és a kötelező előírásokkal még nagyobb kihívást jelentett.

Óvodánk első tíz éve a megerősödésről és a növekedésről szólt. Voltak nehéz pillanatok. Például amikor 2010 nyarán az ingatlanvásárlásnál a 23 milliós vételárat az egyházközség teljesen saját anyagi forrásából fizette ki. Az óvoda udvara a duplájára nőtt, a dolgozók pedig reménykedtek, és örültek a változásnak. Különböző tervek készültek az építkezéssel kapcsolatban. Végül Ráskai Péter győri építész segítségével olyan tervvázlat született, amely a megvalósulás felé lendítette álminkat.

Az egyházközség vállalta, hogy saját megtakarításából és az Emberi Erőforrások Minisztériumának (Emmi) pályázatán nyert pénzből megépíti az óvodát. Az elvégzett munka ellenértékéért 37 422 440 forintot fizetett ki az egyházközség. Ebből 17 millió forint az Em-

mitől nyert pályázati támogatás, 10 millió forint a Magyarországi Evangélikus Egyház önrész-hozzájárulása, 3 millió forint a váci önkormányzat támogatása, 3,8 millió forint a fenntartó egyházközség adománya, 3,5 millió forint az óvoda saját forrása; a fennmaradó rész a Duna-Dráva Cement Kft. támogatása.

A születésnap rendezvény befejezéséig ünnepi tórtával köszöntöttük a gyermekeket, szülőket, hogy együtt voltak velünk. A terített asztalnál pedig a vendégeknek mondtunk köszönetet a közös ünnepért. Isten éltesse húszéves óvodánkat, kísérje áldás szolgálatunkat!

Óvodánkból 368 gyermek ballagott el. Az évkönyv, amely az évforduló alkalmából készült, tartalmazza az óvodai élet legszebb pillanatait, a sok-sok óvodai programot, az ide járt gyermekek nevét, csoportját, a kedvenc énekeket. (Ezúton köszönjük Rezessy Szabolcs presbiternek az évkönyv összeállítását.) Ebben az ünnepben mégis a legszebb és legfontosabb maga az együttlét volt.

■ KARACS PÉTERNÉ óvodavezető

Deutsche Anlage

Redakteurin: PFARRERIN ESZTER HEINRICHS

Wittenberg – das „lutherische Mekka“?

Wittenberg – diese Stadt ist für uns Lutheraner ein bisschen „unser Mekka“, viele von uns waren schon einmal dort oder würden gern dahin fahren. Wir benutzen in unserer ungarischen-evangelischen Kirche mit Vorliebe jene Begrüßung, die auf dem Turm der Schlosskirche steht: *Ein feste Burg ist unser Gott*. Unsere Religionskinder kennen manchmal Luthers Familiengeschichten so, als ob sie Volksmärchen wären... Wir tragen gern die Lutherrose auf unserer Kleidung, und es gibt Gemeinden, wo die Kinder zur Taufe und Konfirmation Torten mit Lutherrosen bekommen. Beim Begräbnis eines ver-

arbeitet bzw. promoviert. Mit ihnen habe ich über unser „Mekka“, die Lutherstadt Wittenberg, gesprochen.

Wie ist das Leben in Wittenberg, wenn man Einwohner dieser historischen Stadt ist? Wachsen auch schon die Kindergartenkinder in den „Luther-Kult“ hinein?

EDIT: Wir wohnen bereits seit über 30 Jahren in Wittenberg. Géza ist hier in den evangelischen Kindergarten gegangen, wurde hier auch eingeschult und hat sein Abitur am Melanchthon-Gymnasium abgelegt. Wir als Eltern sind unseren Berufen

DIETER: Nach der Wende im Jahre 1989 wurde aber doch massiv in den Tourismus investiert. So gibt es kaum noch verfallene Häuser in der Innenstadt, viele Straßenzüge wurden saniert, eine schöne Fußgängerzone geschaffen. Zeitgleich begann auch die Vermarktung des Produkts „Luther“, was mitunter skurrile Züge annimmt, wie z.B. Lutherbrot, Lutherbecher (einem Likör), Luthersocken und sonstige Souvenirs. Es gibt in den Restaurants Luther-Menüs, auch kann man mit Herrn Luther tafeln oder sich von ihm die Stadt zeigen lassen. Auf kulturellem Gebiet geschah aber auch Einiges, wie z.B. die Wiedereröffnung der Leucorea, des alten Universitätsgebäudes. Auch gibt es regelmäßig in der Altstadt diverse Märkte und Festivals, u.a. eines der größten Stadtfeste in Deutschland, „Luthers Hochzeit“.

Welche Erlebnisse verbinden Sie mit „Luthers Hochzeit“?

GÉZA: Dieses Fest gibt es seit 1993 und hat sich zu einem wirklichen Großereignis entwickelt, was immer am zweiten Juniwochenende in der gesamten Altstadt stattfindet. Mittlerweile kommen an einem Wochenende über 100.000 Leute zu Besuch. Ich mag das mittelalterliche Treiben, die vielen interessanten Stände und Konzerte. Besonders schön ist es für mich, nach langer Zeit wieder alten Freunden und Bekannten zu begegnen, da zu diesem Ereignis viele in die alte Heimat zurückkehren. Da ich nun seit fast 10 Jahren in Wien wohne, ist dieses Fest ein guter Anlass, die alte Heimat in der warmen Jahreszeit zu besuchen. Das größte Highlight ist

führt, so dass es nur noch wenige Gläubige in der Stadt gab und gibt.

GÉZA: In meiner Klasse war ich der Einzige, der konfirmiert worden ist. Zudem gab es noch zwei katholische Mitschüler, was aber eher eine Ausnahme war. Glücklicherweise musste ich nicht mehr in die FDJ eintreten und konnte in der Nachwendzeit ohne Probleme meine Konfirmation feiern.

DIETER: Ein einschneidendes Erlebnis war ohne Frage das Lutherjahr 1983, dem sich auch die DDR nicht entziehen konnte. Man kann sagen, dass Luther der erste „Kirchenmann“ war, den man versuchte, in das „kulturelle Erbe“ der DDR zu integrieren. In dieser Zeit wurde die Stadt wie ein Potemkinsches Dorf ausstaffiert – es wurden die Fassaden schön angegemalt, während die Hinterhöfe fast von alleine zusammenfielen. Unvergessen die weißgetünchte Fassade der Stadtkirche, die, nachdem vor der Stadtkirche mehrere Tonnen Braunkohle für die Kirche bzw. die Nachbarhäuser abgeladen wurden, binnen kurzer Zeit wieder genauso grau aussah wie vorher. Seit der Wende hat man aber – Gott sei Dank – viel schöne alte Bausubstanz in letzter Minute noch retten können. Gerade jetzt wird im Hinblick auf das große Reformationsjubiläum im Jahre 2017 viel investiert und saniert. Wittenberg wird immer mehr zum Schmuckkästchen. Schade nur, dass wochentags, wenn es keine Feste gibt, in den Abendstunden im wahrsten Sinne des Wortes die Bürgersteige hochgeklappt werden. Es wird dann ziemlich ruhig in der 48.000-Einwohnerstadt.

wald zum Gottesdienst trifft. Man fährt zwar eine Stunde mit dem Auto, aber es lohnt sich, da man dort mit zahlreichen Exil-Ungarn aus dem Mutterland, aber auch z.B. aus Siebenbürgen oder Transkarpatien zusammenkommt. Auch haben wir die Gemeindemitglieder letztes zu uns nach Wittenberg eingeladen, um ihnen die Geburtsstätte der Reformation zu zeigen.

Sie sprechen sehr schön Ungarisch. Wo haben Sie das gelernt?

GÉZA: Ich bin in Deutschland zweisprachig aufgewachsen. Mein Problem war nur, dass ich von der deutschen Umgebung auch die Sprachlogik übernommen habe, was in der ungarischen Sprache durchaus ein Problem ist. Irgendwann haben meine Eltern es aufgegeben, meine typisch deutschen Fehler auszubessern. Daher habe ich mich während meines Studiums entschlossen, richtig Ungarisch zu lernen, weshalb ich für ein Jahr nach Pécs gegangen bin, was mir sehr viel gebracht hat. Nach meinem Studium war ich fast 7 Monate in Klausenburg/Kolozsvár, wo man auch sehr schön die Sprachkenntnisse perfektionieren kann. Glücklicherweise habe ich in den letzten Jahren beruflich, aber auch privat sehr viel mit Ungarn zu tun gehabt.

Sie haben gerade erwähnt, dass Sie unter anderem in Siebenbürgen studiert haben. Was verbinden Sie als Wittenberger mit dieser Gegend?

GÉZA: Interessanterweise recht viel, obwohl wir dort keinerlei verwandtschaftlichen Bezüge haben. Man kann in Siebenbürgen oder dem Banat aber meinen beiden Identitäten, der deutschen und der ungarischen, heute noch begegnen. So besuche ich dort gerne meine zahlreichen ungarischen, aber auch sächsischen Bekannten. Obwohl mittlerweile über 95% der Siebenbürger Sachsen v.a. nach Deutschland ausgewandert sind, sieht man immer noch die wunderschönen deutschen Dörfer und Wehrkirchen, in denen man sich um mehrere Jahrhunderte zurückversetzt fühlt. Es hat mich jedesmal fasziniert, in den alten Kirchen den lutherischen Losungen, Lutherbildern und – statuen zu begegnen und in uralten evangelischen Gesangsbüchern zu blättern – und dies am Fuße der Südkarpaten. Man kann auch scherzhaft sagen, dass ich in den letzten Jahren auf den Spuren von Honterus gewandelt bin. Er war immerhin derjenige, der in Wittenberg zu Luthers Zeiten studiert und den protestantischen Glauben in Siebenbürgen verbreitet hat. So war es eine glückliche Fügung, dass ich mich in den letzten 12-13 Jahren intensiver mit diesem Landstrich beschäftigt habe. Auch wenn ich selbst kein „Reformator“ bin: Ich fühle mich in Wittenberg und in Siebenbürgen heimisch und kann verstehen, warum sich Honterus hier wie dort wohlfühlt hat. Es verbindet mich also sehr viel mit Wittenberg, dem heutigen Ungarn und Siebenbürgen – nicht zuletzt wegen der beiden Sprachen und Kulturen.

Vielen Dank für das Gespräch!

■ ESZTER HEINRICHS

FOTO: DIE AUTORIN

Familie Schubert

storbenen Presbyters wird oft ein Kranz mit diesem Symbol auf das Grab gelegt. Wir können ruhig sagen, dass in Ungarn ein gewisser Luther- und Wittenbergkult existiert. Das ist an sich nicht schlecht, denn man braucht immer Wurzeln. Nur wird das in Deutschland eher nicht verstanden. Dort habe ich noch niemanden gehört, der als Begrüßung „Ein feste Burg...“ verwendet hätte. Auch habe ich noch selten Lutherrosen auf dem Kragen gesehen oder außerhalb Ungarns eine Luther-Torte gegessen.

Wittenberg ist anders. Die „Lutherstadt“ lebt von Traditionen und von Touristen. Von solchen Touristen, denen Luther und seine Theologie viel bedeutet, und von solchen, denen viel an den oben genannten Luther-Traditionen gelegen ist. Aber ist Wittenberg wirklich so lutherisch? Bedeuten hier die Traditionen tatsächlich so viel? Ist die Stadt so religiös?

Darüber habe ich mit Familie Schubert in Sopron geredet. Auf ungarisch, denn Edit Schubert ist eine geborene „Miskolcserin“, die jahrzehntlang in Wittenberg Musiklehrerin war. Ihr Mann, Dieter, stammt aus Sachsen und arbeitete bis vor kurzem als niedergelassener Gynäkologe – mitten in der Altstadt von Wittenberg. Er spricht auch wunderbar ungarisch. Und sie haben einen Sohn, Géza, der zweisprachig in Wittenberg aufgewachsen ist und zur Zeit in Wien

nachgegangen und haben wie viele andere v.a. vor der Wende versucht, trotz der politischen Gegebenheiten ein ganz normales Familienleben zu führen. Natürlich sind wir von Anfang an in das kirchliche Leben der Stadt eingebunden gewesen. So hat gerade zu DDR-Zeiten die Kirchenmusik eine große Rolle im Kulturleben der Stadt, aber auch für uns selbst gespielt. Wir haben bei zahlreichen Aufführungen der Stadtkirchenkantorei mitgewirkt, Géza hat zudem im Posaunenchor Altrompete und Tuba gespielt.

GÉZA: Inwieweit man vom Luther-Kult bereits in Kindergärten sprechen kann, weiß ich nicht. Natürlich war einem bereits als Kind bewusst, dass man in der Stadt Luthers und seiner Wegbegleiter wohnt – mit all den Wirkungsstätten, wie z.B. der Stadt- und Schlosskirche, der Lutherhalle, der Luthereiche (dem Ort der Verbrennung der päpstlichen Bannbulle) oder dem Bugenhagen-saal, in dem wir regelmäßig unsere Proben der Kantorei und des Posaunenchores hatten. Wie historisch bedeutsam diese Stadt ist, habe ich an den vielen Touristen gesehen, die nicht nur zum Reformationstag Wittenberg besucht haben. Da es zu DDR-Zeiten kaum Hotels in der Stadt gab, hatten wir regelmäßig Gäste aus Westdeutschland, ja sogar aus den USA, die uns über die Stadtkirchengemeinde zugeteilt wurden. Das war schon was Besonderes. Ich erinnere mich noch (obwohl ich noch sehr klein war) an einen Fotografen der National Geographic, der im Lutherjahr 1983 bei uns untergebracht wurde – zusammen mit einer „offiziellen“ Reisebegleiterin, einer Stasi-Mitarbeiterin. Da wurde mir bewusst, welche Bedeutung Wittenberg für viele Menschen hat.

FOTOSTUDIO CORNELIA KIRSH, WITTENBERG

Luthers Hochzeit 2014

sicherlich der große mittelalterliche Umzug, bei dem „Luther“ und sein Hochzeitsgefolge, die Handwerkerzünfte, Bauern etc. durch die Altstadt ziehen.

Welche Rolle hat Luther vor der Wende, zu DDR-Zeiten, in Wittenberg gespielt?

EDIT: Leider hat gerade in der Geburtsstätte der Reformation, Wittenberg, der Kommunismus seine Spuren hinterlassen. Man kann daher auch von einer weitgehend atheistischen Stadt sprechen. Das lag v.a. daran, dass in der Vorkriegszeit, aber gerade zu DDR-Zeiten das Chemiekombinat in Piesnitz, aber auch andere Industriezweige in der Stadt ausgebaut worden sind. Dies hatte zu einer starken „Proletarisierung“ der Bevölkerung ge-

Gibt es viele ungarische Touristen oder Landsleute in Wittenberg?

EDIT: Es gibt sicherlich einige Touristen aus Ungarn, wobei man eher andere Sprachen in Wittenberg hört, wie z.B. amerikanisches Englisch oder Niederländisch. Im Predigerseminar trifft man aber gelegentlich junge ungarische Pfarrer in der Ausbildung. Da es in der DDR zahlreiche ungarische Gastarbeiter gab, blieben einige Ungarn durch Heirat in dem Land. So hatte Géza in seinem Jahrgang an der Schule zwei Halbungarn, die aber leider kaum Ungarisch konnten. Weil nur wenige Ungarn in Wittenberg leben, fahre ich mit meinem Mann einmal monatlich nach Berlin, wo sich die ungarische protestantische Gemeinde im Grune-

Zweisprachige Gottesdienste am Reformationstag

31. Oktober

Ágfalva 17 Uhr, Budavár 18 Uhr,
Sopron 18 Uhr,
Sopronbánfalva 15 Uhr

Slovenská príloha

Stranu zostavila: HILDA GULÁČIOVÁ-FABUOVÁ

Text: Kniha Abakuka 2: 1-4

Ten človek, ktorý stojí „na svoju stáž“, žije vždy v neistote. – Strážiť, bdieť je úžasná zodpovedná práca. – Dávno, u prvopospolných ľudí – napr. u Indiánov-ľudia mali za úlohu, ktorí mali strážiť, bdieť: či nehrozí im nijaké nebezpečenstvo... Keď niečo videli, tak mali kričať. – U vojska mali taktiež vojaci takú podobnú strážnu službu. Tam vtedy mali byť vždy bdely, nemohli zaspať. Voľakto mi raz rozprával, že keď bol vojakom a mal strážnu službu: tak vtedy veľmi čakal už ráno, bola to ťažká, unavujúca služba.

V našom prečítanom texte ide o ochrane Izraela, o ochrane vyvole-

aj teraz povzbudzuje, aby sme „stáli na stráži“, aby sme sa vždy modlili, obstáli: lebo On, náš Pán je vždy s nami. Miluje nás a sme pre Neho sme dôležití: lebo všetko spravil za nás: trpel, umrel, vstal z mŕtvych a teraz v nebeskom kráľovstve sa modlí za nás, aby sme mali silu bojovať ten „dobrý boj viery“, aby sme vytrvali, obstáli vo všetkom a aby sme potom mohli zvíťaziť vo všetkom s Ním.

Tie veci, ktoré sú hodnotné, treba ich chrániť. Náš Pán chce, aby sme si zachránili celé stvorenie, stvorený svet, prírodu, život. – Dnešný človek častokrát spušťa, ničí aj prírodu, aj

ného ľudu Hospodina. Strážca musí všetko spraviť, čo iba môže: dávať pozor, bdieť. – V SZ-e poznáme ten príbeh, keď Izrael bojuje: Mojžiš ide na vrch a sa tam modlí, drží svoje ruky hore a zvíťazí, vyhral Izrael. Keď už bol ustáť, tak Izrael prehral. Ale keď Mojžišovi pomohli svoji bratia, tak vtedy zase zvíťazili, vyhrali... Aj náš Pán Ježiš Kristus modlil za nás v záhrade Getsemane: aby sme mali silu bojovať, obstáť a zvíťaziť.

My, dnešní kresťania, nasledovníci nášho Pána Ježiša Krista dostali sme tú zodpovednú úlohu, službu: aby sme „stáli na stráži“, aby sme sa modlili za jeden druhého. každý deň. Dostali sme za službu všetci, aby sme sa modlili za naše spoločenstvá: za naše rodiny, za naše cirkevné zbory, za našu celú cirkev. To je veľmi zodpovedná úloha, služba: aby sme vždy bdeli, modlili sa-ako to nám učil náš Pán Ježiš. Túto službu sme dostali všetci od nášho Pána Ježiša: Ktorý nás

celý stvorený svet: vyrúbené lesy, znečistí vzduch, vody. Od nášho Pána sme dostali tú úlohu, aby sme si zachránili stvorený svet, prírodu, život. – Ten človek, ktorý stojí na stráži, ten vidí aj nebezpečenstvo. – Počuje osobný odkaz nášho Hospodina. Ale nielen počuje, ale aj číta a povie ďalej. „Opíš videnie a to zreteľne na dosky“ – povie prorokom náš Hospodin.

Aj Mojžiš mal Boží zákon písať na dosky. Náš Pán Ježiš dal nám nový zákon, nové prikázanie: zákon, prikázanie lásky... Tak môžu sa splniť videnie svojím časom: skrze vieru a nádeje. Náš Hospodin sľubí: „spravodlivý zo svojej viery bude žiť!“

Martin Luther tak sa modlí: „U Teba nie je iného, iba milosť a milosrdenstvo, aby si odpustil hriechy. Pred Tebou nemôže chváliť sa nikto, od toho aby sa báli všetci a žili z Tvojej milosti.“ Amen.

■ H. G. F.

„Obnovte sa vo svojom duchu a myslení“ (Ef. 4: 23)

Reformácia- čas na obnovenie v kontaktach s Pánom Bohom – skrze Ježiša Krista – a s blíznymi. Náš nádej na obnovenie je sám a jedine Pán Ježiš Kristus.

Pán biskup južného dištriktu ECAV v Maďarsku Peter Gánč píše: Slovenskí bratia – dobrí palóci.

Hľadanie odpovedí na moju otázku intonuje adresa novelých Kolomana Mikszátha na 6-ého októbra v Bratislave danú otázku Jesenského: „Maďari, Slováci, kedy sa porozumieme odkaz históriu?“ (Evangélikus Élet, 2007/41.) Práve vtedy sme cestovali a spolu sme slúžili s generálnym biskupom s Milošom Klátikom na Slovenskom Komlóši, v Békésskej Čabe a na Balatonszárszo. Náš kontakt má už skoro dvadsaťročnú minulosť a je priateľský. Jeden farár, ktorý slúži v takom zbore, ktorý má slovenské korene, sa stretne v Dánii so slovenským farárom, ktorý slúži v Bratislave, v Petržalke, kde buduje kostol a zbor. Ešte tam sme sa dohodli, že budeme držať bratské, partnerské kontakty aj medzi našimi zborní. Takto bolo cez dlhé roky: Naše zbory držiavali bratské kontakty, návštevy, mali sme aj spoločné Služby Božie.

Potom sme dostali obidvaja biskupské kríže. Potrebovali sme čas nato, aby sme pochopili navzájom situáciu jeden druhého. Naši „Dobrý palóci“ nie vždy rozumeli kázeň pána biskupa. Ja som v Bratislave po- nemecky kázal,

lebo po maďarsky by nerozumeli, iba málo ľudí by rozumel. Na Balatonszárszó biskupska prednáška znela po nemecky, ako potom aj diskurzia. Tu máme čas, aby sme konečne našli spoločný jazyk! Tu máme čas, a by sme riadili slovenské, – a maďarské

kontakty. Máme nato viac možností, ako naši politisti, ktorí viackrát spravia rany, ktoré majú korene v minulosti. To by bola naivita, že naše napätie, naše problémy rieši Európske Unio. Nato oni nemajú liek. My máme slovenskí a maďarskí bratia si pozeráť do oči jeden druhému. – Odkiaľ sme prišli? Odkedy žijeme tu spoločne v Karpatскеj kotline? – či sú v našich rodinách je čistý Slovák alebo Maďar? – V našich spevníkoch je koľko spoločných prameňov síl! – Aj naše jedlá majú podobnú chuť... Medzi susedmi a medzi bratmi sú inokedy konflikty. Ale máme si vyriešiť problémy. Máme odpustiť jeden druhému. K tým smerom sa stal už tichý krok, keď v roku 2006-om Rada biskupov ECAV v Maďarsku vydala vyhlásenie o maďarsko- slovensko zmierení. – Teraz aj generálny biskup a čabiansky hlavný konzul, Štefan Daňo prosili z toho jeden exemplár. – Naše pramene na vyriešenie spoločných problémov je v najvyšších sférach. V tom spoločnom Pánovi, v ktorom „nie je Slovák, nie je Maďar... lebo ste jedni v Ježiši Kristu!“ (Podľa Gal. 3: 28 slobodne)

■ P. G.

ZUZANA BROŽOVÁ

On je

V mojej slabosti
stokrát
ma podporí.

V mojej beznádeji
hviezdičku nádeje
mi pošle.

Pomôže mi
cez nebezpečenstvo,
cez prekážky.

Vieru mi posilňuje
moja dôvera
a vernosť.

Vždy ma povzbudzuje,
znova a znova,
dá mi silu.

On je:
Ježiš.

Zverím sa Naň

V starosti a biede
z mocnela
viera

moja.
Cítila som, že kde
Chodím,

so mnou aj
Ježiš chodí.

Bezmocná, osamotená
zdalo sa
mi,

že sa zrútim.

Mnohokrát zdvihol ma,
vierou
mojou

ma povzbudzoval.
Verím, že
je so mnou.
Na Neho
zverím sa.

V minulých týždňoch sme sa veľa mohli stretnúť so správami o maďarských a slovenských kontaktov. To nie je prekvapiteľné v tom mysle, že medzi dvoma štátmi, ktoré sú členmi Európskeho unia, je hlboký konflikt. Môžeme byť svedkami toho: čo sa týka styk s naším severným susedom.

Keď si berieme vážne tu známu vetu, že Európske unio nielen iba hospodárske spoločenstvo, ale aj pravé spoločenstvo hodnotiek: Tak právom vyplýva z toho otázka: Podľa čoho, podľa akých hodnotiek organizovali dvadsaťdva členských štátov?

Nikdy som neveril tým, ktorí čakali zázrak od unionského členstva, ktorí si mysleli, že zrazu zničia desaťročné, alebo storočné konflikty, a že prechod hraníc sa zjaví v tej – doteraz nedefinovanej európskej identite.

Veľa fráz, málo pravé- s obsahom plné vysvetlenia, veľa argumentiek, málo možností na vychovávanie sa na desaťročných udusených protikladov. Týmto minuli predošlé roky. Bolo by užitočnejšie nad „lietadlových hradov“ budujúc radšej počas storočia vyhorievajú z hlinových

tehiel systematicky znovu stavať skromenejšie, ale istotnejšie budovy.

Keď čítajú milí čitatelia tieto riady, tak môžu sa spýtať: Prečo, načo sú tieto euro-skeptické bedákanie? – Zato, lebo nedebatujeme nad pravosť európskeho myslenia, čím častejšie sa deje, že budujúce členstvo, majú zabezpečiť aj udusujúci zlostami, prichádzajú do brusselských brehov, ešte väčší dôraz dostanú, vyjdú na povrch. Ešte nevidíme istotu nato, že unionské členstvo by znamenalo ozajstné liečivo na predpokladané alebo na pravé historické rany.

Keď vidíme pred sebou demokratické základné zásady, definitívnu právneho štátu, tak samozrejme, môžeme hovoriť o spoločenstve hodnotiek. Ale tak vzplýva tá otázka, že v čom sa rozlišujeme od Spoločných štátov v Amerike? Typickým znakom starého kontinentu bolo vždy: rozličnosť: po sto kilometrov iná a iná národnosť, iný jazyk, iná mentalita.

Odkaz mojej starej mamy

Čo môže byť ten spoločný menovateľ, ktorý by mohol zabudnúť historických traum predošlých storočí?

Podľa národnostnej identity a podľa sociálnej situácii rozličná európska národnosť mala prvý integračný projekt: prijímanie kresťanstva. Vplyv katolíckej cirkvi, náboženstvo ľudí, sila nie vždy a nie všade, ale mohli zvíťaziť nad rozličnými zlostami. Čo sa týka vyvíjania národnostnej identity: reformácia priniesla veľké zmeny: rozšírenia viery reformátov zabezpečila tridsaťročná vojna, ktorá bola počas celej histórii najkrvavejšia a najdlhšia doba a zrážka.

Po minúlom storočí tu žijeme vo Východnej strednej európe, skôr v periférii, my: dedičmi – stále menej – lutheranskej reformácii: v malých spoločenstvách, s rozličnými národnostnými tradíciami, s rozličnými duchovnosťami. V našej kolektívnej pamäti ešte žije Trianon, strašnosti druhej svetovej vojny, vysídlenie, výmeny obyvateľstva, straty 1956, komp-

romissia diktatúry. A napriek našich každých debatiach a zvadiach tam žijúcich rozličných prijímajúc spoločne prežitá viera, skúsenosť lutheranskej cirkvi, ktorá inokedy nepriamym mlčaním, inokedy s priamym konfrontačnými, kompromisnými spôsobmi mohla vyhnúť sa ekalabody protikladov. Tieto sú praktické a majestátne formy spoločenstva hodnotiek, ktoré majú veľa úžitiek v dnešnom svete, aj na území slovenských a maďarských kontaktov.

Samozrejme, pobúrili som sa nad kauze Maliny Hedvige. Bol som smutný, keď do Bratislavy navštevovali Maďari, tak insultu dostali, a o Benešdekrétumoch chváľajúcich parlamentom chóre, zdvihnutie Ondreja Hlinka do slovenského národnostného panteonu, ktorý bol katolíkom, a nemal rád evanjelikov. Popritých máme podporiť, aby každý človek vo svojej krajine mohol počuť Božie Slovo na svojej materinskej reči: po-slovensky a po maďarsky, aby tieto spoločenstvá sa ostali a sa obnovili.

Veľmi ľutujem, že slovenský cirkevný zbor v Budapešti, na ulici Rákóczi už nemá, stratil svoj kostol. A dúfam veľmi, že naši farári, ktorí vedia po slovensky, veľakrát aj kážu po slovensky na službách Boží.

Teším sa, že keď tu bol generálny biskup, na návšteve, raz sme mohli spolu večerovať. Zhovárali sme sa jasne, porozumeli sme sa, dorozumeli úmysel jeden druhého. Bolo to ozajstné spoločenstvo hodnotiek, ktoré zosilnila prítomnosť deväťdesiat ročnej starej mamy, ktorá predtým žila v Bratislave, a perfektne sa zhovárala po-nemecky, po-slovensky (a samozrejme po maďarsky).

Keď niekto, tak ona veľa videla z minulého storočia: čo som ja písal o časti kolektívnej pamäti, to je pre ňu bolestná osobná skúsenosť. Jej viera, optimizmus, humor svojich anekdotiek ma zosilnil v tom presvedčení, že naše evanjelické spoločenstvá, na obidvoch stranách hraníc majú veľkú účasť na zmierení napätiek našich štátov. To je odkaz dlhého, veriacieho života. A ja to iba podakovať môžem.

■ G. P.

Lutherfeszt Szárszón

► Folytatás az 1. oldalról

Megosztotta gondolatait a hallgató-sággal Korányi András egyháztörté-
néssz-professzor, az Evangélikus Hit-
tudományi Egyetem rektorhelyet-
tese is.

A résztvevők megtekintették a
Richly Zsolt és Lackfi János nevével

fémjelzett, Luther Márton életéről
szóló rajzfilm első, *Miből lesz a cse-
rebogár* című epizódját. A filmvetí-
tés előtt Fabiny Tamás püspök az al-
kotás folyamatáról beszélgetett
Richly Zsolt rendezővel.

Az ízletes sült malac és csirke el-
fogyasztása után a délután is rendki-
vül gazdag programokat kínált: Nagy
János és Ábel dzsesszfeldolgozásokat
adott elő a reformáció énekeiből,
utánuk pedig a Bohém Ragtime Band,
majd a Pribojszki Mátyás Band állt
a színpadra.

„Haza sem megyek addig, míg az
új sör el nem készül!” – hangzott a
fesztivál mottója. Erről, illetve Luther
Mártonról és a sörfogyasztás kultú-
rájáról adott elő Orosz Gábor Viktor,
az Evangélikus Hittudományi Egye-
tem docense. Utána Bart Dánielnek,
a pannonhalmi apátsági sörfözde
tanácsadójának összefoglalója kö-
vetkezett *Az egyház és a sör* címmel.

Az este folyamán kötetlen beszél-
getések alakultak ki. Az igen kitartók
a napot egy megrepedt söröshordó
utolsó cseppjeinek kimerésével, majd
pedig – Miklósné Székács Judit olva-
sószerkesztő vezetésével – az *Asztali
beszélgetések „18+-os”* idézeteinek
elemzésével töltötték. Megállapít-
hatták azt is: amiről ötszáz évvel
ezelőtt még pironkodva beszélgettek,
az manapság már egyáltalán nem is
olyan veszélyes téma.

■ Szöveg és fotó:
HORVÁTH-BOLLA ZSUZSANNA

► Tíz éve indult el az *Asztali be-
szélgetések* elnevezésű program-
sorozat. Az *Asztali Beszélgeté-
sek Kulturális Alapítvány* ku-
ratoriumának elnökével, az öt-
letgazdával, Galambos Ádám
evangélikus teológussal idé-
zük fel az elmúlt esztendőket
úgy, hogy egy kicsit előre is te-
kintünk.

– Honnan jött az ötlet, hogy egy
ilyen fajta párbeszéd elinduljon?

– Győri származásúként a hittudo-
mányi egyetemre kerülve nagyon
aktív akartam lenni otthoni gyüleke-
zetemben is. Találkoztam gyülekeze-
tem épített nagyságával és létszám-
beli kicsiségével egyaránt. Ekkor az
az ötlet fogalmazódott meg bennem,
hogy nem muszáj, hogy az
egyházi tanítás csak a templomfala-
kon belül hangozzon el, hiszen kü-
lönböző formái lehetnek a beszélge-
téseknek, az üzenet továbbadásá-
nak. Így azután világi helyszíneken
társadalmi kérdésekről kezdtünk el
beszélgetni.

Kezdetben a Nyugat-magyarorszá-
gi Egyetem győri nagy campusa
adott ennek otthont. Onnan indult el
a sorozat. Világi és egyházi embere-
ket hívtunk meg azzal a céllal, hogy
olyan kérdéseket vitassanak meg,
amelyeket esetleg másképpen látnak,

talán a világnézetük is különböző –
mégis tudnak ezekről közösen gon-
dolkodni.

– Miért éppen *Asztali beszélgeté-
sek lett az összefoglaló címe* ezeknek
a találkozásoknak?

– A név a lutheri asztali beszélge-
tésekre utal. Luther Márton sokszor
hívta meg otthonába tanítványait, és
ott az asztal mellett nemcsak teoló-
giai témákat boncolgattak, hanem vi-
lági kérdésekkel is foglalkoztak. Azt
gondoltuk, hogy ezeket a beszélgeté-
seket közel ötszáz évvel később is le-
het aktualizálni.

– *Mondana erre példát?*

– 2014-ben, a holokauszt emlék-
évében például György Péter egyete-
mi tanárral és Szabó B. András evan-
gélikus lelkésszel volt egy meghatá-
rozó disputánk, amelyen a holo-
kauszts társadalmi feldolgozásának
lehetőségei voltak a középpontban.
Ferge Zsuzsa szociológussal Gáncs Pé-
ter elnök-püspök úr a mélyszegény-
ségről és a hajléktalanságról folytatott
eszmecsere. Most, a tízéves ünnepi
disputánkon előrettekintünk, és a 21.
század etikai lehetőségét, illetve a tár-
sadalmi felépítés lehetőségeit fogjuk
evangélikussal, filozófussal és
teológussal megbeszélni. Így Heller

Az „asztali beszélgetések” műfajának
biblikus gyökerei vannak. A farizeusok
azon botránkoznak meg, hogy Jézus egy
asztalhoz ül a bűnösökkel (Lk 15,2). Ő
egyrészt az „*irgalmasságot akarok,
nem áldozatot*” (Mt 9,13) jegyében
szétfeszíti a hagyományos vallási kere-
teket, másrészt fontos számára a má-
sik ember, akivel párbeszédet folytathat.

A Magyarországi Evangélikus Egy-
ház is beszélgető egyház kíván lenni.
Ennek jegyében formálisan is megie-
lennek közösségi alkalmainkon az
„asztali beszélgetések”, akár gyülekezeti
szeretetvendégség, akár a kulturális
párbeszéd már szinte védjeggyé vált
formájában.

Mindezt ökumenikus módon, sőt
annál is szélesebb körben tesszük, hi-
szen más felekezetekkel, vallásokkal és
általában a másként gondolkodókkal
is párbeszédet folytatunk. E nyitottság
és dialóguskészség jelképe lehet a köz-
zös asztal. (Aligha véletlen, hogy egy-
házunkban ez utóbbi elnevezés a rom-
ák és a nem romák közötti együtt-
élés új gyakorlatára is vonatkozik.)

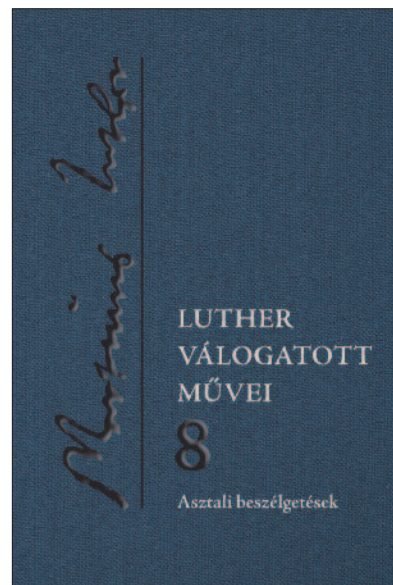
Sok keresztény jogos vágya, hogy
végre megvalósul a közösség az úrvac-
sorai asztalnál is.

A földi asztaloknál folytatott be-
szélgetések előkészíthetnek minket
egy eszkatológiai távlatú asztalközös-
ségre. Erről költői formában így vall
Pilinszky János: „Ennél az asztalnál –
Jézus isteni ígérete szerint – nem lesz
többé se ellenség, se barát, se vér sze-
rinti rokonság, se szülő, se feleség.
Mindenki mindenkije lesz minden-
kinek, áthatva az Atya, a Fiú és a
Szentlélek egyetemesen beteljesült
ígéretétől. Ennél az asztalnál minden-
kinek akad egy széks, s mindenki a ma-
ga eleve kijelölt, ezerszer áldott helyé-
re kerül – annyi vita, helycsere és zűr-
zavar után” (*Imádságért*).

Amíg e mennyei asztalközösség
megvalósul, addig is a merev hagyomá-
nyoktól elszakadni képes újítás, a sok-
szor annyira hiányzó párbeszéd, vala-
mint az egészséges derű jegyében új-
ra felfedezhetjük azt a formát, ami
Luther Mártonék wittenbergi otthonában
természetessé vált. A háziasszony,

Lutherék asztalánál

Az *Asztali beszélgetések* című kötet püspöki ajánlása

serfőző – ugyanakkor szellemi társ –
feleség, Bóra Katalin mellett helyet
kaptak ennél az asztalnál a kollégák, a
vendégek és nem utolsósorban a koszt-
os diákok. Többnyire a házigazda
Luther „Milyen újdonság hallatik?”
kérdésére indult el a beszélgetés.

Jó lenne, ha ez a hálózatosság és nyi-
tottság határozná meg mai egyházi éle-
tünket is. Az *Asztali beszélgetések* ol-
vasása belőlünk is előhívhatja a kérdést:
„Milyen újdonság hallatik?”, aminek
nyomán többet tudhatunk meg egy-
másról.

A Magyarországi Evangélikus Egy-
ház reformációi emlékbizottsága által
gondozott sorozat újabb darabját így
lehetne jellemezni: reformáció kö-
nyöktávoltságra.

Történelmi tény, hogy a witten-
bergi diákok közt és Lutherék ottho-
nában szép számmal voltak magyar di-
ákok is. A hazai olvasó bizonyára
örömmel fedezi fel a kötet olvasása so-
rán, hogy abban milyen sokszor sze-
repelnek Magyarországgal kapcsola-
tos utalások.

A legismertebb magyar asztaltárs-
ról, Dévai Bíró Mátyásról szól az
anekdota, amely szerint Budán puska-
poros hordóra kellett ülnie annak bi-
zonyságára, hogy kész a mártíriumra
is (690. oldal).

Arra is találunk adatot, hogy „né-
mely Wittenbergben tanuló magyar di-

ákok kérték, hogy a szentséget két szín
alatt szolgáltatassák ki nekik, de mint-
hogy nem tudtak németül, és nem ér-
tették az úrvacsora szavait, ha néme-
tül hangzottak el, ezért azt kérték, hogy
külön úrvacsorát tartsanak nekik lati-
nul”. Ezt a kérést Luther doktor a gyü-
lekezettől való elkülönülés miatt hatá-
rozottan elutasította (471. oldal).

Az asztalnál téma volt *Mária* ma-
gyar királyné személye, aki udvarában
megengedte az evangélium prédikálá-
sát (670. oldal). Érdekes az az apró rész-
let is, ahol Luther magyar gyümölcsöt
mutat fel „a kertjéből”, amit Magyaror-
szágról hozott neki valaki. Úgy gondol-
ta, hogy ez a mandragóra, amit Ráhel
adott Leának.” (570. oldal)

Egy magyar püspökkel kapcsolatban
súlyos kritikát fogalmaz meg egy ado-
ma, hiszen az illető „a csata előtt így vi-
gasztalta a katonáit: »Kedves vitézeim,
tartsatok ki ma, és legyetek a keresz-
ténység lovagjai; akik ma meghalának,
mindazoknak megígérem, hogy ma
már az Úristennel a mennyben fognak
vacsorázni!» – maga azonban „böjtöt
tartott” (651–652. oldal). Egy helyen pe-
dig saját magyar diákját is bírálja Mar-
tinus doktor, mondván, hogy „minden-
féle furcsa, meghökkentő, ostoba és tel-
jesen fölösleges” kérdéssel halmozta el
őt (480. oldal).

A törökkérdés kapcsán Luther ke-
sereg az Európára lesújtó balsors mi-
att: mivel bűneinkkel gerjesztjük Isten
haragját, „ezért hát jön a török, Isten
büntető vesseje, Magyarországra
nagy, erős sereggel” (545. oldal). Más
alkalommal már reményteljesebb kö-
vetkeztetésre jut, hiszen „Magyaror-
szágon is, ahol pedig török uralom
van, prédikálják az evangéliumot”
(661. oldal).

Kívánjuk, hogy 2014 Magyaror-
szágán is prédikálják az evangéliumot
– és olvassák Luthert.

Budapest–Győr, 2014. reformáció
havában

DR. FABINY TAMÁS püspök,
a reformációi emlékbizottság elnöke
GÁNCZ PÉTER elnök-püspök
SZEMEREI JÁNOS püspök

Tíz év asztalok mellett

Beszélgetés Galambos Ádámmal

Ágnes, Hankiss Elemér és Jutta Haus-
mann lesz a Petőfi Irodalmi Múzeum-
ban a vendégünk.

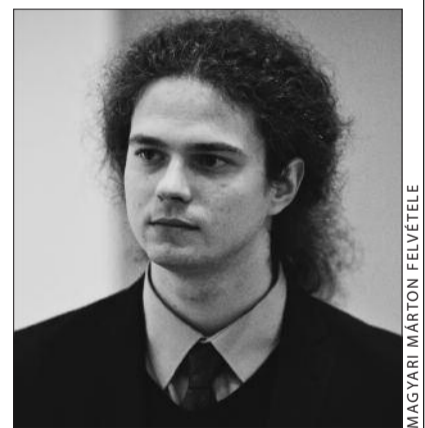
– Ezek az alkalmak – gondolok itt
elsősorban a kiállításokra – túlnöt-
tek határainkon is. Nemcsak hogy az
egyház határain, de országunk hatá-
rain is.

– Nagy öröm számomra, hogy
eljutottunk kiállításainkkal egy olyan
színpadra, mely nemcsak itthon, de
külföldön is képviselhető. *Ámos Im-
re és a 20. század* című kiállításunkat
Berlinben is bemutattuk, és látható
volt Dunaszerdahelyen, illetve Var-
sóban, a Zsidó Történelmi Intézet-
ben. Egyúttal megjelentettük len-
gyelül is azt az albumot, aminek az
érdekessége, hogy a holokauszt kér-
désében lengyel nyelven ez az első
magyar vonatkozású album. Ezt a ki-
állításunkat november 9-én, a kris-
tályéjszaka napján Wrocławban, a
vály szinagoga épületében fogjuk
megnyitni. Azon a napon gyűjtöttük
fel Wrocław másik zsinagógáját.
Ezen az emléknapon nemcsak a vá-
ros, de egész Lengyelország promi-
nens személyei jelen vannak. Ezért is
megtisztelő számunkra, hogy a len-
gyel társkurátor a mi kiállításunkat
választotta erre az alkalomra.

– Hogyan fogadják az emberek
ezeket a beszélgetéseket, kiállításokat?
Érdeklődők inkább egyházi részről
jönnek, vagy pedig azoknak a tanít-
ványi köréből, akik résztvevői a dis-
putáknak?

– Ezek a rendezvények elsősorban
az értelmiséghez szólnak. Nagy örö-
münkre sok egyetemista látogatja
alkalmainkat. Elsősorban nem az
egyházból jönnek az érdeklődők, és
nem is feltétlenül az előadók tanítvá-
nyai, sokkal inkább olyanok jönnek
el, akik egyrészt kíváncsiak arra,
hogy mit mond a meghívott előadó,
másrészt kíváncsiak arra, hogy mi az
egyház válasza a felvetett kérdésre.
Hogyan fogalmazza meg a válaszát,
és ugyanakkor hogyan éli ezt meg,
hogyan teszi úgymond láthatóvá.

Ezért is tartjuk fontosnak azt,
hogy rendezvényeinket ne egyházi in-
gatlanokban, hanem többek között
például a Petőfi Irodalmi Múzeum-
ban, a Ludwig Múzeumban vagy
más reprezentatív helyen tartsuk.
Ugyanis oda inkább eljönnek olyanok
is, akik a templomi környezetbe nem
jőnnének el. Az a fajta közelség,
amit ilyenkor létre tudunk hozni, ép-
pen azoknak ad lehetőséget az egy-
ház gondolkodásának megismerésé-

MAGYARI MÁRTON FELVÉTELE

re, akik alapvetően kíváncsiak rá,
mégsem volt módjuk még találko-
zni vele.

– Mik az elkövetkező időszak ter-
vei?

– A disputákat tovább szeretnénk
folytatni. Örömmel mondom, hogy
immár több mint háromszáz dispu-
tát folytattunk le a tíz év alatt, ezen-
kívül kiállításaink, illetve kiadványa-
ink útján próbáljuk ezt a párbeszédet
a továbbiakban is képviselni. Abban
bízunk, hogy ez nemcsak az egyház-
nak tesz jót, hanem példát is mutat
arra, hogy olyanok is egy asztalhoz
tudnak ülni, akik máskor, más környe-
zetben esetleg nem. Így meg tudják
mutatni, hogy nemcsak pártpolitika
mentén lehet disputákat folytatni,
hanem a napi pártpolitika fölé helye-
zett etikai beszélgetések is létrehoz-
hatók a mai Magyarországon.

■ NAGY LÁSZLÓ

„Sasnak körme között” – számóca

Széljegyzet egy eperjesi konferenciához

▶ Amit az alábbiakban közreadok, nem hasonlítható a hagyományos konferenciabeszámoló többnyire merev protokollműfajához, amelynek íróját valóságilag megkötözi a „jaj, csak senkit ki ne hagyjak” görcsös kényszere. Inkább hangulatjelentés ez egy meteorológiai szempontból téliesen didereggető, de hangulatában a „fraternitások” – régies magyarsággal „testvérületek” – korát idéző tudományos tanácskozásról, amely a *Reformációtól az egyházalapításig* címet viselte, s amelyet az elmúlt hét végén a szepesváraljai zsinat négy századik évfordulója alkalmából tartottak.

A SZERZŐ FELVÉTELEI

A helyszín a szlovákiai Eperjes, a *Confessio pentapolitanának*, vagyis az *Ötvárosi hitvallásnak*, a felvidéki evangélikusok e fontos hit- és tanvédelmi iratának egyik városa volt; a konferencia a helyi egyetem és a kelet-szlovákiai egyházkerület közös rendezésében, magyar és szlovák anyanyelvű előadókkal zajlott.

Helyszínül – bevált, sokunknak kedves helyi szokás szerint – az 1667-ben alapított evangélikus kollégium gyönyörű díszterme szolgált, amelynek a freskók és a régi-könyv-illat mellett egy 19. századi, ritka szépségű harmónium a legfőbb ékessége (*képiünkön*). Csak azt sajnáltam, hogy a zene nem szerepelt a gazdag programban – nem akármilyen élmény lehet egy ilyen, talán már *Kossuth* eperjesi diákeveit bezenegő hangszer kíséretével együtt énekelni, néhány nappal a reformáció emlékünnepe előtt.

De még így, zene nélkül is bőven akadtak e két napban megrendítő pillanatok. Láthattuk a Felvidék egyik legjelesebb evangélikus reformátora, *Stephanus Xylander* kalligrafikus kézírását, hallhattunk számos tanúságtételt a régió ágostai hitvallású teológusainak küzdelmeiről.

Ahogy a Szepességben keletkezett, de az egykori Sáros vármegye területére, így Eperjesre is érvényes *Hain*-krónikában olvashatjuk: „De hogy ő királyi felsége (I. Rudolf), legkegyelmesebb urunk azt követelje tőlünk parancsában, hogy templomainkat, kolostorainkat és kórházunkat és minden egyházi vagyonunkat átadjuk, lelkipásztorainkat elűzzük, és végül Isten egyedül üdvözítő igéjéről és ágostai hitvallásunkról lemondjunk, a legcsekélyebbet sem vagyunk hajlandók tenni.”

E hősiességek mellett (amelyeket ezúttal nem idéztek ugyan, de a szepesváraljai zsinat előkészítésében komoly szerepük volt!) sokunkat mélyen megérintett a wittenbergi egyetem 1568. február 17-én eltemetett magyar diákjának, egy bizonyos *Ge-*

orgius Torda Epperiensisnek, azaz *Eperjesi Torda Györgynek* a sorsa is, akit vándoréaiki éveiben hazájától távol ért a halál... S az ő nevének latinított változata révén elérkeztünk mondanivalónk lényegéhez.

Eperjes városát a monda szerint *II. (Vak) Béla* királyunk alapította 1132-ben, és a környék epermezőiről nevezte el. Ezek az „örök epermezők” azonban csak a város két latin nevében, a *Fragopolisban* és az *Eperissinumban* köszönnek vissza, a német *Preschau* és a szlovák *Prešov* névből ellenben, az egykori jelentést megsemmisítő módon, teljesen eltűntek! Ez a gyümölcs egyébként a város két címerében is felbukkan, igazán jól látható és valóban üzenetértékű módon az 1548-as változatban, amelyet *I. Ferdinánd* adományozott a városnak. Itt egy sasmadár – a heraldikában a kegyesség és az okosság jelképe – tart éles körmei között egy érett gyümölcsökkel teli számócaszalat (*képiünkön*).

Mégis, bármilyen tudománytalanok, netán egyénieskedőnek tűnjék is, nem tudom elhallgatni saját olvasatomat. Eszerint ez a szépséges, a zordon madár szorításában fogva tartott gyümölcs (bár a Habsburg-megrendelésre dolgozó festőnek ez eszébe sem jutott!) nem más, mint a sok kínlás-küszködés által megérlelt eperjesi (és általában felvidéki) reformáció. Amely a Habsburg-ellenreformáció idején pontosan így, „sasnak körme között” próbált továbbra is gyümölcsöt hozni, Isten igéjének jó illatával ékeskedő, erős gyökérszerű növény maradni...

Ha viszont az evangélikus egyháztól száztíz esztendőre elvett s csak 1783-ban feltámadt eperjesi evangélikus kollégiumra, erre a napjainkban újra virágzó és gyümölcsöző intézményre gondolunk, rendhagyó címetani magyarázatunk már nem is tűnik olyan képtelenségnek. Mint ahogyan nem bosszúságot, hanem örömet keltett bennünk, konferenciázókban az is, amikor a tanácskozás második napján át kellett engednünk a dísztermet az evangélikus gimnázium szalagavatóra készülő diákjainak, *Thököly Imre*, az evangélikus fejedelem és *Gyöngyösi István* költő, a korai kuruc időszak költőkrónikása mai diaktársainak.

Végül, az eprészéstől már elszakadva, de a késő őszi Eperjes utcáin jártunkban-keltünkben arra is kegyelettel emlékezhettünk, hogy 1956 egyik evangélikus hőse és mártírja, *Maléter Pál* ebben a városban, a vallásszabadság egyik északkeleti végvárában látta meg a napvilágot.

■ PETRÓCZI ÉVA

A reformáció kultúrája W

■ PETRÓCZI ÉVA

2014 júliusában a reformáció bölcsőhelyén, Wittenbergben tanyáztam, s most hol komoly, hol játékos barangolásaimból, tapasztalataimból s az azok során gyűjtögetett képanyagból építem fel mondandómat.

Bemelegítésül indítsunk a könnyedebb oldalról.

Még a rangos német könyvesboltlátozó, a *Thalia* wittenbergi fiókja sem csak komoly, főleg *Luther*, *Melanchthon* és a *Cranachok* személyéhez kötődő szak- és idegenvezetői kiadványokat kínál, hanem többek között *Karin Jäckel* női regényét, *A reformátor asszonyát*, továbbá egy reformációs kvízzjátékot, *Martin Luther* és *Katharina von Bora* arcképeivel ékes kávé-, teáscsészéket és regeliző-alátéteket is. Csatoljunk most néhány további kiegészítést a Luther korát és a reformáció szellemiségét idéző bohóságok sorához.

Lutheránus derű

Az első: az 1994-től a *Wittenberger Stadtfest* keretében hagyományosan június 11–12-én megrendezett *Luthers Hochzeit* – Luther esküvője. Ez egy kétnapos – természetesen kosztümös – ünnepe sorozat, amelynek tiszteletére, talán mondanom sem kellene, söralátét is készült. Ez még az NDK (Német Demokratikus Köztársaság) címzetű rémálomból való ébredés első időszakának egyik, a lelki felszabadultságot jól jelző eseménye volt.

Ami a reformáció korának elég ritkán emlegetett derűjét, esetleg kifejezetten humoros ábrázolását illeti, ebből először 1990-ben kaptam mulatságos leckét, amikor a Magyar Televízió megbízásából lefordítottam az angol *Bamber Gascoigne A keresztyények* című, tizenkétórás ötven perces művelődés- és egyháztörténeti sorozatát, benne több kulcsfontosságú reformációs epizóddal.

Gascoigne – filmjének, továbbá a belőle készült könyvnek a tanúsága szerint – soha nem volt ateista, legfeljebb hol egészen, hol egy kicsit túlzóan „flippant”, azaz pimaszkodó anglikán úriember. Az exszert Luther és az exapáca *Katharina* házasságát azonban ellenállhatatlanul mulatságosan (nem maró gúnnyal, hanem szeretetteljes csipkelődéssel) kommentálta. E részlet lényege: *Luthert* két, házastársi ágyuk párnáján pihenő copf és az állandósult pelenkaszag ébresztette rá arra, hogy immáron nem kolostorlakó, hanem férj és családapa.

Ahogy *A házaseletről* című munkájában, az *Ész és a Hit* párbeszédében olvashatjuk: „Az *Ész* ezt mondja: »Miért kéne nekem gyermeket dajkálnom, pelenkát mosnom, ágyat vetnem, búzt szagolnom, virasztanom, gyermekem... ótvárát, himlőjét gyógyítanom? Jobban járok, ha magányos maradok, csendes és gondtalan életem élek. Papnak állok vagy apácának, s a gyermekeimet is erre biztatom majd.« A *Keresztyén Hit* így felel: »Az apa kinyitja szemét, rátekin ezekre a kicsiny, taszító és megvetett dolgokra, s tudja, hogy az isteni jóváhagyás úgy tekint ezekre, mint aranyra és ezüstre. Isten az ő anygalaival és teremtményeivel együtt mosolyra fakad, de nem azért, mert az apa kimosta a pelenkákat, hanem azért, mert hit által tette.«

És itt jön az első kis zsurnalisztikai tanúság: ha már a hitben élő embereket, különösen a díszítetéstől idegenkedő protestánsokat a kez-

detektől egészen máig oly sokan vádolták és vádolják fantáziátlansággal, sötétlansággal, a humor és az egészséges életöröm teljes hiányával, akkor legalább mi próbáljunk meg nem rájátszani ezekre a – gyakran sajnos nem egészen alaptalan – kritikákra. Ha maga *Luther* merészelt egyszerű hitet sugározni és finoman önironikus, humoros lenni, akkor bátran vállalhatjuk mi is szövegeink savát-borsát! Vagyis: amikor és ahol a téma lehetővé teszi, nyugodtan engedjünk be írásainkba legalább egy csipetnyi derűt, természetesen nem erőltetett stílusban, hanem elegáns mérték-tartással.

Erre egyszer jómagam nem is publicistaként, hanem költőként tettem kísérletet, 2000 nyarán, első wittenbergi látogatásom alkalmával, az idősebbik *Cranach* képei, különösen reformátor- és wittenbergi polgár-polgárosszony portréi kapcsán. E gyakran prémszegélyes köpenyű urakat asszonyosságokat szemlélve – a most éppen átépítés alatt álló városi templomban – óhatatlanul eszembe jutott: vajon ezek a kegyes és méltóságteljes polgárok és polgárosszonyok hogyan élték meg a szerelmet?

Frivol utóirat, Cranach képeihez
Nem szörme, se prém,
kopár vacogás a szegély:
hogy fájznak a drága köpenyben –
csak nappaljaikról szól az ecset;
milyen leheltil,
vászna tiltott gyümölcse,
wittenbergi éj?

Ez a kérdés, ha nem is éppen poétikus formában, a mai városvezetés számára sem közömbös. Olyannyira nem, hogy a már húsz esztendeje elkezdett *Martin Luther–Katharina Bora*-esküvőket évről évre új elemekkel gazdagítják. Ez idén például a felnőtt korú *Katja Wartmann* és *Arne Lietz* mellett egy szép kis tizenéves pár, *Josefine Hein* és *Fabian Mathes* is eljátszotta a mátkapár szerepét, hogy az ifjabb generációkat is közelebb vigyék a reformáció kezdeteinek világához.

Mi tagadás, ezeknek az ünnepi napoknak van egy kis „panem et circenses” jellegük, ugyanakkor a korabeli zene színét-javát, a wittenbergi céhek

és az egyetem történetét, sőt *Luther* baráti körét is megismerhetik ezzel a játékos módszerrel az érdeklődők, továbbá a szász fejedelmi udvart.

S ha már ennél a témánál időzünk, lássunk néhány további, ékes-éktelen példát a reformáció „piactéri” megjelenítésére, amelynek olykor-olykor határozott „bóvli” jellege is lehet, de ugyanakkor a ma emberéhez mégiscsak közelebb hoz egy távoli és megfoghatatlan témát.

A városban természetesen kapható *Martin- és Katharina*-címkés gyomorkeserű, s egy elegáns selyemsál-, selyemruhabolt közepén is *Luther-szobrocska* adja áldását a cifrálnak vágyó hölgyekre. A *Luther házasságkötését* felidéző kampánymozzanatok közül viszont a *Cranach-ház* melletti serfözde és exkluzív söröző említendő, ahol pityókás (vagy józan, de ez ritkább) állapotban a nagybetűs *Reformátor* és felesége kartonfiguráján kikukucskálva lehet fényképezkedni. Ottjártunkkor éppen egy népes és multikulteri atlantai csoport tolongott, hogy fejét kidugja *Martin* és *Katharina* kartontestén, az arcnak kihagyott lyuk helyén. (Én ebben az esetben legalább a Bibliát kihagytam volna *Márton* nagytiszteletű úr kezéből. Elvégre az izléstelenségnek is van határa!)

Végül említsük meg a reformáció körüli bohóckodások talán legképtelenebb példáját: egy *Luther* és *Melanchthon* méltóságteljes szobrától kőhajításnyira éktelenkedő hamburgerplakátot; az étek természetesen a *Wittenburger* névre hallgat. Hiába, nemcsak az emberi vállalások mértéke – mint a reformációé – végtelen, hanem az emberi igénytelenség is!

Szinkrón és diakrón

De most – immáron elkomolyodva – lépünk be a *Melanchthon Múzeum* falai közé, ahol voltaképpen két kiállítás nézhettem meg. *Wittenberg 16. századi „magister perpetuusának”, a magyar peregrinusok egyik fő gyámolítójának, lelki nevelőapjának, számos esetben szállás- és kosztadójának életét, munkásságát (s egyben a wittenbergi magyar coetusét, azaz diákközösségét is!) két társadalmi-kulturális regiszterben*

Wittenberg ünnepi hétköznapjaiban

mutatják be a szakmai és a laikus közönség számára.

A könyvritkaságotól az itt működő magyar diákközösség gyönyörű zászlajaiig – amely éppen a most renovált Luther-házból került át a már megújult Melanchthon-házba – sok érdekesség található. Csak a ház- és kipszult kertjét tudnánk felelni, ahol a házigazda annyit sétálgatott szívének kedves magyarjaival!

A Luther- és Melanchthon-ház világát idézi, ha modernizált formában is, a Hotel Luther dekorációja: az óriási tükrüveg ablakokon ott díszelgnek Wittenberg összes 16. századi nagyságai. És, talán mondanom sem kellene, az „ikerházak” környékét s az egész várost mindenütt ellepik az óriási, választásiplakát-szerű molinók, *Luther 2017 – 500 Jahre Reformation* felirattal. Többek között a most felállványozott városi templom és a vártemplom. E grandiózus emlékeztetők mellett a már említett reformációs Disneyland-elemek sorában akad Luther csoki, gyűfáskatulya és sörösphár-alátét is.

Mindazonáltal: a Melanchthon-házban és a Cranach-házban, amelyek harmadik emeletén laktunk, mindent elkövetnek azért, hogy a vá-

ros ezekben az ünnepi években ne váljék a reformáció Madame Tussaud-stílusú panoptikumává, és a jelent ne a régvolt nagyságok merev viaszbáb-jai népesítsék be.

Ennek érdekében ebben a városban komolyan veszik a *szinkrón* (21. századi) és *diakrón* (16. századi) elemek állandó párhuzamosságát. Azt az egyidejű, avagy szimultán jelenlétet, amely az amerikai–angol költő, drámaíró, esszéista, *T. S. Eliot* költészetének talán legnagyobb, legmaradandóbb értékét juttathatja az eszünkbe. Ő ugyanis egyetlen verskerete közé a legnagyobb természetességgel emelte be az indiai kultúra elemeit, *Richard Wagner Trisztán és Izoldájából* vett librettóidézeteit (hogy most csak két példát említsék!), egyszóval a világkultúra nagyon különböző rétegeit. Ha ezt wittenbergi tapasztalataim egyszerűbb nyelvére lefordítjuk: múlt és jelen egymást erősítő jelenléte ebben a városban – ezúttal összpontosítsunk kizárólag a Melanchthon- és Cranach-tárlatokra – életteli interaktivitásban mutatkozik meg.

Csaknem másfél évtizede, 2000 nyarán, első „lutherstadti” látogatásunk alkalmával kizárólag a tudomá-

nyos háttérrel, felkészültséggel rendelkező látogatókat megszólító relikviákat, értékes 16. századi teológiai kiadványokat vagy éppen a magyarok szeretett „nagy Fülöpjének” megrendítően gyermekmértű halálós ágyát és híres vagy kevésbé ismert egykorú portréit láthattuk. Most viszont falapokból kivágtott figurák, jelképesen berendezett ebédlő- és tanterem, továbbá hálókamrák hívatgatnak bennünket, olyan meggyőzően, hogy az ember úgy érezheti: az egykori wittenbergi magyar diákok némelyike (a feljegyzések négyszázötven főről szólnak!) mindjárt belép az ajtón, s a legnagyobb természetességgel szóba elegyedik velünk.

S akkor még nem is említettük a Luther- és Cranach-patikát, amelyek közül az utóbbiban a Luther-kor világhírű festőjének és feleségének nem túl jól sikerült, de azért mégiscsak a gyógyszerházat kellős közepén díszelő arcképét láthatjuk.

Elragadtatásunk természetesen nem lehet töretlen és kritikátlan; a reformáció korának – csak olykor-olykor giccsbe csúszó – felidézése mellett bizony nem ritkák a sivár NDK-idők csüggesztő emlékművei: üres bolthelyiségek sokasága, csontvázállapotig lepusztult épületek... De meg kell hagyni: a főtér és a főutca környéke mára már pompázatos és elegáns, sokkal inkább „wessie”, mint „ossie” képet mutat.

A Cranach-házakban (mert kettő is van belőlük!), ahogyan az egész városban, üdítően keveredik múlt és jelen. Van itt *Zentrum für evangelische Predigtkultur* nevet viselő homiletikakörtörténeti társaság, nyomdátörténeti műhely, de még – különösen nemes kezdeményezés ez egy sokáig gyógyíthatatlanul „keletnémetnek” számító, sok szempontból a pusztulásnak átengedett városban – Német–Orosz Baráti Társaság is, amelyben a művészeti és hitéleti vagy éppen a turisztikai események éppúgy helyet kapnak, mint a humanitárius segítségnyújtás. Az utóbbi gesztus is a reformáció korának szelleméhez méltó – gondoljunk csak ismét Melanchthon és gyakran szűkölködő magyar diákjai szinte apa-fiú kapcsolatára!

Ha már a reformáció székesfővárosában szerzett személyes tapasztalataimmal kezdtem, hadd fejezzem be egy tanulmányait Wittenbergben megkezdő, majd Heidelbergben folytató, latinul verselő poéta, *Thúri György* néhány – egy kivéte-

lével Luther városához kötődő – epigrammájával, amelyek nyomán a régmúlt valósággal jelenné válhat a szemünk előtt, mindössze néhány sor jóvoltából.

Károlyi Gáspár sírfelirata
*Károlyi-sarj, Wittenberg szállást,
szónoki székét,
sírt Gönc földje adott néki,
a nagyszerűnek.*

Apja sírjára
*Túri szülött, kit nagy Fülöpünk
okított rég.
Porhüvelyed Szántón, lelked az ég
magasán.*

Nagybátyja, Békési István építáfuma
*Békési szülött, nevelé Viteberga,
Csengert szent akolul adta néki az Úr.*

Csak nagyon szomorú szívvel tudok visszagondolni azokra a nem is túl távoli, de nagyon boldog időkre, amikor hasonló jellegű fordításaim-írásaim (ez történetesen a *Confessióban* jelent meg!) éppen úgy, mint néhány tehetséges tanítványom angol nyelvből készült vers- és prózafordításai, olykor egyháztörténeti minieszéi és egyéb cikkei még szívesen fogadott vendégei lehetnek az egyházi sajtónak. De legyünk igazságosak: a magyar irodalom és tudomány jelesei sem nyüzsögnek ezekben a szent berkekben, hogy szolgálattételre jelentkezzenek...

Az írás a Protestáns Újságírók Szövetségének szeptemberi médiaműhelyén elhangzott előadás szerkesztett változata

Minden keresztény protestáns

■ FABINY TAMÁS

Október 31. a reformáció emléknapja. Amint közismert, 1517-ben ezen a napon szögezte ki *Luther Márton* a maga 95 tételét a wittenbergi vártemplom kapujára. Ez a bátor cselekedet az egyház maig tartó megújításának első lépése volt. A hitújítás nyomán létrejött közösségeket protestáns egyházaknak nevezik.

Az elmúlt ötszáz évben mind világméreteket, mind Magyarországon igen komoly lelki és szellemi erőt képviselt és képvisel a protestantizmus. Hazai összefüggésekben gondoljunk csak a protestáns gályarabok – ama negyven prédikátor – hősies helytállására vagy a *Kossuth* által is szorgalmazott protestáns unió gondolatára.

A „protestáns” kifejezés világszerte komoly hívószó: elég, ha csak arra gondolunk, hogy *Max Weber* óta szociológusnemzedékek sora beszél protestáns etikáról.

De mit is jelent az a szó, hogy „protestál”? A szótár szerint ilyeneket: tiltakozik, óvat emel, kifogásol, reklamál, ellenkezik. Így érti az erdélyi költő, *Reményik Sándor* is, aki az *Elkésztetek* című versében kora protestáns teológusaihoz szól: „Keveset hisztek, sokat protestáltok, / A császár ellen, a pápista ellen, / Mindegy, mindegy, csak protestálni kelljen.”

Félreértjük a reformáció üzenetét, ha lényegét a tiltakozásban ragadjuk meg. A latin szónak korántsem volt mindig ilyen tagadó jelentése! A „protesto” eredetileg a valami melletti tanúskodást jelentette.

A reformációt elindító Luther első-sorban nem valami vagy valaki ellen, hanem Krisztus ügye mellett tanúskodott. „Solut Christus” – egyedül Krisztus –, hirdette állhatatosan. Az evangélikus egyház Luther Kiadója által most megjelentetett, *Asztali beszélgetések* című gyűjteményben pedig egészen szennvedélyesen nyilatkozik arról, mit jelent számára Jézus Krisztus.

Ott így tanít Luther: „Nincs más kézzelfogható tudásom Jézus Krisztusról, mert hiszen személyesen nem láttam és nem hallottam őt, mint a neve. De hála Istennek, a Szentírásból olyan sokat megtudtam róla, hogy az nekem bőven elég (...). Továbbá gyakran történt velem legsúlyosabb gyengeségemben, félelmeimben, bűnemi terhe alatt roskadozva, a haláltól való riadalom és szorongatás közepette, a galád és hamis világtól való üldöztetés során, hogy tapasztaltam és éreztem azt az isteni erőt, amelyet ez a név ruházott rám. (...) Úgyhogy én ennél a névnel maradva akarok élni és halni!”

Luther Márton vallomásából is kitűnik, hogy a protestálás nem tagadást, hanem tanúskodást jelent – Jézus Krisztus ügye mellett. Ezért sem helyénvaló, ha az ő követőit lutheránusnak (vagy a reformátusokat kalvinistának) nevezik. Minden keresztény *khristianosz*, vagyis Krisztusról kapta a nevét. Hozzá képest minden emberi hivatkozás talmi.

Ha így értjük a reformáció tanítását és a protestáns örökséget, akkor az nem elválasztja egymástól, hanem inkább közelebb visz egymáshoz a különböző hagyományokat képviselő keresztényeket. Október 31., a reformáció napja ezért igazi Krisztus-ünnep lehet. Róla tanúskodjon – protestáljon – minden keresztény.

Elhangzott a Kossuth rádió Vasárnapi újság c. műsorában október 26-án.

Petróczi Éva október 19-én Budapesten, az Uránia Nemzeti Filmszínházban rendezett reformációi gálán a Protestáns Újságírók Szövetségének (Prúsz) szakmai elismerésében, Rát Mátyás-díjban részesült. A József Attila-díjas költő, író-újságíró munkásságát a szövetség elnöke méltatta.

Novotny Zoltán laudációja Petróczi Éva tiszteletére

„Ó, terjeszd ki, Jézusom, / Oltalmazó szárnyad, / És csitíts el szívemben / Bút, örömet, vágyat!” – dörmögtem egy többórás, Norvégjáról szóló éjszakai műsor végén, amikor a meghívott vendég – aki beszélt az őrt álló magas fenyőkről, *Ibsenről*, *Vigelandról*, *Griegerről*, a lillehammeri olimpiáról, a norvég mintás pulóverről – dúdolni kezdte mellettem, majd hangosan énekelte a norvég dalt.

Petróczi Éva volt a vendég, a Rát Mátyás-díj idei kitüntetettje.

De melyik Petróczi kapja *Kutas László* szobrászművész kisplasztikáját? A József Attila-díjas író, köl-

tő, műfordító, akit az „újholdasok” szellemi örökösének tartanak? Vagy a pedagógus, aki nemcsak angolt tanított a Károlyi Gáspár Református Egyetemen, hanem irodalmat és nyelvművelő, megszólaláscsiszoló célzatú tárgyakat is? Netán a puritanizmus magyarországi szakértője, a Puritanizmus-kutató Intézet alapítója, aki a puritanizmus irodalmából kiderítette, megtanulta, hogyan lehet kagylókénttel harangozni?

Valóban, melyik Petróczi kapja a Rát Mátyás-díjat? A szerelem ezredéves hazai történetének kutatója vagy a katicás tárgyak kedvelője, akinek még az e-mail címében is benne van a *hetpetty* (hét petty)? Az, aki évtizedek óta foglalkozik tehetség-gondozással, aki szenvedélyteljes reneszánsz egyéniség, vagy egy „polihisztérika”?

Az újságíró, aki a pécsi rádióból elindulva ötven éve jelen van a világi médiában – az *Új Tiükörben*, a *Magyar Nemzetben*, az *Új Magyarországnban*, a *Nagyításban*, a rádióban, a televízióban –, s bibliai ember lévén nagyon sok vallással kapcsolatos témájú írása jelent meg? Az újságíró, aki huszonöt éve van folyamatosan jelen az egyházi sajtóban – a *Reformátusok Lapjában*, az *Evangélikus Élet-*

ben, a Pax Tv-ben –, s aki külföldi egyetemeken (Leuven, Turku, Révkomárom, Olomouc) tudós előadója léteire írásaiban mégis tiszta, egyszerű hangot üt meg?

Az a Petróczi kapja a díjat, aki a Protestáns Újságírók Szövetségének egyik legaktívabb tagja, a rendezvények szorgos látogatója, a beszélgetések közösségépítő, tevékeny résztvevője, a szövetség konferenciáinak, médiaműhelyeinek visszatérő előadója? Az a Petróczi, aki a földvári Síngörbítő resti kettős cégtábláját látva *Hrabalra* asszociál, felismerve, hogy a legkeservebb élethelyzetek (köztük a szegénység, a betegség, az öregség) mosolyba oldásdát a cseh író ajándékkal kapta Istentől, mindnyájunk javára?

Végül is akármelyik Petróczi Éva a díjazott, méltán illik a *Visky András*, *Pátkai Róbert*, *Alexa Károly*, *Gerzsenyi Sándor*, *Fábián Gyula*, *Fenyvesi Félix Lajos*, *Bagdán Zsuzsa*, *Kiss Sándor*, *Nagy Katalin* sorba.

S a húsz évvel ezelőtti emléken lassan a norvég ének is befejeződik: Jézusom! „Kicsik, nagyok mind kérünk: / Örökjé vigyázza ránk! / Békességbe térünk: / Te áldd meg éjszakánk!”

Az esti kérdés

■ PÁTKAI RÓBERT

Meglepő, de így van: az életről gondolkozó ember mindig a halálba ütközik bele. Idősebb korban ez természetes. Ha előbb nem, a hatvanadik életéven felül szinte váratlanul, hirtelen zuhan az egyéni látóhatárra a halál tudata. A távoli fogalomból személyes, érintésközbe jött valóság lesz.

Fiatalabb korban a halál gondolata mintegy a magasban lebeg, távol felhőként, amely alatt élünk. A felhő aztán az emberélet harmadik harmadában valamikor leszáll. Először csak szűkebbre szorítja a lehetőségek határait, később annyira körülvesz, hogy az idős ember lépésről lépésre benne jár. Ez az az idő, amikor az idős szülők egymás után kilépnek életünk-ből, az élet jó – bár nem fájdalommentes – rendje szerint.

Azt nem lehet mondani, hogy a halál közelségének tudata állandó fájdalmas érzést hozna magával; jelenléte azonban jellemző az emberi élet utolsó harmadában.

A mulandóság nem egyéni vonatkozásban adja elénk a leggyötrőbb kérdést. A földi élet elmúlását mint a mindenség és az élet szerkezetéből folyó sorsot gondolatban – kényszerű beletörődéssel – el lehet fogadni. Elviselhetetlenebb az átfogó, az egyetemes látvány.

Babits Mihály huszonhét éves korában a szépségek városában (Velenében) írta az *Esti kérdést*. Az ötvenhárom sor egyetlen sodró mondat, amely a mulandóság ki nem mondott gyötrelmében a világ és az élet hiabavalóságát éneklő: „csupa szépség közt és gyönyörben járván / mégis csak arra fogsz gondolni gyáván: / ez a sok szépség mind mire való? / mégis csak arra fogsz gondolni árván: / minek a selymes víz, a tarka márvány? / (...) / miért a végét nem lelő idő? / vagy vedd példának a piciny fűszálat: / miért nő a fű, hogyha majd leszárad? / miért szárad le, hogyha újra nő?”

A mulandóság nem önmagában válik itt megfejthetlenné az ismétlődésben. A keletkezés és elmúlás végtelennek tetsző körforgása egyszerű veti fel az egyéni élet és az egész lét értelmének kérdését. S minél szebb, boldogabb a pillanat, amelybe ez az alkonyati kérdés behasít, annál fájdalmasabb és kínzóbb a mulandóság lehetete.

Csak a gondolkodó, tudatos fő találkozik az „esti kérdéssel”. Az emberek milliói, az „egyszerűek” nem élik át, mert nem töprengenek az élet és a halál összefüggéseiben, az elmúlás szakadatlan folytonosságán. Talán jó is, hogy így van.

Az élet ellenségéből olykor hön óhajtott barátta válik a halál. Kívánatosabb az életnél. Fájdalmas, gyógyíthatatlan betegségben szenvedők, késő öregség terhei alatt roskadozók közül sokan ismerik ezt az érzést. Az élet vége felé hívogatóan nyílnak meg a sötét kapuk, mert a test és a lélek óhajtja a végső pihenést, mint fáradt ember az esti lefekvést.

Ebben a helyzetben a vallási kegyesség vagy éppen a társadalmi tradíció általában azt várja el, hogy „mindenáron” az élet továbbmentését kell gyakorolni, elősegíteni. Magam azt mondom – a családi múltamban tapasztalt történet alapján (is) –: az őszi hullás előtti faleveleket nem lenne természetes ragasztóval odaerősíteni az ágakhoz. Az élet természetes, jó rendje az életből való kilépés, az Isten hazahívó szavaira való engedelmes rábólintás.

BABITS MIHÁLY: ESTI KÉRDÉS

*Midőn az est, e lágyan takaró
fekete, síma bársonytakaró,
melyet terít egy óriási dajka,
a féltett földet lassan eltakarja
s oly óvatossan, hogy minden fűszál
lágy leple alatt egyenesen áll
és nem kap a virágok szirma ráncot
s a hímes lepke kényes, dupla szárnyán
nem veszti a szívárványos zománcot
és úgy pihennek e lepelnék árnyán,
e könnyű, síma, bársonyos lepelnék,
hogy nem is érzik e lepelt tehernek:
olyankor bárhol járj a nagyvilágban,
vagy otthon ülhetsz barna, bús szobádban,
vagy kávéházban bámésszan vigyázd,
hogy gyujtják sorban a napfényű gázt;
vagy fáradtan, domb oldalán, ebekkel
nézzed a lombon át a lusta holdat;
vagy országúton, melyet por lepett el,
álmos kocsisod bóbiskolva hajthat;
vagy a hajónak ingó padlatán
szédülj, vagy a vonatnak pamlagán;
vagy idegen várost bolygván keresztül
állj meg a sarkokon csodálni restül
a távol utcák hosszú fonalat,
az utcalángok kettős vonalat;
vagy épp a vízi városban, a Riván,
hol lángot apróz matt opáltükrök,
merengj a messze multba visszaríván,
melynek emléke édesen gyötör,
elmúlt korodba, mely miként a bűvös
lámpának képe van is már, de nincs is,
melynek emléke sohse lehet hűvös,
melynek emléke teher is, de kincs is:
ott emlékektől terhes fejedet
a márványföldnek elcsüggesztheted:
csupa szépség közt és gyönyörben járván
mégis csak arra fogsz gondolni gyáván:
ez a sok szépség mind mire való?
mégis csak arra fogsz gondolni árván:
minek a selymes víz, a tarka márvány?
minek az est, e szárnyas takaró?
miért a dombok és miért a lombok
s a tenger, melybe nem vet magvető?
minek az árok, minek az apályok
s a felhők, e bús Danaida-lányok
s a nap, ez égő szizifuszi kő?
miért az emlékek, miért a multak?
miért a lámpák és miért a holdak?
miért a végét nem lelő idő?
vagy vedd példának a piciny fűszálat:
miért nő a fű, hogyha majd leszárad?
miért szárad le, hogyha újra nő?*

A kérdés másik oldala az, hogy a testi és lelki erő teljes birtokában, emberi számítás szerint még sok hátralevő év tudatában is lehet vágyottá a halál. Olyankor történhet ez, amikor valaki számára üressé válik az élet, mert elvesztette azt, aki vagy ami élete legtöbb örömét jelentette – legyen az személy vagy hivatás, esetleg haza. További élete érzelmi tekintetben, öntudata megvilágításában már csak tengődés, állandó hiányérzet a beteljesülés reménye nélkül.

Korunk gondolkodása szétfoszlatta a maradék illúziókat is az emberi élet önmagában való értelméről. Mintapéldásként Albert Camus fogalmazta meg közismertté vált írásában, a *Szizüphosz mítoszában*. „Visszatérése közben, ebben a szünetben érdekel engem Szizüphosz... Látom ezt az embert leereszkedni néhez, de egyforma léptekkel a szenvedéshez, amely sohasem ér véget... Ha ez a mítosz tragikus, ez azért van, mert hőse tudatos. Valóban hol volna a szenvedése, ha minden lépésnél

éltetné a siker reménye... Ebben a kényes pillanatban, amikor élete felé fordul az ember, a sziklájához közelítő Szizüphosz elgondolkodik azon az összefüggéstelen cselekménysorozaton, amely az ő saját maga alkotja sorsa lesz, amelyet emlékezetének pillantása forraszt egybe, és amelyre nemsokára halála üt pecsétet... A magaslakok felé törő küzdelem egymaga elég ahhoz, hogy megtöltsse az emberi szívet. Boldognak kell képzelnünk Szizüphoszt.”

Camus leírása nyomán Szizüphosz egyetemes érvényű jelképpé válik szemünkben. Az újra és újra visszagördülő kő az emberélet során kitűzött egy-egy boldog célnak is mintája.

A fiatal még úgy véli: amikor eléri céljait, elvégzi iskoláit, álláshoz jut, megtalálja szerelmes társát, akkor kiteljesedik az élete. Hamarosan rá kell jönnie azonban, hogy a „kő” ismét visszahullott a mélybe, új cél, új remény keletkezik, míg ismét kiderül, hogy az emberi életben nincs maradandó beteljesülés, csúcs, csak az örök küzdelem a ritkán és rövid időre elérhető boldogságért.

Nem marad más az embernek, mint a küzdés, a hiábavaló törekvés a hősiességre, a küzdelem szépsége. Itt van Camus találkozása a madáchi végső mondattal, csak persze a modern, Isten nélküli világ zárt gömbjében, ahol transzcendens reménysugar sem segíthet a vigasztalan, értelmetlen emberi sorson.

Nem mindegy, hogy ez a küzdelem egy-egy emberi életben mire irányul, miféle tartalommal telített, miért zajlik: a pusztá önfenntartásért-e, mint ma is száz- és százmilliók esetében a világon; vagy jobb életkörülmények között különböző öns célokért, vagy pedig egy élethivatás megigéztettségéért annak betöltéséért? Vagy egyszerűen néhány szeretett emberért, mint ahogyan anyák millióinak életét betölti, hogy a gyermekeikért élnek.

Lehet az életben vívott küzdelem célja nemes vagy alantasabb, ez alapján véve nem változtat azon a tényen, hogy adva van a születés révén egy emberi élet, amelyet folytatni kell a halálig, és közben azzal vagyunk elfoglalva, amit ez az élet nyújt. Görgetjük azt a külön, páratlan követ, amelyre a nevünk van felírva, s ez a kő magában foglalja kinek-kinek a sajátos sorsát.

Gondolatmenetünkben ehhez a ponthoz érkezve megállapíthatjuk, hogy a küzdelem, az erőfeszítés lehet az emberi élet tartalmának tekinteni, de értelmének, céljának nem nevezhető. Tragikus hősként vállalhatja az ember a küzdelem céltalanul is, bátran, de az élet értelmét kereső töprengő kérdésre maga a küzdelem nem megnyugtató válasz.

Ez a reális látás az emberi életéről csupán annyi kiegészítésre szorul,

hogy még a legküzdelmesebb élet-sors is tartalmaz szépségeket és örömeiket. Ezek a rózsaszirmok az emberélet tövises útján, s a legtöbb embernek elegendő motívumot, indítékot jelentenek az élet élésére. Ehhez kapcsolódik az élet belső természetéhez tartozó ösztönös élni vágyás.

Az életösztön és az élet elszórt örömei elfedik a végső kérdéseken nem töprengő ember előtt az élet értelmének hiányát. Az életműködések mechanizmusa, az ösztönös életigenlés és az élet pihenőpadjain töltött szép percek messze elegendők ahhoz, hogy éljünk – különösebb belső megfontolás nélkül.

Viszont ezek után is marad a tatongó kérdés: miért a szenvedés? Miért éppen az én anyám vagy apám, aki pedig olyan jó ember, miért ő megy át a szenvedések tüzein?

Ahogy a bibliai Jób esetében (Jób 31,35–36) sem érkezett erre válasz, mi sem kapunk választ a szenvedés kérdéseire. Az isteni gondviselés számunkra érthetetlen ellentmondására nincs egyértelmű felelet. De végigmehetünk – talán *Jób könyvének* segítségével is – azon a lelki történeten, amelyet a Jób-költemény dramatikusabban ábrázol. S eljutunk addig, hogy elnémul vádló, felelősségre vonó, kérdező szavunk Istennel szemben, meghajlunk a Mindenható titokzatosan szövődő kormányzása előtt. És közben megtapasztaljuk a szenvedés, a sorscsapások között *egyidejűleg* az ő gondoskodó szeretetét, amelynek számtalan valóságos jelét ámulva figyelhetjük meg életünk mélypontjain.

Ebben a megfordított helyzetben, amikor már nem mi vádoljuk őt életsorsunkért, hanem meghajlunk előtte, bekövetkezhet az ő szabad irgalmából szerető jelenlétének megtapasztalása. A sorsunk, a szenvedés miérteji nem kapnak feleletet, de elcsitulnak a mindenható, kegyelmes Istennel való személyes találkozásban. Isten, a mindenható szeretet – a történelemben, az életben tapasztalt ellenére is – egyszerű és páratlan élelet adott minden embernek. Mindenkinek saját élethelyzetében kell helytállnia a haláláig.

A keresztény hit nem az élet „értelméről” tud, hanem arról a rendeltetéséről, amelyet úgy tölt be, ha a szeretet vezet, hogy másokat is örömhöz segítsen nagyobbreszt küzdelmes életükben, és javára legyen az emberi közösségeknek. Erre eljutnak az „anonim keresztények” is, akik ezt a feladatot Krisztus nélkül vállalják. *Németh László* utolsó regénye, az *Irgalom* szépen fejezi ki, hogy az esendő ember iránti irgalom az igazi emberi magatartás. A halálon áttörő keresztény reménység az így folytatott földi életnek végső távlatot ad. De ez a távlat megint nem egy tantételt kínál, nem választ nem nyújt kíváncsi és kínzó kérdéseinkre, hanem visszavezet Istenhez.

Ezen gondolataimat egy jó barátommal való beszélgetés után írom. Feljajdult benne a panasz, kitört belőle is a miért, a fájdalom és a tanácsatlanság kiáltása. Távlatba állított válaszkiáltésem végső tanulsága az, hogy a hiteles válasz Istentől jön. Attól, aki emberközeli tette velünk való törődésének szándékát – Jézus Krisztusban.

A szerző az Egyesült Angol Nyelvű Evangelikus Egyház nyugalmazott püspöke (London)

A boldogság gyökere?

Rotterdami Erasmus és Luther vitájához

■ TUBÁN JÓZSEF

A boldogság gyökere: az akarj lenni, aki vagy címmel jelent meg az *Evangelikus Élet* legutóbbi számában *Kerecsényi Zoltán* cikke a 16. századi humanistáról, *Rotterdami Erasmusról*. Mint tudós humanistát joggal méltatja őt a szerző. Erasmus *Beszélgések (Colloquia familiaria)* című könyve ott szerepel ifjúkorom meghatározó olvasmányélményei között. Ennek ellenére szabadjon lutheránusként, illetve evangélikus lelkesként mégis kritikái megjegyzéseket fűznöm az említett íráshoz.

Kerecsényi Zoltán többek között a következőt írja Rotterdami Erasmusról: „Üdvözölte Luther Márton egyházi kritikáit, de a reformot csakis a katolikus egyház keretein belül képzelte el. Éppen ezért támadtak kettejük között jócskán súrlódások.” E megállapítással sem történeti, sem teológiai vonatkozásban nem tudok egyetérteni, mi több, egyenesen veszedelmesnek tartom azt a szemléletet, amely kiérződik belőle.

Miről van szó?

Történeti tény, hogy Erasmus és Luther nem praktikus egyházmegújító kérdéseken különbözött össze. Talán szélesebb körben is ismert, hogy a közöttük lévő feszültség oka Erasmusnak az 1524-ben megjelent *Értekezés a szabad akaratról (Diatriba de libero arbitrio)* című műve, amelyben kifejti, hogy az embert nem rontotta meg teljesen az eredendő bűn, így megmaradt a szabad akarat, amellyel önként dönthet Isten és az üdvösség mellett, szemben az ördöggel és a kárhozattal. Vagyis az ember nincs rászorulva Istennek arra a kegyelmére, amely Krisztus keresztségében megjelent, hiszen az isteni kegyelem csupán akkor lesz hatékony, ha azt az ember maga is elfogadja, és engedi, hogy együttműködjön az ő akaratával, a szíve mélyén rejtőző jóval.

Ez a tanítás pedig újrafogalmazása az 5. században élt *Pelagius* nézeteinek, akit nemcsak kora egyháza, de – és ezt éppen nekünk fontos tudnunk! – egy ezredével később az *Ágostai hitvallás* is eretneként ítélte el, mivel azt tanította, hogy „az ember a saját természetes képességeiből is megigazulhat Isten színe előtt”, csorbítva ezzel Krisztus személyének és megváltói munkájának páratlanságát.

E nézettel szegezte szembe Luther a maga könyvét, amely 1525-ben je-

lent meg *A szolgálai akarát (De servo arbitrio)* címmel. Luther a Szentírásra hagyatkozva foglalt állást a kérdésben: az embert teljes mértékben megrontotta a bűn, így az üdvösség elnyerésében, a megigazulásban a legcsekélyebb részt sem tulajdoníthatja magának. Az üdvösség Krisztus keresztségéből fakad, és a Szentlélek hozza közel hozzánk, nekünk pedig semmi szerepünk nincs benne, mert hogy az eredendő bűn éppenséggel el akar szakítani bennünket Istentől, illetve a saját üdvösségünktől.

Ez pedig lényegi kérdés, ugyanis „ha hisszük, hogy Krisztus a vére által váltotta meg az embereket, akkor annak beismerésére kényszerülünk, hogy az ember teljes valójában elveszett, máskülönben Krisztust vagy feleslegesnek, vagy csupán az ember legjelentéktelenebb részének megváltójaként tartanánk számon, ami természetesen nagy istenkáromlás és istentelenség.”

A fentiek fényében nyilvánvaló, hogy Luther és Erasmus nem egyházjogi, hanem teológiai kérdésen különbözött össze, mégpedig – nagyon egyszerűsítve – azon a kérdésen, hogy kicsoda is Krisztus: a bűnös és tehetetlen ember irgalmas megváltója vagy pedig egy jóságos segítő, aki az alapjában véve jó és büntetlen embert helyes és így üdvözítő felismerésekre juttatja.

Mondanom sem kell, hogy ezerféle formában és megfogalmazásban, de az utóbbi állítás kétezer éve mindenféle eretnecségnek az alapja, minthogy Krisztus egyedülvalóságát és páratlanságát vonja kétségbe. Éppen ezért legyen világos előttünk, hogy éppenséggel Luther Márton volt az, aki – ismét idézve a cikket – „a reformot csakis a katolikus egyház keretein belül képzelte el”. A *katolikus* kifejezést ebben a vonatkozásban természetesen nem a ma leginkább elterjedt, a római katolikus felekezetet azonosító megnevezéséért, hanem – összhangban a *Niceai* és az *Apostoli hitvallással* – az eredeti értelmében, az egyetemes egyház jelzőjeként értem.

Az általános elterjedt séma szerint amikor Luther belátta, hogy kora egyháza nem hajlik a Krisztus-központú gondolkodásra, hanem elítéli azt, szakított vele, mintegy új egyházat alapítva. Csakhogy amikor *X. Leó* pápa 1520 nyarán kibocsátotta az őt kiátkozással fenyegető bulláját, Luther a válaszképpen megfogalmazott, *Az Antikrisztus bullája ellen (Adversus*

execrabilem Antichristi bullam) című írásában éppenséggel megjegyezte, hogy nézete szerint az általa képviselt tanítás és a pápa teológusainak hite nem fér össze egymással. Ugyanis „catholicum et haeticum”, vagyis a katolikus egyház hite és az eretnecség „egymást kizárják tisztára”. Ebben az összefüggésben nyilvánvaló, hogy Luther önmagát tekinti a katolikus hit képviselőjének, míg az őt kiátkozással fenyegető pápát eretneknek tartja – természetesen nem a saját személye, hanem a Krisztust és az ő megváltói művét kisebbítő tanítása miatt, amely minden eretnecség forrása.

Tény tehát, hogy Erasmus a *római egyházon* belül próbálkozott valamiféle reformokkal, jól-rosszul. Luther ellenben az *egyetemes/katolikus egyházon* belül tudott csak gondolkodni, amely Krisztus teste, szent és titokzatos egység, függetlenül a pápától és a kánonjogtól, de nem függetlenül magától Krisztustól. Így hát nem ő szakított az egyházzal, hanem a rómaiak (a „pápsták”) meg a többiek: *Zwingli*, majd *Kálvin* hívei, az újrakeresztelők, a misét elvető képviselők vagy a Szentháromság-tagadók voltak azok, akik nem teljesen Krisztus-központú tanításukkal tulajdonképpen kizárták magukat az egyetemes/katolikus egyházból, amelynek apostoli folytonosságát Luther és a hozzá hűségesek képviselték és képviselik. Méghozzá nem valamiféle büszke, forradalmi szakadárként, hanem Krisztus egyházának tagjaiként.

Mert hogy a boldogság gyökere maga Krisztus, nem pedig az önmagát felvállaló ember. Az utóbbi nézettel Rotterdami Erasmus, az előbbi viszont a Szentírásban olyannyira jártos Luther képviselte. Így akár azt is kimondhatjuk: Rotterdami Erasmus nem katolikusként, hanem a római egyház híveként halt meg 1536-ban, míg Luther egy évtizeddel később *valóban* katolikusként hajthatta le utójára fejét a párnájára, miután röviden meggyónt *Justus Jonas*nak.

Adj a Isten, hogy a reformáció – és csakis a *lutheri reformáció!* – emblematikus kezdetének ötszázadik évfordulójához közeledve boldogságunk gyökere ne az legyen, hogy azok vagyunk, akik lenni akarunk, hanem azok, akiknek megváltó Krisztus Urunk lát bennünket!

A szerző a *Csornai Evangélikus Egyházközség* lelkésze

A hónap igéje

„Tanuljatok jól tenni, törekedjétek igazságra, térítsétek jó útra az erőszakoskodót! Védjétek meg az árvák jogát és az özvegyek peres ügyét!” (Ézs 1,17)

Igeversünk vége az újonnan revideált Károli-fordításban így hangzik: „...hozzatok ítéletet az özvegy ügyében!” Ó, bírák, nem könnyű kimondani a szót, amikor vagy-vagy a tét. Amikor az egyik veszít, a másik nyer. Amikor sorsokról van szó. Amikor az a kérdés, hogy „tisztességtelen”-e egy hatalmas és változó kamatú hitel, vagy sem. Amikor a fél ország népe bukik, vagy a bankok buknek... Nagy a felelősség. De nem lehet az élet dolgait mindig csak lebegtetni. Egyenes és döntésképes emberekre van szükség. Te is ilyen légy! Életed minden területén.

Amikor először szólított meg Jézus az új lehetőség és új élet örömhírével, a bűnbocsánat új kezdetével, jól döntöttél, ha igent mondtál. Ki tudja, hányszor szólít meg, és hányszor halod meg az Úr tiszta és világos hívó szavát. Ez volt a legnagyobb döntés az életedben.

De ha ez még nem történt meg, most hív: a te bűnöd büntetésének elhordozásáért adta az életét; hogy ha hiszed ezt, Jézus keresztségéért tiszta szívet és új, örök életet nyerhess. És ezután vége lehet a hezitálásnak, és minden ítélet egyenes és jó döntés lehet.

Hogyan? „Tanuljatok jól tenni...” Azokra fogsz figyelni, akik Isten akaratát szerint élnek, és merik vállalni egyedül, csakis a jót. Olvasd a Bibliát, és tekints Jézusra, figyelj minden szavát és mozdulatát. Tanulj tőle. Ne

röstelld, hogy még nem vagy tökéletes. De kövesd a Tökéletest!

„Törekedjétek igazságra...” Nem lesz „magától” igazság, mint ahogy a föld sem terem magától hasznos növényt, csak gazt. A *törekedj* szóban benne van, hogy az igazságért harcolni, küzdeni kell; törni magunkat, dolgozni érte.

„Térítsétek jó útra az erőszakoskodót!” Ez aztán nehéz. Az erőszakos ember szokott addig beszélni, addig sündörögni, amíg bele nem fáradunk, és engedünk neki. Mivel és hogyan tudod jó irányba téríteni? Aztal, hogy állhatatosan mellette maradsz, de nem engedsz abból, amire eljutottál.

A katonaságnál a hatvanas években az egész rajom nagyon cifrán beszélt, és engem mint teológust ki akartak hozni a sodromból. Az Úr nyugalmat adott, hogy észre se vegyem igazán ezeket a próbálkozásokat. A baráti viszony nyomán a harmadik napon már kezdték elfojtani a káromkodásokat, és egy idő után ki lehetett volna tűzni ránk a „káromkodásmentes raj” címkét. Ez is az Úr munkája volt.

A Biblia hangsúlyozottan kiáll az árvák, özvegyek, szegények és jövevények mellett. Akik mellett senki sem áll ki. Talán mert semmi érdek nem fűződik hozzá. De így hívott el minket is az Úr. Semmi érdeke nem fűződött hozzá, csupán szeretetből döntött mellettünk. Ez a kegyelem. Adj a Úr neked is Szentlelkét, hogy így tudj viszonyulni azokhoz, akik rád szorulnak, akikhez semmi érdek sem köt, de szeretnénk, hogy szintén az ő örök országába jussanak.

■ SZÉLL BULCSÚ

HETI ÚTRAVALÓ

„Ember, megmondta neked, hogy mi a jó, és hogy mit kíván tőled az Úr! Csak azt, hogy élj törvény szerint, törekedj szeretetre, és légy alázatos Istennel szemben.” (Mik 6,8)

Szentháromság ünnepe után a 20. héten az *Útmutató* reggeli és heti igéi az Úristen három jókívánságát egyben így foglalják össze: Járjunk elhívásunkhoz méltóan – megszentelt életben! Istenünk indoklása: „Legyetek azért szentek, mert én szent vagyok!” (3Móz 11,45; lásd 5Móz 10,12–13) Pál így int: „Az az Isten akarata, hogy megszentelődjétek: hogy tartózkodjatok a paráznságtól... Mert nem tisztátalanságra hívott el minket Isten, hanem megszentelődésre.” (1Thessz 4,3-7) „Aki keresztyén, az Krisztussal s minden javával közösségre lép. Mivel pedig Krisztus szent, neki is szentnek kell lennie. A »szent« szó azt jelenti: ami Isten tulajdona, ami egyedül őt illeti, neki szenteltetett” – tanít *Luther*. Az Úr Jézus a farizeusok kísértő kérdésére a házassági elválról Isten teremtő tettét, eredeti szándékát s akaratát idézi (lásd 1Móz 1,27; 2,24): „...a teremtés kezdete óta Isten férfit és nővé teremtette az embert. ...és lesznek ketten egy testté... Amit tehát Isten egybekötött, ember el ne válassza!” (Mk 10,6.8.9) „Boldogok, akiknek a szívük tiszta, mert ők meglátják az Istent.” (Mt 5,8; Lk) „A te országod, Isten, örökkévaló ország.” (GyLK 775) Halottainkra így emlékezhetünk: Isten az élők Istene, mert az ő számára mindenki él (lásd Lk 20,38). Krisztus kijelenti: „Én vagyok a feltámadás és az élet, aki hisz énbenem, ha meghal is, él...” (Jn 11,25) Páltól tudhatjuk, hogy a törvény Krisztushoz vezető mesterünk: „...nevelőnk volt Krisztusig, hogy hit által igazuljunk meg.” (Gal 3,24) A mózesi törvények elrendelték a szombat, a szombatév s a három főünnep – a páska, pünkösd és a sátoros ünnep – megtartását. „Tartsd meg a kovásztalan kenyerek ünnepét! (...) Azután az aratás ünnepét... És a betakarítás ünnepét...” (2Móz 23,15.16) Apósa, Jetró tanácsára Mózes bírákat állított a nép fölé: „...a nehezebb ügyeket Mózes elé vitték, de minden kisebb ügyben ők tettek igazságot.” (2Móz 18,26) Ábrahám szolgájával rokonságából hozott feleséget fiának. „Izsák... feleségül vette Rebekát. ...megszerette őt...” (1Móz 24,67) Isten kiválasztó szeretete az ő drága kincsévé tette Izráelt: „...ha engedelmesen hallgattok szavamra, és megtartjátok szövetségemet, akkor... valamennyi nép közül ti lesztek az én tulajdonom. Papok királysága és szent népem lesztek.” (2Móz 19,5–6) S Krisztus által az ő újszövetségi gyülekezete is akká lett (lásd 1Pt 2,5,9–10). Gonosztevőként vitték Jézust Pilátushoz: „Akik vitték, maguk nem mentek be a helytartóságra, hogy ne legyenek tisztátalanokká, hanem megehessék a páskavacsorát.” Ellenfelei gondosan ügyeltek külső tisztaságuk megőrzésére. Tettükkel siettették az igazi páskabarány halálát, mert: „Nekünk senkit sincs jogunk megölni!” (Jn 18,28.31) A prédikátor írja: „...a végső tanulság ez: Féld Istent, és tartsd meg parancsolatait, mert ez minden embernek kötelessége!” (Préd 12,13) És örökké: „Az Istent félőknek / Ő a kösziklője. // És üdvössége.” (EÉ 347,2.3)

■ GARAI ANDRÁS

ÚJ SZÉCHENYI TERV

Épületenergetikai korszerűsítés a Sztehlo Gábor Evangélikus Óvoda, Általános Iskola és Gimnáziumban

A Sztehlo Gábor Evangélikus Óvoda, Általános Iskola és Gimnázium több mint 249 millió forintot nyert az *Új Széchenyi terv Környezet és energia operatív programjában*. A támogatás lehetővé tette a Sztehlo Gábor Evangélikus Óvoda, Általános Iskola és Gimnázium épületének utólagos külső hőszigetelését, a külső nyílászárók cseréjét, a fűtési és használatimegvíz-rendszer korszerűsítését, a világítás korszerűsítését, talajlevegő hőcserélős mesterséges szellőztetés, napkollektoros és napelemes rendszerek telepítését.

Az épület energetikai tényezői már nem feleltek meg a kor elvárásainak, a fűtési és használatimegvíz-rendszer, illetve a nyílászárók és fényforrások mára elavultá váltak.

A most befejeződött projekt keretében sor került a falak utólagos hőszigetelésére, valamint a külső nyílászárók cseréjére. A fűtési rendszert kondenzációs gázkazánok telepítésével és acéllemez lapradiátorok fel-

szerelésével tették korszerűvé és energiatakarékosá. A használatimegvíz-rendszert teljesen felújították, napkollektorokkal segítve a működését. Megújuló energiát hasznosító talaj-levegő hőcserélős mesterséges szellőztetést alakítottak ki. A régi világítótesteket új, energiatakarékos darabokra cserélték. Telepítettek továbbá egy hálózatra visszatápláló napelemes rendszert is.

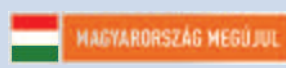
A projekt elsődleges célcsoportja a Sztehlo Gábor Evangélikus Óvoda, Általános Iskola és Gimnázium valamennyi tanulója és dolgozója. A projekt környezeti hatásterülete azonban nemcsak az érintett ingatlanra terjed ki, hanem az elérni kívánt indikátorértékekkel közvetve az egész ország energiaellátásának biztonságát és versenyképességét javítja, a környezeti állapot megőrzését érdemben szolgálja.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Regionális Fejlesztési Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Sztehlo Gábor Evangélikus Óvoda, Általános Iskola és Gimnázium • 1183 Budapest, Kossuth tér 2.

sztehloiskola.hu
ujszechenyiterv.gov.hu

NAPPOS OLDAL

Szerkesztette: BODA ZSUZSA

Földikutya

Nem ugat, nem csóválja a farkát sem, rendszertanilag semmi köze a kutyákhoz. A földikutya egy hazánkban már sajnos nagyon megritkult, föld alatt élő, érdekes életmódú rágcsáló.

Patkány nagyságú, hengeres testű, tömzsi, rövid lábú állat.

Koponyája széles és lapos, szemei teljesen visszafejlődtek, a bőr alatt vannak – szegény földikutya gyakorlatilag vak.

Nincsenek fülkagylói sem, hiszen ezek csak akadályoznák, amikor ideoda futkos a föld alatti folyosókon. Fogai viszont nagyok, erősek, előre-állók. A feje oldalán sorba rendező-

MESÉLNEK AZ ÁLLATOK

dött, tíz-tíz milliméter hosszú érzékelő szőrszálak vannak.

A földikutya a Balkánon, a Közéleleten és Kelet-Európa sztyepp jellegű területein elterjedt. Hazánk ennek határán helyezkedik el. Itthon korábban gyakori volt a keleti országrészben, mára sajnos nagyon megfogyott. Mindössze néhány elszigetelt állománya ismert.

A felszínre csak nagyon ritkán jön. Járatát a felszín közelében, de akár két méter mélyen is készíti. Ezek teljes hossza elérheti a száz métert is.

A föld lazításához erős metszőfogait használja. A felszínen megjelenő túrási a vakondéra emlékeztetnek, de nagyobbak, és durvább rögből állnak.

Kedveli a löszös és homoktalajokat, a sztyepp jellegű részeket, ahol könnyebben készítheti föld alatti folyosóit. Ezekből kamrák nyílnak – az egyikben van az állat fészke, vacska, egy másikban az ürülékét helyezi el.

A járatokban könnyen és gyorsan mozog, a tájékozódásban kitűnő hallása és szaglása segíti.

Növényevő. Gyökereket, gumókat, rizómákat rágszál, de lehúzza a növények zöld részeit is. Amíg gyakori volt, és felbukkant kertekben is, az emberek haragudtak rá, és pusztították, mert a hagymát és a sárgarépat is megdézsmálta.

Párási ideje a tél végére és a kora tavaszi időszakra esik, a nőstények három-négy kölyöknek adnak életet.

A földikutya ma egyike hazánk legveszélyeztetettebb állatfajainak, így fokozottan védett. Természetvédelmi értéke ötszáz ezer forint.

■ SCHMIDT EGON

Kérdések

1. Mit gondolsz, milyen súlyú egy földikutya?
2. Mennyi a nőstény vemhességi ideje?
3. Meddig szopnak a kicsinyek?

Válaszok:
1. 140–220 gramm.
2. körülbelül egy hónap.
3. három héttől.

Különleges bibliai utazások

► Mostani hatrészes sorozatunkban különleges bibliai utazásokat elevenitünk fel. Mindegyik történethez egy-egy rejtvény is tartozik. A helyes megfejtéseket összegyűjtve, mind a hatot együtt küldjétek el december 9-éig szerkesztőségünk címére (1085 Budapest, Üllői út 24.). A borítékra írjátok rá: Gyermekvár.

GYERMEKVÁR

4.

A fáraó uralma alatt a zsidóknak nagyon sokat kellett dolgozniuk. Szigorúan bántak velük, mert nem akarták, hogy fellázadjanak. Rabszolgamunkájuk nélkül ugyanis az egyiptomiak nagy bajban lettek volna.

Az Úr azonban elhatározta, hogy megszabadítja népét az elnyomás alól. Mózeset választotta ki a feladatra, hogy kivezesse a zsidókat Egyiptomból Kánaán földjére.

A fáraó természetesen nem akarta elengedni a népet, ezért az Úr tíz csapást küldött az egyiptomiakra. Az utolsó után a fáraó megtört, és végül beleegyezett, hogy a zsidók elmenjenek. Ők pedig sietve összekapoltak, és Mózes vezetésével elindultak.

Már több napja vándoroltak, amikor a fáraó rádöbrent: nagy hibát követett el, amikor elengedte a népet. Mérgében befogatott harci kocsijába, és hadseregével együtt a zsidók nyomába eredt. Az Úr azonban erről is tudott.

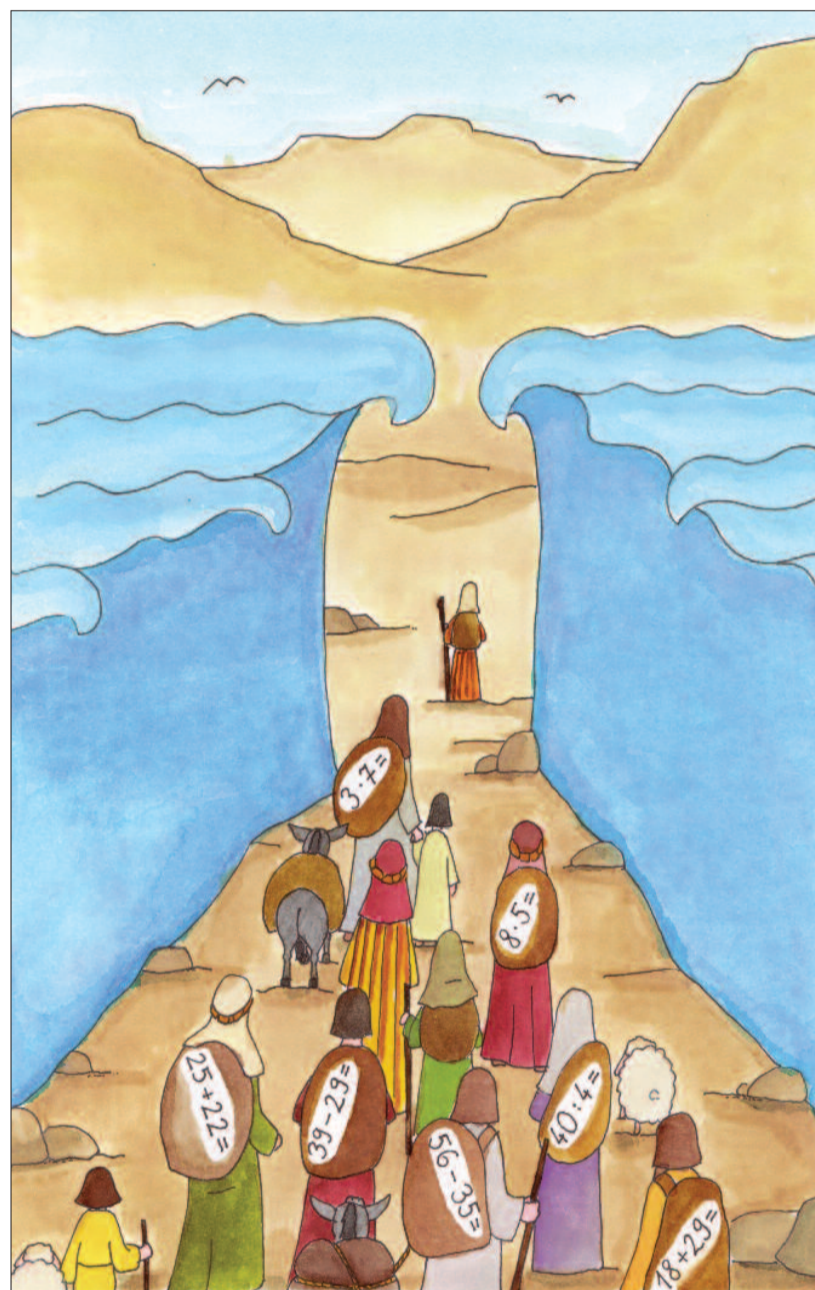
A zsidók eközben a tengernél ütöttek tábor. Amikor meglátták a messziről közeledő egyiptomi harcosokat, nagyon megijedtek. Ám az Úr így szóló Mózeshez:

– Emeld fel a botodat, és nyújtsd a kezedet a tenger fölé!

Mózes így is tett. Csodát látott akkor a nép: a tenger kettévált, az emberek pedig a medrében száraz lábbal kelhettek át a túloldalra.

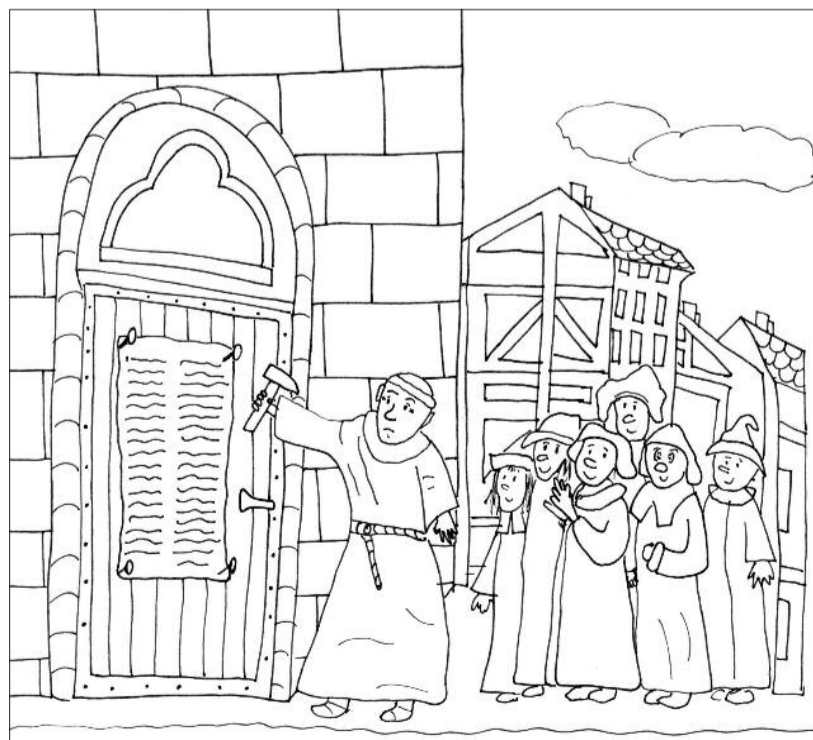
A fáraó időközben utolérte őket, és már csak kevés választotta el tőlük. De az Úr nem engedte, hogy egyiknek is baja essék – amint átért a túloldalra az utolsó ember is, a víz összecsukódott, az egyiptomi sereg pedig odaveszett.

Így mutatta meg nekik az Isten, hogy ő a legnagyobb úr.

Végezték el a fenti műveleteket, és kössétek össze azokat az embereket, akiknél egyforma eredmény jött ki. Egyvalakinek nem lesz párja. Az ő zsákján szereplő matematikai művelet eredménye a megfejtés. Hogy kapcsolódik ez a szám Mózeshez és a vándorló néphez?

A reformáció ünnepe

Nagy reformátorunk, Luther Márton a wittenbergi egyetemen tanított teológiát. Mint abban a korban mindenki, ő is katolikus vallású volt. Ám egyre több minden nem tetszett neki az egyházban. Így aztán egy nap fogott egy nagy papírt, és összeírta mindazt, amin szerinte változtatni, reformálni kellene. Az összeírás végén 95 pontot tett ki ezek az észrevételek. 1517. október 31-ét mutatott a naptár.

Luther fogta a papírt a 95 ponttal, kalapácsot és néhány szöveget vett a kezébe, majd elment a wittenbergi vártemplomhoz. Ennek az ajtajára szegte ki a papírokat, hogy mindenki, aki arra jár, vagy aki elmegy a templomba, jól láthassa, olvashassa.

Tettének gyorsan híre ment, az egyház megújításáról szóló ötleteinek sok követője lett. És nemcsak Németföldön, de sok helyen Európában is. Így indult el a reformáció.

Színezzétek ki a rajzot!
Luther ruháját feketére színezzétek!

A temetők síremlékanyaga fontos adathalmazt őriz, s nemcsak a családok történetének kutatásához, de egy település vagy mikroközösség múltjának megismeréséhez is nélkülözhetetlen.

A sírköveken a nevek, a rokoni kapcsolatok, a születési és halálozási dátumok mellett gyakran az illető személyek foglalkozásai, betöltött tisztségei is szerepelnek, de címereket, emlékező sorokat is megörökítettek e források. Adattartalmuk mellett járulékos információ a kutatásban a síremlék anyaga, stílusa, képi elemei és az is, hogy az adott közege, társadalmi csoportra mennyire jellemző, tipikus vagy éppen attól eltérő.

Természetesen egy temető nemcsak a kutatás számára lehet fontos, hanem a településen élők, például egy evangélikus gyülekezet identitásának megőrzésében, erősítésében is szerepet játszhat. Az egykor ott éltek, elődeink történetének megismeréséhez ez éppúgy hozzátartozik, mint az egykori lakóhely ismerete vagy az iratokból kiszűrhető sokrétű információ.

A temetők síradatainak feljegyzése, a temetőkönyv szerencsés esetben fennmaradt, ám előfordul, hogy írásos dokumentáció híján a jelenben kell rögzíteni a tárgyi emlékekből azt, ami ma még megvan. A temetőkezelés vezetője nemcsak az egyházi kezelésben lévő temetők sírhelyeinek nyilvántartása miatt fontos. E dokumentáció továbbgondolása lehet a sírköadatok feljegyzése, a síremlékek fotózása, amely a jövő számára forrásanyagot megőrző tevékenységként a gyűjteményi munka

Egy közösség zavartalan hitéletéhez hozzátartozik, hogy elhunyt tagjait saját szertartása szerint, a közösség által birtokolt vagy részére fenntartott temetőbe, temetőrészebe temethesse. E terület azonban – amelyért a gyülekezet felelősséggel is tartozik (fenn kell tartania, gondoznia kell) – önmagánál jóval többet jelent. Az írott, tárgyi és képi források között nagy jelentőségük van az úgynevezett funerális emlékeknek, vagyis a temetkezéssel kapcsolatos, különböző típusú, anyagú forrásoknak, amelyek felé egyre gyakrabban fordul a kutatók és az érdeklődők figyelmé. Ezen emlékek közül is főként a síremlékek emelkednek ki, amelyeknek más szempontból is nagy jelentőségük van.

„Kegyelettel viseltessünk irántuk” – a gyülekezet temetője

THESAURUS

Rovatgazda: Kovács Eleonóra

egyik területe lehet – ezt több helyütt egy-egy gyülekezeti tag vagy gyűjteményi munkatárs már megkezdte.

Az első lépés persze a temetőkert régi, elhanyagolt sírköveinek kibontása, a terület feltérképezése. Az általam nemrégiben megismert lajoskomáromi gyülekezet temetője jó példa a fentiekre.

Ez a terület kezdetben a faluközösség volt, de felekezetenként elkülönített és árkokkal körülvett parcellák voltak benne már 1815-ben. Az 1870. évi püspöki egyházlátogatás alkalmával készült jelentés temetőre vonatkozó része önmagáért beszél. Az itt leírtakból is kiderül, hogy az egyház fontos, a közösség szempontjából lényeges részét, a helyi evangélikus múlt megtartásának egyik biztosítékát látta a sírkertekben.

A külön temető(rész) az önálló közösségi lét egyik eleme volt, amely egyúttal az ott élők emlékezetét is szolgált. Ebben az időszakban még kevésbé foglalkoztak a gyülekezet tagjai a temető gondozásával, s nem volt külön felelős: „A temetőnek díszes karban tartása senkire nem lévén bízva, megjegyeztetik, hogy e tekintetben az előjáróság nem fogja fel hivatását,

Schád Boldizsár lelkész sírja

A SZERZŐ FELVÉTELE

mert a temetők egyik sz[ent] kincsük a keresztényeknek, s illő, hogy kegyelettel viseltessünk irántuk, azért az előjárók, különösen gondnokok, intetnek annak díszes karban tartására.”

A következő évtizedekben már nagy gondot fordítottak e területre, amely rövidesen kicsinek bizonyult, ezért a gyülekezet vezetői kieszközölték a faluközösségtől, hogy a régi temető közvetlen közelében fekvő községi faiskola kilencszáz négyszögletnyi területét szenteljék fel e célra. 1871. február 11-én szentelték fel az új temetőrészt.

1945 után sokféle gonddal küszködött e közösség is, ám egy idő után már tudtak foglalkozni a temetőrendezéssel. Mára nem kérdés a fontossága, jelentősége.

Az elmúlt néhány évben fokozatosan haladt előre a terület tervszerű rendezése, kitisztítása. A fával, bozóttal benőtt sírokat kiszabadították, s nyilvántartást vettek fel róluk. A temetőről térkép is készült, amelyen az egyes sírok számmal jelölve láthatók, a nyilvántartásban pedig a szám mellett a megfelelő név/nevek szerepelnek. A gyülekezet minden évben szán néhány napot a temető

rendbetételére, s mivel viszonylag sokan vesznek részt e munkában, látványos a haladás.

A lajoskomáromi evangélikus temetőben számos olyan személy nyugszik, aki fontos szerepet töltött be az egyházközösség életében, sőt szélesebb körben is ismert a neve. A lelkészek közül itt nyugszik a gyülekezet első pásztora, *Burray Samuel* s a templomépítő, *Hrabovszky György*, akinek tudós lelkészként hatalmas könyvtára volt. (Egyik előző közleményünkben olvashatták, hogy a bonyhádi muzeális könyvtárba is került könyvadománya.)

Itt a sírja *Malatides Gábornak*, aki harmincnégy éven át fáradozott a háromnemzetiségű gyülekezet alkalmazkódásában, valamint *Schád Boldizsár* lelkésznek is. A tanítók közül *Andorka István*, *Varga Mátyás* és *Kapp Henrik* nyugszik a lajoskomáromi evangélikus temetőben. (Utóbbi, akit magyarul *Imreként* emlegettek a gyülekezetben, húsz évig szolgált a közösségben. Ő *Kapi Gyula* egyházzenésznek az édesapja, *Kapi Béla* püspöknek a nagyapja volt. Síremlékét hálás tanítványai állították 1877-ben.) Itt találjuk *Mosberger Keresztély* püspöki segédlelkész, valamint *Sokoray Bálint* hántai lelkész sírját is.

Számos példa hozható még, bár úgy vélem, enniből is kiténik, hogy mind evangélikus identitásunk, mind múltunk megismerése szempontjából fontos az odafigyelés sírkertjeinkre, síremlékeinkre.

■ KOVÁCS ELEONÓRA

A szerző a Magyar Nemzeti Levéltár főlevéltárosa, egyházunk gyűjteményi tanácsának elnöke

KIRÁNDULÓ GYÜLEKEZETEK FIGYELMÉBE!

Ha ősz, akkor túrázás – és temetőjárás

► **Hová is menjen egy öntudatos protestáns ember? Az, aki természetesen járt már Sopron ódon házai között, a budapesti Deák téri evangélikus múzeumban, és hallgatott orgonakoncertet a debreceni Nagytemplomban is. Talán üljön vonatra, autóba, buszra, és utazzon toronyiránt – délnek! Két folyamunk között Szabadka felé indulva, de a határtól még innen érdekes evangélikus, református látnivalókra bukkanhatunk...**

Az első megálló legyen Kiskőrös: az evangélikus templom és *Petőfi* szülőháza kihagyhatatlan. A temetőben pedig a költő dajkájának, *Kurucz Zsuzsannának* a sírjánál megállva gondolkodhatunk el arról a korról, amelyben egy dajka és szolgáló végigkísérte a család életét.

Menjünk tovább: Soltvadkert csak egy negyedóra innen autóval! A protestáns templomokat vezetéssel érdemes megnézni, annyi bennük az érdekesség. A belsejükben megbúvó német feliratok sváb ősökre utalnak. Nemkülönböztetve a temető sírkö-

vei, melyeken a második világháború utáni kötelező névváltoztatások is nyomon követhetők. Borvidéken járunk: ne feledjünk betérni egy borházba! Figyelem: ezek nem pincék, hanem borházak, mégpedig a legmodernebbek!

És akit érdekel egy-egy ilyen alföldi kisváros élete, az... elmehet akár szociológusnak is. A szónak ugyanis itt különleges aktualitása van. Pláne ha elmegyünk húsz kilométerre délre, Kiskunhalasra. *Egy kisszváros* – ezzel a címmel jelent meg szociográfia egy magyarországi „átlagos

kisvárosról” még az 1980-as években. Az akkori pártban nagy felháborodást keltett aránylag nyílt szókimondásával, a közösségen belüli társadalmi és emberi kapcsolatok elemzésével és kritikájával. Akik tudták, hogy Kiskunhalasról van szó, párton belüli vizsgálattal is megpróbálkoztak. Aztán a rendszerváltás előszele ezt is elvitte. Meg azt a Kiskunhalast is.

Most már egy másik Kiskunhalast élhetünk meg. Merthogy aki ide eljön, az megéli a várost. Lehet szidni, és lehet szeretni. Utóbbi inkább javasolom, mert kellemesebb és hasznosabb. A lakosság pedig éppen úgy él, ahogy tud. Mindenesetre érdemes meglátogatni most is a „kisszvárost”, mert ez az: a főváros vonzásától nem sújtott, alföldi mezőváros.

Hogy miért érdemes idejönni? Lehetne sorolni a látnivalókat, de nézzünk bele a mindennapokba! Amelyeken a nem idegenforgalmi céllal szervezett, „belső használatú” események zajlanak. Ilyen akár a szombat reggeli piac, amely feledhetetlen élmény annak, aki még nem volt ilyen kofatalálkozó. Szabad, sőt: illik alkudni. Persze itt minden néni egyben önálló „humán térfigyelő rendszerként” is funkcionál. És innen már nincs messze a református templom, melynek oldalbejárataánál igazi *szégyenkő* található. Azt is tudjuk róla, hogy ebben a puritán gyülekezetben 1792-ig élt ez a büntetési forma: aki hazudott, felebarátját szidalmazta, vasárnap munkát végzett – és még sorolhatnánk –, az bizony a kövön állva volt köteles meghallgatni a prédikációt.

Ha sétálgatunk, több utca is szembeötlik a maga eklektikájával. Egy építész-művészettörténész persze most rögtön a Monarchia utolsó évtizede-

inek stílusára gondol. De a sokrétűség másban is megnyilvánul: a színek, a (saját barkácsolású) járművek és a nyelvek kavalkádjá mellett történelem is koncentrálódik a városközpontban. Vajon ki tudja, mi az a

en vagy jó volt, vagy kevésbé jó. A túlóldali ország neve pedig folyton változik...

Apropó, határ: Szabadka, Bácsfeketehely és Magyarokizsa polgárai szinte hazajárnak ide, nemkülön-

Kiskunhalas főtere

sutlik vagy a „malomalji politika”? Aki pedig nagyon figyel, még *Vladár Karcsi* dudálását is meghallhatja a nyár végi éjszakán.

És ha már temető: mit hallunk a református öreg temetőben? Mindegyik egyéni történelmet mesél. Hajdan volt táblabírók, tanítók és jegyzők nevei tűnnek elő. Ott pedig, nini: *Petőfi Sándor* násznagya vágat el lovon – ha már a költővel kezdtük, fejezzük is be vele.

Alig harminc kilométerre húzódik a határ, amely hol nyitottabb, hol zártabb, és ez korszaktól függő-

ben a halasiak oda. Talán egyszer az iratok ellenőrzése nélkül is fog ez menni.

Miért érdemes még eljönni Halasra? Mert szép a kiskunvárosi táj, pláne ha felhős az ég, és áttűz a nap. Aztán ugyebár a jó bort és a pörköltet mindenki szereti.

Budapestről két és fél óra vonattal: épp elég idő egy jó könyv elolvasására vagy egy akisöltetnyi lapotmunkára. Aki pedig beül a helyi gyógyvízbe, nem fájlalja a derekát majd annyira, mint különben tenné. Aztán érdemes sétálni egyet a Sóstó partján, majd felmenni az ottani kilátóba és megnézni a suhogó nádat.

Látogasson el a Kiskunvárosba!
■ IFJ. KÁPOSZTA LAJOS

Halasi fesztiválzóók

A SZERZŐ FELVÉTELE

HIRDETÉSEK

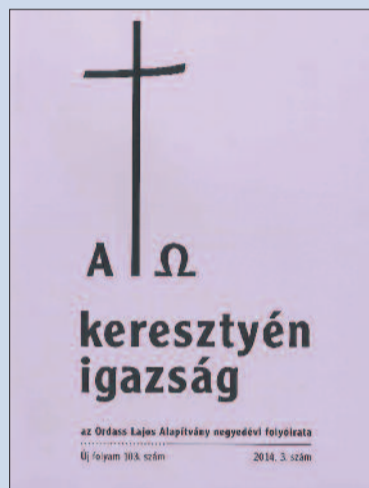
Budavári evangélikus szabadegyetem

November 3-án, hétfőn 19 órai kezdettel tartjuk a budavári evangélikus szabadegyetem következő alkalmát a Bécsi kapu téri evangélikus templom kápolnájában (1014 Budapest, Táncsics Mihály u. 28.). *Fabiny Tamás* püspök áhítatát követően *dr. Kiss Jenő* nyelvész, akadémikus, a Magyar Nyelvtudományi Társaság elnöke tart előadást *A reformáció és a magyar nyelv* címmel. Minden érdeklődőt szeretettel várunk!

Szeretevendégség Kelenföldön
Prepeliczay Annamária balettművész

A kelenföldi evangélikus gyülekezet tanácstermében (1114 Budapest, Bocskai út 10.) november 8-án, szombaton délután 16.30-kor kezdődő szeretetvendégségen *Prepeliczay Annamária* balettművész *Az egyházművészet és a táncművészet kapcsolata* címmel vetített képes előadást tart. Minden kedves érdeklődőt szeretettel hívunk és várunk!

Megjelent a Keresztyén Igazság legújabb száma

men a XVI. század elején című tanulmányának folytatása és *Fabiny Tibor William Tyndale, az „angol Luther” élete és mártírúma* című előadása még mindig a gazdag tartalmú *Luther-konferencia* anyagából kerül az olvasók elé.

Harminc éve – 1984 nyarán – született meg *Dóka Zoltán Nyílt levele*, melyet a Lutheránus Világszövetség budapesti nagygyűlése vezetőinek és delegáltjainak címzett. Erre emlékezik a következő rovat.

A *dokumentumok* sorában egy személyes hangú levelet találunk az olvasók, melyben *Ordass Lajos* számol be *Vajta Vilmosnak* az 1956-os év őszi eseményeiről.

Az utolsó lapokon újra egy érdekes *könyvet* mutat be a folyóirat.

Reméljük, hogy az olvasók örömmel veszik az ismét magasabb oldalszámmal megjelenő lapot.

Isten áldása legyen a folyóiraton, az olvasókon és e folyóirat tanulmányozásán!

A folyóirat *Smidéliusz András* igehirdetésével indul, és ezzel az őszi időszakban aktuális munkaévszabványtanévkedzéshez nyújt igei alapot.

Folytatódik a *Lutheri teológiáról mindenkinek* című rovat, ezúttal a *megszentelődés* témával.

Ittész Gábor *Reformáció és kultúra – Luther, Melancthon és Arisztotelész a wittenbergi egyete-*

Istentiszteleti rend • 2014. november 2.

Szentháromság ünnepe után 20. vasárnap. Liturgikus szín: zöld.
Lekció: Mt 22,1–14; 1Móz 8,18–22. Textus: 1Pt 1,13–16. Énekek: 488., 52.

Budavár, I., Bécsi kapu tér de. 9. (úrv.) Balicza Iván; de. 10. (úrv., német) Johannes Erlbruch; de. 11. (úrv.) Bence Imre; du. 6. Balicza Iván; **Fébé, II., Hűvösvölgyi út 193.** de. fél 10. (úrv.); **Sarepta, II., Modori u. 6.** de. 3/4 11. (úrv.) Sztojanovics András; **Pesthidegkút, II., Ördögárok u. 9.** de. fél 10. (úrv., halottak emlékezte) Fodor Viktor; **Csillaghegy–Békásmegyér, III., Mező u. 12.** de. 10. (úrv.) Donáth László; **Óbuda, III., Dévai Bíró M. tér** de. 10. (úrv.) Jakab Béla; **Újpest, IV., Lebstücsk M. u. 36–38.** de. 10. (úrv.) Solymár Péter Tamás; **Káposztásmegyér, IV., Tóth Aladár út 2–4.** de. 9. (úrv.) Solymár Péter Tamás; **Deák tér, V., Deák tér 4.** de. 9. (úrv., családi) Gerőfiné dr. Brebovszky Éva; de. 11. (úrv.) Smidéliusz Gábor; du. 6. Cselovszky Ferenc; **Fasor, VII., Városligeti fasor 17.** de. 10. (családi) Pelikán András; de. 11. (úrv.) Aradi György; **Józsefváros, VIII., Üllői út 24.** de. fél 11. Gombkötő Beáta; **VIII., Rákóczi út 57/a** de. 10. (szlovák) Gulácsiné Fabulya Hilda; **VIII., Karácsony S. u. 31–33.** de. 9. Gombkötő Beáta; **Ferencváros, IX., Gát u. 2. (katolikus templom)** de. 11. (úrv., családi) Koczor Tamás; **Kőbánya, X., Kápolna u. 14.** de. 10. (úrv.) Benkóczy Péter; **Kelenföld, XI., Bocskai út 10.** de. 8. (úrv.) dr. Blázy Árpád; de. fél 10. (úrv., családi) Gáncs Tamás; de. fél 11. (úrv.) dr. Blázy Árpád; du. 6. (vespera) Rezessy Miklós; **XI., Németvölgyi út 138.** de. 9. Rezessy Miklós; **Budahegyvidék, XII., Kék Golyó u. 17.** de. 10. (úrv.) Keczkó Pál; de. negyed 12. Keczkó Szilvia; **Angyalföld, XIII., Kassák Lajos u. 22.** de. 10. (úrv.) Grendorf Péter; **Zugló, XIV., Lócsi út 32.** de. 11. (úrv.) Tamásy Tamásné; **XIV., Gyarmat u. 14.** de. fél 10. Tamásy Tamásné; **Pestújhely, XV., Templom tér** de. 10. (úrv.) Szabó B. András; **Rákospalota, XV., Régi Fóti út 73. (nagytemplom)** de. 10. (úrv.) Ponicsán Erzsébet; **Rákosszentmihály, XVI., Hősök tere 10–11.** de. 10. (úrv., családi) Börönte Márta; **Cinkota, XVI., Rózsavéglő u. 46.** de. fél 11. (úrv.) Vető István; **Mátyásföld, XVI., Prodám u. 24.** de. 9. (úrv.) Vető István; **Árpádföld, XVI., Menyhért u. 42. (református templom)** du. 3. (úrv.) Vető István; **Rákoshegy, XVII., Tessedik tér** de. 9. (úrv.) Nagyné Szeker Éva; **Rákoskeresztúr, XVII., Pesti út 111.** de. fél 11. (úrv.) Nagyné Szeker Éva; **Rákoscaba, XVII., Péceli út 146.** de. 9. (úrv.) Kovács Áron; **Rákosliget, XVII., Gózon Gy. u. 11.** (úrv.) Kovács Áron; **Pestszentlőrinc, XVIII., Kossuth tér 3.** de. 10. (úrv.) dr. Korányi András; **Pestszentimre, XVIII., Rákóczi út 83. (református templom)** de. 8. (úrv.) dr. Korányi András; **Kispest, XIX., Templom tér 1.** de. 10. (úrv.) Deák László; **XIX., Hungária út 37.** de. 8. (úrv.) Deák László; **Pesterzsébet, XX., Ady E. u. 89.** de. 10. (úrv.) Győri János Sámuel; **Csepel, XXI., Deák tér** de. fél 11. (úrv.) Zólyomi Mátyás; **Budafok, XXII., Játék u. 16.** de. 10. (úrv.) Hokker Zsolt; **Budakeszi, Fő út 155. (gyülekezeti terem)** de. fél 10. dr. Lacknerné Puskás Sára; **Budaörs, Szabadság út 75.** de. 10. (úrv.) Endreffy Géza.

2014. november 3.

Egyetemi és főiskolai gyülekezet, XI., Magyar tudósok krt. 3. du. fél 8. hétindító istentisztelet.

Összeállította: BALLA MÁRIA

Száz éve született Mihácsi Lajos

(Ostffyasszonyfa, 1914. november 2. – Dunaújváros, 1989. szeptember 23.)

Mihácsi Lajos evangélikus lelkész száz éve, 1914. november 2-án született. Mikor rá emlékezem, akkor kor- és sorstársaira is gondolok, akik kis gyülekezetekben, nehéz körülmények között, filléres gondokkal küzdve végezték szolgálatukat hűségesen. Azokra, akiket nem kapott szányra a hírnév, akiket gyülekezetükön kívül alig ismertek, mégis példák lehetnek az utánuk jövők számára, mert a kevésen voltak hűek.

Ilyenek szűkebb pátriából *Andorka Sándor* kétyi, *Mogyorósy Gyula* kölesdi és *Pálffy Mihály* sárszentmihályi lelkész, akik Mihácsi Lajosnak nemcsak kollégái, hanem barátai is voltak. Gondoljunk rájuk és az ő szolgálatukra is.

A Vas megyei Ostffyasszonyfán született Mihácsi Lajos szülei földművesek voltak. Édesapja az első világháborúban esett el, még gyermeke megszületése előtt. Elemi iskoláit szülőfalujában végezte. A gimnáziumi éveket a soproni evangélikus líceumban töltötte, ahol 1933-ban tett érettségi vizsgát. Még ugyanebben az évben megkezdte tanulmányait a Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem Evangélikus Hittudományi Karán Sopronban. 1938-ban Győrött szentelte lelkésszé *D. Kapi Béla* püspök. Ezután nyolc hónapot töltött ösztöndíjasként a Lipcsei Hittudományi Egyetemen.

Az ösztöndíj letelte után hazakerült Celdömölkön, Alsódörgicsén, Belden, majd újra Alsódörgicsén és Vadosfán szolgált segédlelkészként. 1942-től Óriszentpéteren lett missziói lelkész. A második világháború vége felé, 1944. december 1-jén vonult be Szombat helyre mint tartalékos táborigazgató. Szovjet hadifogságba került, a Szovjetunióba szállították, ahonnan csak 1947 szeptemberében került haza. Itteni „élményeiről” még családjának sem beszélt.

Rövid betegszabadság után Szekszárdon segédlelkész, azután 1948. március 1-jével a Dunaújvárosi Evan-

gélikus Egyházközség hívta meg és választotta lelkészének. Itt nyugdíjazásáig hűségesen végezte a rábízott feladatokat, pásztorlását.

1950-ben Iharosberényben kötött házasságot *Haniffel Márta* tanítónővel, aki ezután a dunaföldvári általános iskolában tanított nyugdíjazásáig. Házasságukból egy lány (*Márta*) és egy fiú (*Lajos*) született. Szülei nyomdokait követve a leány papné, a fiú lelkész lett.

A dunaföldvári gyülekezetnek kiterjedt szóránca volt. Mihácsi Lajos gondozta Madocsa, Bölske, Kisszentmihály, Apátszállás, Templomos, Dunapentele (a későbbi Sztálinváros, illetve Dunaújváros), Rácalmás és Kulcs evangélikusait is. A gyülekezet két szélső települése – Madocsa és Kulcs – között több mint ötven kilométer a távolság.

Vasárnapként a délelőtti – gyermek- és felnőtt – istentisztelet megtartása után indult a szóránnyokba, és sokszor csak késő este ért haza. Eleinte autóbusszal, vonattal járt. Ahonnan már tovább nem volt tömegközlekedés, onnan a magával vitt – vonatra feladott – kerékpárral folytatta útját. Az ötvenes évek végén a rácalmási hívek egy Danuvia motorkerékpárt vettek számára. Télen és nyáron, hóban és esőben ezzel járta útját fáradhatatlanul.

Volt, amikor csak néhányan mentek istentiszteletre, de ő sohasem hiányzott. Előfordult az is, hogy kará-

csony másnapján a nyolc kilométerre levő szóránnyba biciklizett ki, ott azonban senki sem várta. Az ottaniak később azt mondták, nem gondolták volna, hogy ilyen itéletidőben is kimegy...

Szorgalmasan és rendszeresen látogatta a gyülekezet tagjait. Az újonnan épülő „szocialista város” nagy kihívás volt számára, de kitartóan kutatta fel a városban élő evangélikusokat. A „függőleges szóránny” embert próbáló feladat volt, ahol tudott evangélikusokról, oda bekopogtatott. Nem egyszer előfordult, hogy a kis „kukucskálóablak” mögül kérdezték meg, ki ő, és kit keres. A válasz után szó nélkül becsukták az ablakot. Az ötvenes években sokan félték kapcsolatot tartani az egyházzal vagy egy lelkésszel.

Mihácsi Lajos szolgálata idején épült Rácalmásban a reformátusokkal közös templom. 1965-ben szeretett dunaföldvári templomának felújításához a szervezés mellett kétkezi munkájával is hozzájárult. A karzat alatti rész leválasztásával lehetővé vált egy télen fűthető istentiszteleti hely kialakítása.

A család megélhetéséhez hozzájárult a földvári templom melletti szőlő és kert, amelynek munkáit mindig ő maga végezte.

1980-ban történt nyugdíjazása után a Vas megyei Csöglére költözött feleségével, ahol – amíg egészsége engedte – ellátta az istentiszteleti szolgálatokat. 1982-ben Dunaújvárosba költöztek, ott élt 1989. szeptember 23-án bekövetkezett haláláig. A győri Nádorvárosi köztemetőben nyugszik. A temetés szolgálatát volt kollégája, *Szabó István* dunaegyházi lelkész végezte.

Egykori gyülekezetének tagjai még ma is szeretettel és tisztelettel emlékeznek Mihácsi Lajos evangélikus lelkészre.

Összeállította (veje): Jankovits Béla nyugalmazott esperes

HIRDETÉS

Olvasa az Evangelikus Élet digitális változatát!

DIGITALSTAND
www.digitalstand.hu

Bárhol vagyok, velem vannak a lapjaim.

WWW.DIGITALSTAND.HU

Éjfélkor az interneten

Aki szereti *Woody Allent*, minden bizonnyal látta 2011-es, *Éjfélkor Párizsban* című filmjét, amely izgalmas eszmefuttatás korunkról és az elvágyódásról. Legtöbbünk számára van egy-egy olyan korábbi időszak, amelyre nosztalgiával gondolunk; esetleg olyan korra is, amelyben nem is élünk, de olvasmány- vagy filmélményeink révén megérintett a varázsa.

Az *Éjfélkor Párizsban* kedvesen és humorosan elmesélt történet, amelynek azonban a végső mondanivalója az, hogy miként lehet és kell magunkat megtalálnunk a saját időnkben. Ugyanis nem nehéz észrevenni, hogy az internet révén legalább annyira mi is az „aranykorban” élünk, abban, amelyben minden eddiginél hatékonyabb eszköz áll rendelkezésünkre a tudomány és a művészet felvirágoztatására.

Az elvágyódás egyik érdekes megvalósulása a múlt kreatív átirása. E sorok írójának legújabb kedvence *Scott Westerfeld Leviatán* könyvtrilógiája, amely 1914-be repít vissza minket. Illetve egy olyan 1914-be, amely soha nem létezett, de megtörténhetett volna, ha *Jules Verne* zseniális látomásai mind valóra válnak.

A három kötet – a *Leviatán*, a *Behemót* és a *Góliát* – egy elképzelt első világháború kitérését mutatja be rendkívül izgalmas kalandregényben. A történetben fontos szerepet kap, hogy Európa államai az azt megelőző ötven-száz esztendőben más-más irányba fejlődtek. Németország és az Osztrák–Magyar Mo-

EGYHÁZ ÉS VILÁGHÁLÓ

Rovatgazda: Nagy Bence

narchia „barkácsállamok” lettek, azaz technológiájuk gőzgépekre épül, míg Nagy-Britannia, Franciaország és Oroszország „darwinisták” váltak, vagyis hatalmas gépek építése helyett hatalmas állatok mesterséges kitenyészésébe fogtak.

Amikor tehát a nagyhatalmak egymásnak feszülnek, óriási acéllépegetők csapnak össze tíz méternél is magasabb harci medvékkel, különös steampunk és biopunk elegyét alkotva a sci-fi műfajnak. A regények hősei ebben a „koholt” állatokkal és harci gépezetekkel megrakott világban próbálnak eljutni céljukhoz...

Igen, ez olyan történet, amelyért lehet rajongani. Ha valaki tavaly kitalogatott a budapesti nemzetközi könyvfesztiválra, akkor láthatott is a történet karaktereinek öltözött rajongókat, akik a könyvet népszerűsítették. A *cosplay*, azaz a „kosztümös játék” kedvelői szívesen húzzák magukra a száz évvel ezelőtti képzelte világ aeronautikai egyenruháját, de velük összefutni ritka szerencse – ugyanakkor az internet kiváló lehetőség arra, hogy bárki kifejezze a rajongását valami iránt.

Kezdjük azzal, hogy a regény szerzője, Scott Westerfeld a saját blogján

(<http://scottwesterfeld.com/>) közzétett egy olyan fejezetet, amely nincs a könyvben, a kötetek illusztrációit készítő *Keith Thompson* pedig ehhez is rajzolt valamit. Persze mindezt úgy, hogy előtte megszavaztatták a rajongókat, mi is szerepeljen ezen az utolsó illusztráción: erre a felhívásra pedig 1307 hozzászólás érkezett.

Ott van aztán a trilógia Wikia-oldala a <http://leviathanscottwesterfeld.wikia.com/> címen. A Wikia olyan gyűjtőoldal, amelyen nem egyetlen összefüggő enciklopédiát találunk – olyat, mint a *Wikipédia* –, hanem minden egyes témának saját *Wikipédiája* lehet, természetesen saját designnal. A regények Wikia-oldala részletes információkkal szolgál a szereplőkről, a gépekről és állatokról, az országokról és a konfliktusokról, mindezt számtalan képpel kiegészítve.

És persze nem lehet szó nélkül elmenni a *fanfiction.net* oldala mellett sem (<https://www.fanfiction.net/book/Leviathan-series/>), amelyen a rajongók által írt, kiegészítő történetek vannak, szám szerint négyszázötvenkét darab. A történet világának kedvelői nemcsak új szálakat találnak ki és „vetnek papírra”, hanem egymás írásait is véleményezik, és tanácsot adnak.

Egészen biztos, hogy izgalmas időket fogunk élni tíz vagy húsz év múlva, de az internet révén már ma is lehetőségünk van arra, hogy az emberi kultúra virágzásához hozzátegyük a magunkét.

■ N. B.

Az „evangélikus” Gárdonyi

Októberben, a látás hónapjában kétszeresen is érdemes kézbe vennünk *Gárdonyi Géza* először 1903-ban megjelent s inkább a lélekgyógyászok (például *Popper Péter!*), mintsem az irodalomtörténészek által nagyra tartott regényét, a meglehetősen rejtélyes címet viselő *Az a hatalmas harmadik*.

Hogy ki is, mi is ez a lebíratatlan házasságszerző erő – a világra kívánczó gyermek –, arról a szerző így vall, költői szépséggel: „A szerelem az az ostoba állapot, amikor kettőt összehajt egy harmadik, aki nincs, de lenni akar. Amíg fiatalok vagyunk, nem tudunk erről. A szerelem szentség nekünk, a nő édes titokkal teljes gyönyörűség. Azt gondoljuk, azért vonzódnak hozzá, mert ő gyönyörűség. Pedig azért gyönyörűség, mert az a harmadik, aki nincs, de lenni akar, az borít tündérüveget a szemünkre.”

A regény Miskának nevezett, boldogtalan főhőse, az író barátja pontosan ebbe a csapdába esik: első felesége csak hazudja neki a *hatalmas harmadik* érkezését, s így kerül egy testétől-lelkétől idegen házasság csapdájába, a kései 19., korai 20. század elvárásainak megfelelően. Becsületére legyen mondva: a muszájházasságába később mégiscsak megérkezett gyermekekkel példásan törődik, éppúgy, mint a magánéletében hasonlóan boldogtalan Gárdonyi...

A regény időben nagyjából a középúton helyezkedik el két szemléletbeli rokona, az 1894-ben napvilágot látott *A lámpás* és az 1920-as kései remek, az *Ida regénye* között. De a három művet egymás közeli rokonává teszi nagy írónk kritikája anyai ágon örökölt felekezetével, a katolikus szemben.

2014-ben, a minden eklézsiának megbékélést, lelki és szellemi gazdagodást hozó ökumené korszakában

talán nem „szentségtörés” az *Isten rabjai* alkotója és számtalan katolikus iskola névadója, a pályája elején katolikus kántortanítóként dolgozó Gárdonyi mellett nagy írónk protestáns gyökereire is emlékeznünk. Hitű, Szászországból Sopron környékére elszármazott, evangélikus vasmunkás őseire, a *Zieglerekre* s felekezetét a vegyes házasságban is megtartó gépészmérnök apjára, továbbá arra, hogy Gárdonyi Géza az érseki támogatással elvégzett egri tanítóképzőt megelőzően a sárospataki református kollégium első osztályos gimnazistája, majd a budapesti református fiúgimnázium alsóbb osztályainak tanulója is volt.

Ezeknek a tényeknek az ismeretében azonnal érthetőbbé válik, hogy az Árpád-ház szentjét, *Margitot* olyan szeretettel és csodálattal ábrázoló Gárdonyi mellett hogyan fért meg a „másik Gárdonyi”, akiből ki-kitört a katolikus egyház (akkori) kéréllhetlenségével szembeni felháborodás. Ne feledjük, ezek a sorok abban az időben íródtak, amikor a korántsem az „égben kötetett” frigyek, a különösnél is különösebb, boldogtalanságot, gyűlölködést, sokszor tragédiát termő házasságok is életfogytig szóltak, nem úgy, mint napjainkban, amikor kellő okkal és indokkal maga a Vatikán is elfogadja és szentesíti a válást. S így nincs szükség olyan, testet-lelket meggyötrő, utódokat nem termő „testvérházasságokra”, mint az elvált Mihály és klastromban nevelkedett második feleségéé, az egyébként rajongásig szeretett férjé-től szerzetesi önmegtartóztatást követelő Máriáé. Ez a rigorózumokkal teli frigy természetesen nem adhatott helyet a gyermeknek, „a hatalmas harmadiknak”.

Az *egri csillagok*, *Az én falum* és számtalan további remekmű – 1922. október 30-án elhunyt – írójának szavait tehát ma nem érdemes a „pápis-

ták” elleni kitörésként kezelni, legfeljebb annak örömteli bizonyítékául, hogy édesanyja és későbbi felnevelő iskolái sem tudták Gárdonyiból kitörölni a kötődést, a rokonszenvet a reformáció egyházaival, közelebről apai őseinek evangélikus egyházával kapcsolatban.

A következő, írónk hangneméhez képest „érdes” részletet nem kérkedésből, nem túlhajtott büszkeségből idézzük, legfeljebb annak csöndes örömeiben, hogy a protestáns felmenők hite, mentalitása is ott van a Gárdonyit formáló erők között: „Krisztustalan szívű nép! Nem is értem, hogy mért kötjük magunkat hozzájuk! Hiszen van más keresztény vallás is: akár százféle! Tisztában érzik Krisztus tanítását, mint ők. És ki merné mondani rájuk, hogy nem becsületes emberek! A kálvinisták, a lutheránusok, az unitáriusok. Vértanúik is vannak. Gályarabságot szenvedtek a vallásukért... Válassz más keresztény vallást. Nem bánom, akármelyiket. Mindenki tisztá! Krisztus nem gyóntatott, se az apostolok, se a tanítványok...”

Köszönet illeti a sok éve az *Öregbetűs könyvek* hosszú sorát megjelenített s így a gyengén látók missziójába is bekapcsolódó Fekete Sas Kiadót azért, hogy októberben, a látás hónapjában nem csupán számtalan látáskönnyítő olvasmányt ad a kezünkbe, hanem ezúttal, 2014 októberében, egyszersmind Gárdonyi Géza-képünk színeit gazdagítót-színesítőt, árnyalót és hitelesebbé tévőt is, folytatva ezzel *A lámpás* mint rokon szemléletű Gárdonyi-kisregény ugyancsak öregbetűs kiadásával megkezdett, korábbi munkát.

■ P. É.

Gárdonyi Géza: Az a hatalmas harmadik. Fekete Sas Kiadó, Budapest, 2014. (Öregbetűs könyvek.) Ára 1500 forint.

HIRDETÉSEK

Könyvbemutató – Luther Márton: Asztali beszélgetések

Az Asztali Beszélgetések Kulturális Alapítvány és a Luther Kiadó november 11-én 17 órakor könyvbemutatót és beszélgetést rendez a Petőfi Irodalmi Múzeumban (1053 Budapest, Károlyi u. 16.) *Luther Márton Asztali beszélgetések* című kötetének megjelenése alkalmából.

Beszélgetőtársak: Márton László író, műfordító • Csepregi Zoltán egyháztörténész • Németh Zoltán evangélikus lelkész.

Moderátor: Galambos Ádám evangélikus teológus.

A belépés díjtalan. A beszélgetés élőben követhető az interneten, a pim.hu oldalon.

2017 FELÉ – KÉSZÜLŐDÉS A JUBILEUMRA

Felügyelők országos konferenciája

Révfülöp, november 7–9.

Péntek: 18.00: Vacsora • 18.30: Köszöntő – *Pröhle Gergely* országos felügyelő • 18.40: Nyitóáhitat – *Gáncs Péter* püspök • 19.10: Örök érvényű felismerés vagy csupán korhoz kötött ismeret? – Valóban a reformáció örökösei vagyunk? – *Ittész János* • 20.00: Fórum az MEE Országos Irodájának új igazgatójával – *Krámer György*

Szombat: 08.30: Reggeli • 09.00: Áhitat – *Szemerei János* püspök • 09.30: Javaslat a felügyelőket érintő választási törvény megváltoztatására – *dr. Gimesi Szabolcs* • 09.45: Az „egyházfigyelmezés” mai kérdései – *Háry Tibor* • 10.00: Quo vadis, egyházi kormányzás? – *dr. Rück András* • 10.15: Felkért hozzászólások a szupervízioról, a lelkészek lelkipogozásáról – *Bence Imre, Joób Máté* • 11.00: Szünet • 11.15: Fórum a délelőtti kérdéseiről • 12.30: Ebéd • 14.00: Egyházunk reformációi emlékbizottságának munkája – *Zászkaliczky Zsuzsanna* • 14.30: Az Emberi Erőforrások Minisztériuma Reformáció Emlékbizottságának működése és tervei – *iff. dr. Hafenscher Károly* • 15.15: Szünet • 15.30: Asztali beszélgetés: hogyan készüljünk, ünnepeljünk gyülekezeti-intézményi körben? – résztvevők: *Radosné Lengyel Anna, Mészáros Tamás, dr. Fábri György*, kerületi felügyelők és *dr. Tölly Balázs* igazgató; moderátor: *Németh Zoltán* • 16.45: Fórum, ötletbörze – moderátor: *dr. Fábri György* (Erre a programra minden résztvevő egy konkrét javaslattal, tervvel érkezék.) • 18.00: Vacsora • 18.30: Áhitat – *iff. dr. Hafenscher Károly*

Vasárnap: 08.30: Reggeli • 09.30: Záró istentisztelet – *dr. Fabiny Tamás* püspök • 12.00: Ebéd
Jelentkezni a revfulop@lutheran.hu e-mail címen lehet november 3-ig. Támogatott részvételi díj 6000 forint.

A Korál-sziget a Magyar Televízióban

November 2-án, vasárnap a Magyar Televízióban az M1-en 10.05-kor megismétlik a *Korál-sziget együtteséről* készült portréműsort. Szerkesztő *Nagy László*, rendező *Horváth Tamás*.

Állaspályázat

A Nyíregyházi Evangélikus Kossuth Lajos Gimnázium egy fő laboráns keres 2015. január 1-jétől. Az állás betöltéséhez főiskolai végzettség vagy OKJ-oklevél szükséges.

Jelentkezni postai úton vagy személyesen lehet *Tar Jánosné* igazgatónál: 4400 Nyíregyháza, Szent István út 17–19. A pályázat beadási határideje: december 16. Az álláshelyre a pályázatokat lelkési ajánlólevél kíséretében várjuk.

Nyugdíjas lelkészek találkozója

A nyugdíjas lelkészek legközelebbi összejövetele november 7-én, pénteken fél 10-kor lesz a Deák téri gyülekezet udvari termében. *Ittész János* ny. püspök tart áhitatot és előadást *A magyar evangélikus liturgia a 21. században – Kérdések és feladatok* címmel. Szeretettel várjuk jöveteleket.

VII. Katalin-napi evangélikus bál

November 22-én 19 órai kezdettel ismét megrendezzük az immár hagyományos Katalin-napi evangélikus bált – mint eddig minden évben, idén is jótékonyági céllal. A rendezvény igazodik a *reformáció és kultúra* tematikus év programjaihoz. Az idei támogatással az Evangélikus Hittudományi Egyetem művészeti tevékenységet végző csoportjainak munkáját kívánjuk segíteni, hangsúlyozva a kultúra közösségépítő szerepét.

Az estet *Pröhle Gergely* országos felügyelő, az Emberi Erőforrások Minisztériumának nemzetközi és európai uniós ügyekért felelős helyettes államtitkára, egyben a bál fővédnöke nyitja meg. A Magyarországi Evangélikus Hittudományi Egyetem komolyzenei és könnyűzenei csoportjai, bemutatóval az egyetemen folyó, lutheri hagyományokat követő, sokszínű zenei tevékenységet. A bál hangulatáról a *Bohém Ragtime Jazz Band* gondoskodik, segítségükkel a 20. század eleji bál hangulatát idézzük meg.

A bál helyszíne az I. kerületi önkormányzat (1014 Budapest, Kapisztrán tér 1.) díszterme, időpontja: november 22., szombat, 19.00–2.00.

Jegyek 6000 forintért az Üllői út 24. szám alatt, a Magyarországi Evangélikus Egyház Országos Irodájának titkárságán és a Huszár Gál könyvesboltban (1052 Budapest, Deák Ferenc tér 4.) kaphatók november 3-tól.

Ha az esten nem kíván vagy nem tud részt venni, oly módon is kifejezheti segítő szándékát, ha támogatójegyeket vásárol, ezzel segítve a hittudományi egyetem hallgatóinak színvonalas szabadidős tevékenységeik biztosításában. Az 1000 forintos támogatói jegyek szintén az Üllői úton és a Huszár Gál könyvesboltban kaphatók.

HÍREK, HIRDETÉSEK

A Budapesti Fesztiválenekar barokk együttese a budavári evangélikus templomban

November 11-én 19 órától a Budapesti Fesztiválenekar barokk együttese ad koncertet a budavári evangélikus templomban (1014 Budapest, Bécsi kapu tér). Műsoron: *J. S. Bach: Ich armer Mensch, ich Sünderknecht*, BWV 55; *h-moll szvit; Es reisset euch ein schrecklich Ende*, BWV 90.

A belépés díjtalan, regisztráció: rendeles@bfz.hu; további információ: www.bfz.hu

Harmat-könyvvásár

A Harmat Kiadó szeretettel meghívja Önt az idei Harmat-könyvvásárra. A kiadó könyvei 20-40-60-80%-os kedvezményrel lesznek kaphatók. Időpont: november 6-8. Helyszín a kiadó új irodája: 1113 Budapest, Karolina út 62.

Jótekonysági koncert Csömörön

Mindenkit szeretettel hívunk a csömöri evangélikus templomba a november 7-én 18 órakor kezdődő jótekonysági koncertre, amelynek teljes bevétele a csömöri református templom építését szolgálja. A koncert meghívott előadója *Mészáros János Elek* református presbiter, a *Csillag szünetek* című tehetségkutató verseny 2012. évi győztese, aki zenés bizonyossággal szolgál. A részvételre jogosító belépőjegy csak elővételben kapható, ára 2500 forint. Jegyek rendelhetők *Mikecz Andrásnál* a 20/252-9216-os mobilszámon vagy a mikecz71@gmail.com e-mail címen.

Meghívó

A Keresztény Értelmiségi Fórum következő alkalmán a budapesti evangélikus templomban (Budapest XII. ker., Kék Golyó u. 17.) november 3-án, 18.30-kor *A reformáció 500. évfordulójához közeledve* címmel *dr. Hafenschér Károly* tart előadást.

Új nap – új kegyelem

Vasárnap (november 2.)

Áldjad, Istenem, az Urat, és ne feledd el, mennyi jót tett veled! Zsolt 103,2 (1Tim 1,13; Mk 10,2-9/10-16/; 1Thessz 4,1-8; Zsolt 139) Magam biztatom a saját lelkem a hálára, az öröme, a ráhagyatkozásra. Olyan dolgokra, amelyeket biztatás nélkül nem tennék, mert manapság a panaszok, a rosszkedv, a magamban bízás a divat, a korszellem. Ezzel szemben este, ha lefekszem, összekulcsolt kézzel felsorolhatok négy vagy öt jó dolgot, amelyet régen tett velem Isten, és négy-öt jó dolgot, amelyet ma tett velem. Ezeket nem szabad elfelejtenem, mert az életem részei, és ezek nélkül talán nem is lett volna érdemes élni. A sok jóval Isten értékessége és boldoggá akarja tenni az életemet.

Hétfő (november 3.)

Napról napra állhatatosan, egy szívvel, egy lélekkel voltak a templomban, és amikor házanként megtörték a kenyeret, örömmel és tiszta szívvel részesültek az ételben; dicsérték az Istent. ApCsel 2,46-47 (Zsolt 68,27; 2Móz 23,10-16; Jel 16,1-9) Az első keresztyének első szeretetének az öröme vágyunk. Arra az érzésre, hogy minden minket elválasztó erőnél erősebb legyen az a közös vágy, hogy egy ügyben teljesen egyek legyünk. Az a vágyunk, hogy a másikban megláthassuk a társat a nyomorúságban, a társat a kísértésben, a társat a halálfélelemben, de társat a reménységben, társat a megváltottságban is. A kereszt alatt együtt állunk, és látjuk, hogy semmi másban nem vagyunk ennyire egyek.

Kedd (november 4.)

Több jót teszek veletek, mint azelőtt. Akkor megtudjátok, hogy én vagyok az Úr. Ez 36,11 (1Pt 3,9; 2Móz 18,13-27; Jel 16,10-16) Először jött a sok jó. Azután jött a sok megpróbáltatás. Már kezdtük elfelejteni a jót a bajaink miatt. Most mi következnek? Folytatódnak a próbák, vagy jóra fordul minden? Mikor elárasztanak a testi vagy lelki bajok, mikor családjaink vagy más közösségeink esnek szét, mikor egy országot elárasztanak az ellenséges tankok, nehéz derűlátóan gondolkodni. Pedig Isten tervében nem a bűné, nem a halálé és nem a sátáné az utolsó szó. Az ő tervében Krisztusé az utolsó szó, aki ott áll mindennek a végén.

Szerda (november 5.)

Mert nem a magunk igaz tetteiben, hanem a te nagy irgalmadban bízva visszük eléd könyörgéseinket. Dán 9,18c (Mt 5,3; 1Móz 24,54b-67; Jel 16,17-21) Ha az Istennel való viszonyunk kölcsönösségen alapulna, pillanatok alatt végünk lenne. A piacon ennyi forintért ennyi alma, annyi forintért annyi krumpli jár. Jöcselekedetekért cserébe lehet-e imádságmeghallgatást várni? Bizony, ha kölcsönösségi alpra helyeznénk a viszonyunkat, nagyon megszegényülnénk. Ha Isten csak egyetlen kérésünket is meghallgatja, az azért lehet, mert megszán minket, elfordítja a fejét a bűneinktől, és ránéz Fiára a kereszten. Ha kérünk valamit, fordítsuk el a fejünket arról a néhány jöcselekedetünkről, és nézzünk a keresztre.

Csütörtök (november 6.)

Most Isten gyermekei vagyunk, de még nem lett nyilvánvaló, hogy mivé leszünk. Tudjuk, hogy amikor ez nyilvánvalóvá lesz, hasonlók leszünk hozzá, és olyanok fogjuk őt látni, amilyen valójában. 1Jn 3,2 (Zsolt 42,3; 2Móz 19,3-9; Jel 17,1-6) A csodálatos, színes pillangó azelőtt ronda, szürke hernyó volt. Már akkor is – amikor még csak kukac volt – benne volt a lehetőség és a remény, hogy pillangóvá válik. De ki gondolta volna? Hogy Isten az ő Lelke által mit tud kihozni a mi szürke életünkből már itt, a földi világban, azt megmutatja azoknak az embereknek a hosszú sora, akik előttünk éltek, Krisztusra bízta magukat, és kezdtek hozzá hasonlók válni. A teljes átváltozásra még várni kell, de el fog jönni.

Péntek (november 7.)

Jézus mondta: „Nagyobb öröm lesz a mennyben egyetlen megtérő bűnösön, mint kilencvenkilenc igaz miatt, akinek nincs szüksége megtérésre.” Lk 15,7 (Zsolt 32,2; Jn 18,28-32; Jel 17,7-14) A tékozló fiúnak azért örül annyira az apja, mert tudja, hogy egy olyan lépést tett meg, amelyet nagyon kevesen tudnak megtenni. Az apa, miközben várja a fiát, ezen gondolkodik: „Vajon lesz-e elég ereje kimondani először önmagának és azután nekem ezt: Nagyon tévedtem, nagyon elrontottam, nem vagyok méltó...” Nehéz lépés, összetörő lépés, megalázó lépés, ezért nem teszik, nem tesszük meg olyan sokan. Pedig ma is ezen múlik minden. Az Atya már készíti a hízott borjút.

Szombat (november 8.)

Pál írja: Ezért meghajtom térdemet az Atya előtt, akiről nevét kapja minden nemzetség mennyen és földön: adja meg nektek dicsőségének gazdagsága szerint, hogy hatalmasan megerősödjék bennetek a belső ember az ő Lelke által. Ef 3,14-16 (Zsolt 116,6; Préd 12,9-14; Jel 17,15-18) Pál letérdel az Atya előtt, és az efezusiakért imádkozik. Lélekért imádkozik, hogy az a bennünk levő ember – nem az ő –, hanem az új –, a krisztusi egyre nagyobb, erősebb legyen. Ma is sokan imádkoznak érted, akik szeretnek, és akikről nem is gondoltad, hogy ezt teszik. De én is imádkozhatok azokért, akiket szerettek: „Gazdag vagy, Istenem, ezért megadhatod nekem is, de gyermekeimnek, unokáimnak, házastársamnak, szomszédomnak, barátomnak is, hogy szülessen meg bennem és bennük a belső, az új, a krisztusi.”

■ MEKIS ÁDÁM

VASÁRNAPTÓL VASÁRNAPIG

Ajánló a rádió és a televízió műsoraiból november 2-ától november 9-éig

VASÁRNAP	HÉTFŐ	KEDD	SZERDA
5.55 / Duna Tv Isten kezében	5.20 / M1 Hajnali gondolatok	12.50 / Pax Tv Finn-magyar evangélikus kapcsolatok	9.20 / Duna Tv A világ kertjei (francia dokumentumfilmsorozat)
9.00 / Pax Tv Evangélikus istentisztelet a budavári templomból	11.00 / Credo Evangélikus Rádió (Szombathely) Dzsessztanszak (dzsessztörténeti műsor) (credoradio.hu)	14.55 / Pax Tv Emmausi vacsora (riportfilm)	A Serre de la Madone kert
9.35 / Duna Tv Adj már csendességet	13.30 / Kossuth rádió Erős vár a mi Istenünk!	19.00 / Pax Tv Békesség hírnöke (baptista magazin)	13.30 / Kossuth rádió „Tebednek bízunk eleitől fogva...”
10.05 / M1 Korál-sziget együttes (portréműsor)	15.10 / M3 Kávés habbal (magyar szórakoztató műsor)	19.00 / Bartók rádió Kapcsoljuk a Szent István-bazilikát	A református egyház félórása
11.00 / M1 Evangélikus istentisztelet Kecskemétről	15.10 / Kossuth rádió Rendszerváltók, 1989	19.25 / Kossuth rádió Tetten ért szavak	14.00 / Credo Evangélikus Rádió (Szombathely) Kantáták
18.00 / Credo Evangélikus Rádió (Szombathely) Evangélikus istentisztelet	20.00 / Pax Tv Kút (élő interaktív műsor)	20.20 / M1 A berni követ (magyar játékfilm, 2014)	18.05 / Pax Tv Szentföldi zárandoklat
23.35 / Duna World Református istentisztelet a reformáció emléknapiján	21.00 / Duna World A rejtélyes XX. század	21.00 / Duna World A rejtélyes XX. század	Végh Tamással (űtífilm)
23.40 / Pax Tv Keresztkérdések	0.30 / Duna Tv Júlia (magyar dokumentumfilm)	21.25 / Duna Tv Apacsok (magyar játékfilm, 2010) (70')	19.00 / Bartók rádió Sebő
A Zákueus Média centrum műsora			21.15 / M3 Wurlitzer

CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK	SZOMBAT	VASÁRNAP
12.00 / Kossuth rádió Déli harangszó a gyűrói evangélikus templomból	5.15 / M1 Hajnali gondolatok	6.45 / Duna Tv Élő egyház (vallási híradó)	6.20 / Duna Tv Isten kezében
17.20 / Duna World Család-barát (magazinműsor)	11.25 / Agnus Rádió (Kolozsvar) Lélekhangoló	15.30 / Szent István Rádió (Észak-Magyarország) Ökumené — Testvéregyházak félórása	8.00 / Civil Rádió (Budapest) Lélekhangoló
19.35 / Bartók rádió A Montreali szimfonikus zenekar hangversenye	Az Evangélikus Rádiómisszió műsora (agnusradio.ro)	(Benne: Lélekhangoló; szentistvanradio.hu)	Az Evangélikus Rádiómisszió műsora
21.40 / Duna Tv A turné (magyar játékfilm, 1993) (89')	13.30 / Kossuth rádió Az Úr közel!	16.15 / Duna Tv Felmegyek a miniszterhez (magyar játékfilm, 1961) (97')	8.40 / Duna Tv Napok, évek, évszázadok
21.55 / Duna World Ybl 200 (magyar dokumentumfilmsorozat)	18.15 / Pax Tv 10. Szélerősa országos evangélikus ifjúsági találkozó (riportfilm)	17.05 / Pax Tv „Szolga csak egy van, az Isten” (zenés ifjúsági műsor)	Tókéczki László műsora
Az Unger-ház	19.05 / Bartók rádió A magyar opera napja	19.10 / Duna Tv Hogy volt?!	9.00 / Pax Tv Evangélikus istentisztelet a budavári templomból
22.30 / Kossuth rádió A nap történetei	Szokolay Sándor: Várnász	Udvaros Dorottya felvételeiből	9.30 / ZDF (német) Evangélikus istentisztelet a berlini fal lebontásának 25. évfordulóján
23.20 / M1 Történetek a nagyvilágból (nemzetközi riportmagazin)	20.20 / M1 Virtuózok (komolyzenei tehetségkutató műsor)	23.10 / Duna Tv MűpArt	13.55 / Duna Tv Csellengők
23.25 / Duna Tv MűpArt classic	22.35 / Duna Tv Kultikon (kulturális magazin)	Bognár Szilvi és az etNoé; Ferenci György és a Rackajam	Eltűntek nyomában
Schubert és Sibelius			18.00 / Credo Evangélikus Rádió (Szombathely) Evangélikus istentisztelet

Evangelikus Élet – A Magyarországi Evangélikus Egyház hetilapja

E-mail: evelet@lutheran.hu. • **EvÉlet on-line:** www.evangelikusélet.hu. • **Hirdetésfelvétel:** hirdetes@evelet.hu.
Előfizetés: elofizetes@evelet.hu. • **Szerkesztőség:** 1085 Budapest, Üllői út 24. Tel.: 1/317-1108, 20/824-5519; fax: 1/486-1195.
Szerkesztőségi titkár (előfizetési és hirdetési ügyek referense): Balla Mária (maria.balla@lutheran.hu).
Főszerkesztő: T. Pintér Károly (karoly.pinter@lutheran.hu).
Olvasószerkesztő: Dobsonyi Sándor (sandor.dobsonyi@lutheran.hu). **Korrektor:** Fedor Sára (sara.fedor@lutheran.hu).
Tervezőszerkesztő: Szabó Dávid Károly (david.szabo@lutheran.hu). **Munkatárs:** Kinyik Anita (kinyik.anita@lutheran.hu).
Rovatvezetők: dr. Hafenschér Károly – Régi-új liturgikus sarok (hafo@lutheran.hu), Kende K. Péter – Oratio oecumenica (peter.kende@lutheran.hu), Véghelyi Antal – A vasárnap igéje (antal.veghelyi@lutheran.hu), Tamásy Tamás – Új nap – új kegyelem (tamytam@t-online.hu). **Szerkesztőbizottság:** Adámi Mária, Balicza Máté, B. Walkó György, dr. Fabiny Tamás, Kende K. Péter, Kiss Miklós, Orosz Gábor Viktor, Pröhle Gergely, Radosné Lengyel Anna, T. Pintér Károly.

Kiadja a Luther Kiadó (kiado@lutheran.hu), 1085 Budapest, Üllői út 24. Tel.: 1/317-5478, 1/486-1228, 20/824-5518; fax: 1/486-1229.
Felelős kiadó: Kende K. Péter (peter.kende@lutheran.hu). **Nyomdai előállítás:** Konsilo Kft. (1022 Budapest, Tapolcsányi u. 6.).
Felelős vezető: Nagy Zoltán. **Arusítja a kiadó.** Terjesztő a Magyar Posta Zrt. **Terjesztési ügyekben reklamáció** a Magyar Posta Zrt. Hírlapüzletág ingyenes telefonszámán: +36-80/444-444 és a Luther Kiadónál. • INDEX 25 211, ISSN 0133-1302.

Előfizethető közvetlenül a kiadónál vagy postautalványon. Az előfizetési díj beföldön (illetve Románia és Szlovákia területén) negyed évre 3575 Ft, fél évre 7150 Ft, egy évre 14 300 Ft, európai országba egy évre 48 100 Ft (172 euró), egyéb külföldi országba egy évre 56 320 Ft (201 euró). Csak a minden hónap 15-ig beérkező lemondásokat tudjuk az azt követő hónap elsejével regisztrálni, ellenkező esetben még egy hónapig jár az újság. Beküldött kéziratokat nem örzünk meg és nem küldünk vissza. Az adott lapszámba zárt kéziratokat a megelőző hét csütörtökéig kérjük leadni! A hétfő délutáni lapzárta kizárólag a hét végi eseményekkel összefüggő (és a szerkesztőséggel előzetesen egyeztetett) írásokat tudjuk figyelembe venni. Az e-mailben küldendő kéziratokat az evelet@lutheran.hu, a hirdetéseket a hirdetes@evelet.hu címre várjuk.

